

Δ.Π.Μ.Σ: Διεθνείς Σχέσεις και Ασφάλεια

Τμήματα: Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών - Βαλκανικών, Σλαβικών και Ανατολικών Σπουδών - Ανωτάτη Διακλαδική Σχολή Πολέμου

Διπλωματική Εργασία

με τίτλο

Αναζητώντας το «δόγμα Trump»: πτυχές της αναδυόμενης αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής υπό το ερμηνευτικό πρίσμα του Ρεαλισμού.

Επιβλέπων Καθηγητής: Σπυρίδων Μακρής

Μεταπτυχιακός Φοιτητής : Δημήτριος Λυμπερέας

Τυχρό Έβρου, 15 Οκτωβρίου 2017

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάστηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου.

Δημήτριος Λυμπερέας

ΣΕΛΙΔΑ ΣΚΟΠΙΜΑ ΚΕΝΗ

ΣΥΝΟΨΗ

Η θέση των ΗΠΑ στην εποχή μετά τον ψυχρό πόλεμο και παρά την ανάδυση ενός πολύ-πολικού κόσμου συνεχίζει να είναι δεσπόζουσα. Το πολιτικό σύστημα της χώρας είναι σταθερό, η οικονομία της συνεχίζει να είναι η ισχυρότερη του πλανήτη, ενώ οι ΗΠΑ συνεχίζουν να διατηρούν την στρατιωτική τους υπεροχή και να ηγούνται της ισχυρότερης συμμαχίας στον κόσμο. Αναμφισβήτητα λοιπόν ο ρόλος των ΗΠΑ στην διαμόρφωση του διεθνούς συστήματος συνεχίζει να είναι καθοριστικός, ενώ η αμερικανική εξωτερική πολιτική συνιστά κρίσιμη παράμετρο της διεθνούς πολιτικής. Στο πλαίσιο αυτό η πρόσφατη εκλογή του Ντόναλντ Τραμπ ως 45ου Προέδρου των ΗΠΑ εγείρει πολλά ζητήματα που άπτονται της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ και της σταθερότητας του διεθνούς συστήματος. Η παρούσα εργασία διερευνά πτυχές της αναδυόμενης αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής υπό το ερευνητικό πρίσμα του ρεαλισμού, έτσι όπως αυτές ενσωματώνονται στο διαμορφούμενο «δόγμα Τραμπ». Αναλυτικότερα η εργασία στην εισαγωγή εξετάζει συνοπτικά το θεωρητικό υπόβαθρο που διέπει την διάρθρωση του διεθνούς συστήματος, τις θεωρήσεις των διεθνών σχέσεων και την άσκηση της εξωτερικής πολιτικής. Το πρώτο κεφάλαιο εξετάζει τα ιδεολογικά ρεύματα που χαρακτηρίζουν διαχρονικά την αμερικανική εξωτερική πολιτική και αναλύει τα κύρια δόγματα των ΗΠΑ μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Το δεύτερο κεφάλαιο αναλύει τα στοιχεία της ρητορικής και πολιτικής του νεοεκλεγέντα Προέδρου των ΗΠΑ και διερευνά την ανάδυση ή μη ενός νέου δόγματος εξωτερικής πολιτικής υπό την ηγεσία του Τραμπ αντιπαραβάλλοντας την ασκούμενη πολιτική με τις αρχές του ρεαλισμού. Το τρίτο κεφάλαιο εξετάζει τις επιπτώσεις της νέας προσέγγισης της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής ως προς τις σχέσεις των ΗΠΑ με τους κύριους κρατικούς δρώντες του διεθνούς συστήματος. Η εργασία καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η αμερικανική εξωτερική πολιτική υπό την ηγεσία του Τραμπ χαρακτηρίζεται από ad-hoc ενέργειες και όχι από μια συγκροτημένη προσέγγιση που θα μπορούσε να προσλάβει τα χαρακτηριστικά ενός δόγματος συμβατού με τις αρχές του ρεαλισμού.

ABSTRACT

The US position in the post-Cold War era, despite the emergence of a multi-polar world, continues to be dominant. The country's political system is stable, its economy continues to be the stronger in the globe, while the US continues to maintain its military power and leads the world's most powerful alliance. Undoubtedly, therefore, the role of the US in shaping the international system is decisive, while US foreign policy is a critical component of international politics. In this context, the recent election of Donald Trump as the 45th President of the United States raises many issues related to US foreign policy and the stability of the international system. This paper explores aspects of emerging US foreign policy in the context of the theory of realism, as embodied in the "Trump doctrine". In more detail, the paper in the first chapter examines in brief the theoretical background that refers to the structure of the international system, the schools of thought of international relations and the conduct of foreign policy. The second chapter examines the ideological trends that characterize US foreign policy over time and analyzes the main doctrines of the United States after the Second World War. The third chapter analyzes the elements of rhetoric and politics of the newly elected President of the United States and explores the emergence or not of a new foreign policy doctrine under the leadership of Trump, contrasting the policy pursued with the principles of realism. The fourth chapter examines the implications of the US foreign policy's new approach to US relations with the main state actors of the international system. The paper concludes that the American foreign policy under the leadership of Trump is characterized by ad-hoc actions and not by a coherent approach that could take on the characteristics of a doctrine compatible with the principles of realism.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΣΤΗΜΑ.....	1
ΘΕΩΡΙΕΣ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ	2
ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ.....	4
ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ.....	6
 ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	
Ο ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΟΣ ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΔΟΓΜΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ	
	8
ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΑ ΡΕΥΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ	8
ΙΔΕΑΛΙΣΜΟΣ.....	8
ΠΑΡΕΜΒΑΤΙΚΟΣ ΙΔΕΑΛΙΣΜΟΣ	10
ΗΓΕΜΟΝΙΣΜΟΣ.....	12
ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΑ ΔΟΓΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ	13
ΔΟΓΜΑ ΤΡΟΥΜΑΝ	13
ΔΟΓΜΑ ΝΙΞΟΝ	15
ΔΟΓΜΑ ΚΑΡΤΕΡ.....	16
ΔΟΓΜΑ ΡΕΪΓΚΑΝ.....	17
ΔΟΓΜΑ ΜΠΟΥΣ ΤΟΥ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ.....	18
ΔΟΓΜΑ ΚΛΙΝΤΟΝ.....	20
ΔΟΓΜΑ ΜΠΟΥΣ ΤΟΥ ΝΕΟΤΕΡΟΥ.....	21
ΔΟΓΜΑ ΟΜΠΑΜΑ	23
ΔΟΓΜΑ ΤΡΑΜΠ	25
 ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	
ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΤΟΥ ΔΟΓΜΑΤΟΣ ΤΡΑΜΠ	26
Η ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΤΡΑΜΠ.....	26
ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ	33
ΘΕΣΜΙΚΑ ΑΝΤΙΒΑΡΑ ΣΤΗΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ.....	37
ΡΕΑΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΤΡΑΜΠ	39
 ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	
ΔΙΜΕΡΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΗΠΑ	50

ΚΙΝΑ.....	50
ΡΩΣΙΑ.....	53
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ.....	56
ΜΕΣΗ ΑΝΑΤΟΛΗ.....	58
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	61
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	65
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	66

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΣΤΗΜΑ

Στο διεθνές άναρχο σύστημα δεν υπάρχει κάποια δύναμη που να μπορεί να επιβάλλει ολοκληρωτικά τη θέλησή της σε όλο το φάσμα και τις εκφάνσεις των διεθνών σχέσεων. Η διάρθρωση του σημερινού διεθνούς συστήματος είναι αρκετά περίπλοκη και καθίσταται όλο και πιο περίπλοκη. Αυτό συμβαίνει περισσότερο εξαιτίας των αλλαγών στη φύση των συνιστωσών του διεθνούς συστήματος. Παραδοσιακά, τα κράτη θεωρήθηκαν ως τα ζωτικά μέρη του διεθνούς συστήματος, ωστόσο πλέον υπάρχει μια αυξανόμενη αναγνώριση της ύπαρξης άλλων μη κρατικών φορέων στις διεθνείς σχέσεις. Ως εκ τούτου, το διεθνές σύστημα μπορεί να θεωρηθεί ότι συνδυάζει διάφορα είδη δρώντων με διαφορετικού βαθμού αυτονομία στη διεθνή συμπεριφορά τους, με τα κράτη να διατηρούν έναν πρωταρχικό, αλλά όχι αποκλειστικό, ρόλο ως δρώντες του διεθνούς συστήματος. Έτσι, ο όρος διεθνές σύστημα παραπέμπει σε ένα πολύπλοκο σύνολο κρατών και άλλων δρώντων που αλληλεπιδρούν μεταξύ τους. Όπως και σε κάθε σύστημα άλλωστε το διεθνές σύστημα ορίζεται από το συνδυασμό των χαρακτηριστικών των μονάδων του και από τη φύση, το πρότυπο και τον αριθμό των αλληλεπιδράσεων μεταξύ αυτών των μονάδων. Συνεπώς, ο αριθμός και το σχετικό μέγεθος των κρατικών δρώντων, ο αριθμός και ο τύπος των μη κρατικών δρώντων καθώς και οι δεσμοί ή οι αλληλεπιδράσεις μεταξύ αυτών των δρώντων ορίζουν το διεθνές σύστημα (Ghosh, 2013, 55).

Γίνεται κατανοητό λοιπόν ότι το διεθνές σύστημα συνίσταται από τις επιμέρους μονάδες του, δηλαδή τα κράτη, διεθνείς οργανισμούς, πολυεθνικές εταιρείες και άλλους δρώντες, χωρίς βέβαια αυτό να συνεπάγεται ότι το διεθνές σύστημα ταυτίζεται με το άθροισμα των επιμέρους μονάδων του. Αντίθετα, το διεθνές σύστημα έχει συγκεκριμένη δομή και συγκεκριμένες λειτουργίες τα οποία και επιδρούν στην συμπεριφορά των μονάδων που εμπεριέχονται στο διεθνές σύστημα. Συνεπώς η κατανόηση της διεθνούς πραγματικότητας και των γεγονότων που διαδραματίζονται προϋποθέτει όχι μόνο την κατανόηση των αιτίων που απορρέουν από τα κράτη και άλλους δρώντες, αλλά και την ανάλυση και ερμηνεία της δομής και λειτουργίας ολόκληρου του διεθνούς συστήματος. Στο

πλαίσιο αυτό τα κράτη δεν είναι οι μόνες, αλλά είναι οι πλέον σημαντικές μονάδες του διεθνούς συστήματος, ενώ το βασικό χαρακτηριστικό που αφορά στη δομή του διεθνούς συστήματος είναι η κατανομή της ισχύος ανάμεσα στις μονάδες του συστήματος. Το διεθνές σύστημα εύλογα λοιπόν αποτελεί και το επίπεδο ανάλυσης των διεθνών σχέσεων, καθώς πλέον θεωρείται ότι ο τρόπος διάρθρωσης ενός διεθνούς συστήματος ασκεί καθοριστική επίδραση στις σχέσεις μεταξύ των κρατών και στη συμπεριφορά τους. Συνεπώς οι διακρατικές σχέσεις δεν μπορούν να ερμηνευτούν με έμφαση αποκλειστικά στα επιμέρους κράτη και στα χαρακτηριστικά τους, αλλά θα πρέπει να μελετηθεί και η δομή του διεθνούς συστήματος όσο ένας αυτοτελής παράγοντας (Αρβανιτόπουλος, 2000, 69-72).

ΘΕΩΡΙΕΣ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

Οι διεθνείς σχέσεις είναι ένας όρος ο οποίος αναφέρεται στις πολιτικές και στρατιωτικές αλλά και οικονομικές σχέσεις μεταξύ των κρατών. Οι διεθνείς σχέσεις έχουν γίνει αντικείμενο πολλών προσεγγίσεων από τις οποίες έχει προκύψει ένας αριθμός θεωρήσεων. Οι θεωρήσεις των διεθνών σχέσεων πιο συγκεκριμένα συνιστούν ομαδοποιήσεις αξιωμάτων και θέσεων που εκφράζουν προσεγγίσεις σχετικά με τη λειτουργία της διεθνούς πολιτικής και των σχέσεων μεταξύ των κρατικών και μη παραγόντων του διεθνούς συστήματος (Κουσκουβέλης, 2010, 57). Οι σημαντικότερες θεωρήσεις των διεθνών σχέσεων είναι οι κάτωθι:

Η θεώρηση του **κλασικού ρεαλισμού** βασίζεται στο έργο των Θουκυδίδη, Μακιαβέλι, Κλαούζεβιτς, Morgenthau, Aron, Kissinger, Brezinski, Huntington κ.α. Ο κλασικός ρεαλισμός θεωρεί ότι τα κράτη, αν όχι οι μοναδικοί, είναι οι πιο σημαντικοί παράγοντες του διεθνούς συστήματος το οποίο είναι άναρχο και ανταγωνιστικό. Μέσα σε αυτό το αβέβαιο πλαίσιο τα κράτη δρουν ορθολογικά υπολογίζοντας το κόστος και το όφελος των διαθέσιμων επιλογών τους και επιδιώκοντας τη μεγιστοποίηση του οφέλους τους με βάση το εθνικό τους συμφέρον. Η ασφάλεια και η επιβίωση του κράτους ειδικότερα συνιστά το υπέρτατο εθνικό συμφέρον το οποίο επιτυγχάνεται μέσω της συσσώρευσης ισχύος. Στο πλαίσιο της θεωρίας αυτής, οι κανόνες του διεθνούς δικαίου δεν διαδραματίζουν κανένα ρόλο παρά μόνο εξυπηρετούν τα συμφέροντα των

ισχυρότερων κρατών, ενώ οι διεθνείς οργανισμοί δεν αποτελούν παρά βραχίονες των ισχυρών (Κουσκουβέλης, 2010, 58-63).

Η θεώρηση του **δομικού ρεαλισμού ή νεορεαλισμού** αποτελεί εξέλιξη του κλασικού ρεαλισμού και εκπροσωπείται κυρίως από τον Κ. Waltz. Ο δομικός ρεαλισμός υιοθετεί τα περισσότερα από τα αξιώματα του κλασικού ρεαλισμού, ωστόσο προσθέτει εμφατικά τη διάσταση του διεθνούς συστήματος. Στην θεώρηση αυτή η δομή του διεθνούς συστήματος είναι τέτοια, όπου συνεπάγεται διασυνδέσεις μεταξύ των διαφόρων παραγόντων του με αποτέλεσμα η συνολική συμπεριφορά του διεθνούς συστήματος να διαφοροποιείται από τη συμπεριφορά των επιμέρους μονάδων. Στο δομικό ρεαλισμό το διεθνές σύστημα συνεχίζει να θεωρείται άναρχο και ανταγωνιστικό, όμως η συμπεριφορά των κρατών δεν εξαρτάται μόνο από την επιδίωξη της μεγιστοποίησης των εθνικών τους συμφερόντων αλλά και από τις πιέσεις που δέχονται από τη δομή του διεθνούς συστήματος. Στα πλαίσια της θεωρίας αυτής λοιπόν η δομή του συστήματος θέτει περιορισμούς στη συμπεριφορά των κρατών και στις μεταξύ τους σχέσεις (Κουσκουβέλης, 2010, 64-68).

Ο **φιλελεύθερος ρεαλισμός** σε αντίθεση με τον κλασικό ρεαλισμό και τον νεορεαλισμό που συναινούν σε ένα διαρκώς άναρχο διεθνές σύστημα, υποστηρίζει ότι τα κράτη δεν είναι καταδικασμένα να ζουν διαρκώς σε ένα καθεστώς, αβεβαιότητας, φόβου και βίας. Η προοπτική αυτή βέβαια δεν είναι εφικτό να αποκλειστεί, ωστόσο οι διεθνείς σχέσεις σύμφωνα με τον φιλελεύθερο ρεαλισμό μπορούν να ενσωματώνουν τόσο τον ανταγωνισμό όσο και τη συνεργασία. Ο φιλελεύθερος ρεαλισμός αποτελεί εξέλιξη του κλασικού ρεαλισμού και του νεορεαλισμού, καθώς συνεχίζει να επιφυλάσσει στο κράτος μια κυρίαρχη θέση στο διεθνές σύστημα. Η θεώρηση αυτή, όμως, έχει φιλελεύθερα χαρακτηριστικά εξαιτίας του γεγονότος ότι ενσωματώνει τις προσδοκίες μιας πολιτικής κοινωνίας περισσότερο χειραφετημένης σε σύγκριση με το παρελθόν, όπου ο δραστικός ρόλος του κράτους και οι αξιώσεις του στην διεθνή πολιτική αμφισβητούνται. Κατά συνέπεια το διεθνές σύστημα χαρακτηρίζεται ταυτόχρονα από τον ανταγωνισμό των κρατικών δρώντων, αλλά και από πολύ-επίπεδα δίκτυα συνεργασίας τα οποία αποφέρουν αμοιβαία οφέλη για τα συμμετέχοντα κράτη.

Έτσι η διεθνής πολιτική σκηνή δεν έχει τα χαρακτηριστικά μιας αρένας αλλά μιας άναρχης κοινωνίας (Σπυρόπουλος, 2010, 59-62).

Η **πλουραλιστική θεώρηση** είναι γνωστή και με άλλους όρους όπως λ.χ. φιλελεύθερη, ιδεαλιστική, διακυβερνητική κ.α. Η θεώρηση αυτή προέκυψε ως αποτέλεσμα των αδυναμιών των προηγούμενων θεωρήσεων. Η πλουραλιστική θεώρηση αυτή στην πρώτη της μορφή, η οποία είχε έντονα ιδεαλιστικά στοιχεία, απέρριπτε την παραδοσιακή μορφή της διεθνούς πολιτικής, έτσι όπως αυτή εκφράζεται μέσω της διεκδίκησης ισχύος. Αντίθετα έδινε έμφαση στο σεβασμό του δικαίου και στην προσπάθεια επίτευξης της διεθνούς ειρήνης και απέδιδε ιδιαίτερη σημασία στην ύπαρξη των διεθνών οργανισμών. Μετέπειτα η πλουραλιστική θεώρηση απαγκιστρώθηκε από τα ιδεαλιστικά χαρακτηριστικά της και αποδέχτηκε τον κυρίαρχο ρόλο των κρατών στο διεθνές σύστημα χωρίς όμως να αμφισβητεί τη σημασία των διεθνών και των περιφερειακών οργανισμών. Στην πλουραλιστική θεώρηση το διεθνές σύστημα συνεχίζει να θεωρείται άναρχο και ανταγωνιστικό, όμως εξαιτίας της ύπαρξης διακρατικών συνεργασιών δεν κυριαρχεί παντελής αταξία. Επιπλέον η έννοια του εθνικού συμφέροντος δεν εκφράζεται αποκλειστικά σε όρους εθνικής ασφάλειας, αλλά περιλαμβάνει και πρόσθετες παραμέτρους, ενώ οι κανόνες διεθνούς δικαίου θεωρείται ότι επηρεάζουν τη συμπεριφορά των κρατών (Κουσκουβέλης, 2010, 70-75).

ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Στο πλαίσιο αυτό του διεθνούς συστήματος, οι κύριοι δρώντες του, δηλαδή τα εθνικά κράτη, με συντονισμένο και οργανωμένο τρόπο επιδιώκουν να αξιοποιήσουν τα πολιτικά, διοικητικά, οικονομικά, κοινωνικά και στρατιωτικά μέσα που έχουν στην διάθεση τους με στόχο την υπεράσπιση, αλλά και διεύρυνση των συμφερόντων τους και απώτερο στόχο την επιβίωση μέσα στο διεθνές σύστημα (Λίτσας, 2010, 225-227). Πιο συγκεκριμένα, η εξωτερική πολιτική που ασκεί το κάθε κράτος αναφέρεται σε όλο το εύρος της δράσης των κρατικών δρώντων, η οποία και καθορίζει τις μεταξύ τους σχέσεις μέσα σε ένα συγκρουσιακό ή και συνεργατικό περιβάλλον. Μέσω της εξωτερικής πολιτικής τα κράτη επιδιώκουν να ελέγξουν το εξωτερικό τους περιβάλλον αξιοποιώντας προς όφελος τους τις ευνοϊκές περιστάσεις και μεταβάλλοντας τις δυσμενείς. Ο περιγραφικός ορισμός

αυτός βέβαια αξίζει να σημειωθεί ότι είναι συμβατός με την κρατο-κεντρική θεώρηση του διεθνούς συστήματος. Η άσκηση της εξωτερικής πολιτικής άλλωστε είναι συνυφασμένη με ένα κρατικό μοντέλο, όπου το κράτος είναι ο βασικός δρώντας στο διεθνές περιβάλλον. Οι αποφάσεις της ηγεσίας μιας χώρας ως προς την εξωτερική πολιτική προφανώς εκτείνονται πέρα από τα εθνικά σύνορα και δημιουργούν ανάδραση με άλλες χώρες. Η εξωτερική πολιτική δηλαδή εξ ορισμού έχει ένα διεθνή αντίκτυπο, καθώς προκαλεί την αντίδραση των άλλων δρώντων. Περαιτέρω προϋπόθεση μιας ορθής εξωτερικής πολιτικής είναι ο καθορισμός συγκεκριμένων ορθολογικών στόχων, η ιεράρχηση των στόχων αυτών και η εναρμόνιση τους με τα διαθέσιμα μέσα. Μέσω της εξωτερικής πολιτικής ένα κράτος επιδιώκει την εκπλήρωση εθνικών στόχων στο διεθνές περιβάλλον. Αυτό βέβαια κατά κανόνα δημιουργεί τριβές και εντάσεις με άλλες χώρες δεδομένου ότι τα εθνικά συμφέροντα των κρατικών δρώντων δεν ταυτίζονται, αλλά σε πάρα πολλές περιπτώσεις είναι συγκρουσιακά και ανταγωνιστικά. Έτσι, η εξωτερική πολιτική δεν χαράσσεται σε ένα περιβάλλον που στερείται εθνικών συμφερόντων, αλλά διαμορφώνεται λαμβάνοντας υπόψη και τα συμφέροντα των υπολοίπων κρατικών δρώντων. Οι εξωτερικές πολιτικές των κρατών κατά συνέπεια αλληλεπιδρούν και καταλήγουν είτε σε συνεργασία είτε σε σύγκρουση ανάλογα με τον βαθμό σύγκλισης ή απόκλισης των εθνικών συμφερόντων αντίστοιχα (Βοσκόπουλος, 2005, 133-134).

Η εξωτερική πολιτική λοιπόν μπορεί να γίνει αντιληπτή ως η επίσημη εκδήλωση της διεθνούς συμπεριφοράς των κρατών, δηλαδή των πράξεων, αντιδράσεων, στάσεων και στόχων ενός κράτους σε αντιπαραβολή με άλλους κρατικούς δρώντες. Υπό το πρίσμα αυτό η εξωτερική πολιτική ενός κράτους αποκρυσταλλώνει την προσπάθεια του να επηρεάσει γεγονότα και εξελίξεις που διαδραματίζονται στη διεθνή σκηνή μέσα από τις σχέσεις που αναπτύσσει με τα υπόλοιπα κράτη. Ο βασικός στόχος της εξωτερικής πολιτικής βέβαια είναι η προαγωγή του εθνικού συμφέροντος με τον τρόπο που αυτό προσδιορίζεται σε κάθε δεδομένη ιστορική στιγμή. Αξίζει να σημειωθεί ότι το εθνικό συμφέρον είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με τα ζωτικής σημασίας ζητήματα ενός κράτους που δεν είναι άλλα από την επιβίωση του, την ασφάλεια και την εδαφική του ακεραιότητα. Τα ζητήματα αυτά εμπίπτουν σε αυτό που ονομάζεται υψηλή πολιτική, χωρίς ωστόσο να αποκλείονται από την εξωτερική πολιτική στόχοι χαμηλής πολιτικής

που αναφέρονται σε οικονομικά και άλλα ζητήματα μικρότερης σημασίας για την επιβίωση και ασφάλεια των κρατών. Σήμερα ωστόσο σε μια εποχή υψηλής διακρατικής αλληλεξάρτησης η διάκριση μεταξύ υψηλής και χαμηλής πολιτικής, όπως και η διάκριση μεταξύ εξωτερικής και εσωτερικής πολιτικής είναι πιο δυσδιάκριτες (Ηρακλείδης, 2015, 57).

ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Δεδομένης της πρόσφατης εκλογής του Ντ. Τραμπ ως Προέδρου των ΗΠΑ, σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να διερευνήσει πτυχές της αναδυόμενης αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής υπό το ερευνητικό πρίσμα του ρεαλισμού, έτσι όπως αυτές ενσωματώνονται στο διαμορφούμενο «δόγμα Τραμπ». Η σημασία του ζητήματος αυτού προκύπτει από το γεγονός ότι η θέση των ΗΠΑ στην εποχή μετά τον ψυχρό πόλεμο και την ανάδυση ενός πολύ-πολικού κόσμου συνεχίζει να είναι δεσπόζουσα. Το πολιτικό σύστημα της χώρας είναι σταθερό, η οικονομία της συνεχίζει να είναι ισχυρότερο του πλανήτη, ενώ οι ΗΠΑ συνεχίζουν να διατηρούν την στρατιωτική τους υπεροχή και να ηγούνται της ισχυρότερης συμμαχίας. Συνεπώς ο ρόλος των ΗΠΑ στην διαμόρφωση του διεθνούς συστήματος είναι καθοριστικός και ως εκ τούτου η αμερικανική εξωτερική πολιτική συνιστά κρίσιμη παράμετρο της διεθνούς πολιτικής.

Η διερεύνηση της αναδυόμενης αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής θα γίνει αξιοποιώντας δευτερογενείς πηγές. Ωστόσο δεδομένου του γεγονότος ότι η ορκωμοσία του νεοεκλεγέντα Προέδρου των ΗΠΑ έγινε μόλις τον Ιανουάριο του 2017, δεν υφίσταται ακόμη επαρκής βιβλιογραφία σε ξενόγλωσσα επιστημονικά περιοδικά και για τον λόγο αυτό μεγάλο μέρος της ανάλυσης βασίζεται σε δημοσιεύσεις στον έντυπο και ηλεκτρονικό τύπο. Η βιβλιογραφική έρευνα στο πλαίσιο αυτό αναλύει με κριτικό τρόπο την μέχρι σήμερα καταγραφή των τάσεων και των πρακτικών της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής υπό την ηγεσία του Τραμπ.

Η διάρθρωση της εργασίας είναι κατανομημένη σε τρία κεφάλαια. Το πρώτο κεφάλαιο επικεντρώνεται στην εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ διαχρονικά και εξετάζει συνοπτικά τα διάφορα ιδεολογικά ρεύματα και δόγματα τα οποία αποκρυσταλλώθηκαν στην αμερικανική εξωτερική πολιτική. Το δεύτερο κεφάλαιο

εστιάζει στην ανάδυση ή μη ενός νέου δόγματος εξωτερική πολιτικής υπό την ηγεσία του Τραμπ και αναλύει τα στοιχεία της ρητορικής και πολιτικής του νεοεκλεγέντα Προέδρου των ΗΠΑ αντιπαραβάλλοντάς τα με τις αρχές του ρεαλισμού. Το τρίτο κεφάλαιο εξετάζει τις επιπτώσεις της νέας προσέγγισης της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής ως προς τις σχέσεις των ΗΠΑ με άλλους κρατικούς δρώντες, όπως η Ρωσία, η Κίνα, η Μ. Βρετανία και το Ισραήλ. Στο τελευταίο μέρος εξάγονται τα βασικά συμπεράσματα της εργασίας και γίνεται μια εκτίμηση των συνεπειών της εκλογής του Τραμπ ως προς την στρατηγική των ΗΠΑ και την άσκηση εξωτερικής πολιτικής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Ο ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΟΣ ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΔΟΓΜΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΑ ΡΕΥΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Οι ΗΠΑ αποτελούν διαχρονικά κατά τον 20ο και 21ο αιώνα έναν από τους καθοριστικούς δρώντες του διεθνούς συστήματος. Διαχρονικά η προώθηση των αμερικανικών συμφερόντων γίνεται μέσα από ένα ιδιότυπο μίγμα ιδεαλισμού και ρεαλισμού το οποίο και αποτυπώνεται στην αμερικανική εξωτερική πολιτική. Ακολούθως αναλύονται τα βασικά ιδεολογικά ρεύματα που διαμόρφωσαν την αμερικανική εξωτερική πολιτική από την Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας των ΗΠΑ το 1776 έως και σήμερα.

ΙΔΕΑΛΙΣΜΟΣ

Ο ιδεαλισμός ως κυρίαρχη ιδεολογία είχε καθορίσει την αμερικανική εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ ήδη από την εποχή της Ανεξαρτησίας. Άλλωστε στοιχεία ιδεαλισμού εντοπίζονται τόσο στη διακήρυξη της Ανεξαρτησίας όσο και στη ρητορική του Τζ. Ουάσινγκτον. Ο ιδεαλισμός που χαρακτήριζε στις ΗΠΑ την περίοδο εκείνη ταυτίζεται ουσιαστικά με τον απομονωτισμό. Η ροπή προς τον απομονωτισμό άλλωστε υπήρξε πάντοτε μια τάση στη διαμόρφωση της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής. Ο Τζ. Ουάσινγκτον διακήρυσσε ότι ο κανόνας συμπεριφοράς που θα έπρεπε να ακολουθήσουν οι ΗΠΑ έναντι των άλλων κρατών θα έπρεπε να δίνει έμφαση στις οικονομικές σχέσεις και όχι στους πολιτικούς δεσμούς. Η τάση του απομονωτισμού αυτή υπαγορευόταν από πολιτιστικούς και γεωπολιτικούς παράγοντες. Πρώτον, στις ΗΠΑ ήταν εδραιωμένη η πεποίθηση ότι η Αμερική διαμορφώθηκε πάνω σε δημοκρατικές και ανθρωπιστικές αξίες που διαφοροποιούνταν από τον διεφθαρμένο παλαιό κόσμο της Ευρώπης. Δεύτερον, οι ΗΠΑ αναγνώριζαν ότι διέθεταν μία πλεονεκτική γεωγραφική θέση η οποία προσέφερε ασφάλεια από τις απειλές άλλων κρατών. Έτσι ήδη από την εποχή του Τζ. Ουάσινγκτον ο απομονωτισμός ήταν μια από τις κύριες προσεγγίσεις της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής. Την περίοδο μετά την Ανεξαρτησία, το 1776, η εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ επιδίωκε το εθνικό

συμφέρον, το οποίο την περίοδο εκείνη αφορούσε στην προστασία της Ανεξαρτησίας από τη Μεγάλη Βρετανία και τη Γαλλία, καθώς και την επέκταση των αμερικανικών συνόρων. Ο απομονωτισμός την περίοδο αυτή συμπυκνώνεται στην άποψη του Τζέφερσον ότι οι ναπολεόντειοι πόλεμοι είναι μία διένεξη ανάμεσα στη Γαλλία που ήταν η τυραννίδα των ηπειρών και στην Αγγλία που ήταν η τυραννίδα των θαλασσών. Έτσι χωρίς να προκαλεί εντύπωση οι ΗΠΑ διατήρησαν μία ουδέτερη στάση. Οι ΗΠΑ την περίοδο αυτή κατάφεραν να εκμεταλλευτούν την ισορροπία ισχύος και τις διενέξεις των ευρωπαϊκών δυνάμεων και να επεκτείνουν τα σύνορά τους αναδεικνυόμενες σταδιακά σε μία μεγάλη δύναμη, η γεωγραφική θέση της οποίας της επέτρεπε να μην αναμιγνύεται ενεργά στο ευρωπαϊκό σύστημα ισορροπίας της ισχύος. Πράγματι σε αντίθεση με τα ευρωπαϊκά κράτη τα οποία ήταν αναγκασμένα να συμμετάσχουν σε ένα σύστημα ισορροπίας της ισχύος για να διαφυλάσσουν την ασφάλειά τους, οι ΗΠΑ είχαν την πολυτέλεια να παραμένουν έξω από το σύστημα αυτό και να αυξάνουν διαρκώς την ισχύ τους. Έτσι οι ΗΠΑ δεν χρειάζονταν να συνασπιστούν με άλλες δυνάμεις και να εμπλακούν σε συμμαχίες. Η ευνοϊκή γεωπολιτική θέση των ΗΠΑ της έδινε το πλεονέκτημα να αποστασιοποιείται από το ευρωπαϊκό σύστημα ασφαλείας και ταυτόχρονα να προωθεί ένα διεθνές σύστημα βασισμένο στις ιδεαλιστικές αρχές της ηθικής, της δικαιοσύνης και της δημοκρατίας. Την πρώτη περίοδο μετά την Ανεξαρτησία οι ΗΠΑ προσπάθησαν να επιτύχουν τους σκοπούς τους αποτελώντας ένα παράδειγμα δημοκρατίας και ηθικής για όλα τα υπόλοιπα κράτη. Στο πλαίσιο αυτό ο Τζέφερσον αντιμετώπιζε το δίλημμα να αποκηρύξει τα μέσα τα οποία μετέρχονταν τα κράτη προκειμένου να διασφαλίσουν την ασφάλειά τους και να προωθήσουν το εθνικό τους συμφέρον, χωρίς όμως να παραιτηθεί από τις αμερικανικές εθνικές επιδιώξεις για τις οποίες ήταν πολύ πιθανό ότι θα έπρεπε να αξιοποιηθούν τα ίδια μέσα. Μετά το 1828 επήλθε ένας συμβιβασμός ανάμεσα στις δύο αυτές ροπές. Συγκεκριμένα, οι ΗΠΑ συνέχιζαν να απορρίπτουν τις ευρωπαϊκές πρακτικές ισορροπίας ισχύος, ενώ ταυτόχρονα αιτιολόγησαν την επέκταση της επιρροής τους στην αμερικανική ήπειρο στη βάση του λεγόμενου «πεπρωμένου του έθνους», το οποίο μετατράπηκε σταδιακά σε ιδεολογικό εργαλείο της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής. Έτσι μέχρι την αρχή του εικοστού αιώνα οι ΗΠΑ προωθούσαν το πεπρωμένο του έθνους στην αμερικανική ήπειρο και ταυτόχρονα απέφευγαν να αναμειγνύονται στο ευρωπαϊκό σύστημα

ισορροπίας της ισχύος ή σε συμμαχίες, ενώ παράλληλα οι ΗΠΑ προσπαθούσαν να αποτρέψουν και την ανάμειξη ευρωπαϊκών κρατών στο δυτικό ημισφαίριο αξιοποιώντας μεθόδους της ευρωπαϊκής διπλωματίας. Στο πλαίσιο αυτό χαρακτηριστικό είναι το δόγμα Μονρόε. Το δόγμα Μονρόε υπαγόρευε ουσιαστικά ότι οι ΗΠΑ θα κατέφευγαν ακόμη και σε πόλεμο προκειμένου να προστατέψουν το δυτικό ημισφαίριο από τις ευρωπαϊκές δυνάμεις. Κάτω από την ομπρέλα του δόγματος Μονρόε οι ΗΠΑ ακολούθησαν μία πολιτική επεκτατισμού, καθώς διέυρναν τις εμπορικές δραστηριότητες και ενίσχυσαν την επιρροή τους, ενώ ταυτόχρονα προσέθεταν νέα εδάφη. Με τον τρόπο αυτό οι ΗΠΑ αναδείχθηκαν σε μεγάλη δύναμη, χωρίς όμως να τίθενται υπό τους περιορισμούς της συμμετοχής σε ένα σύστημα ισορροπίας της ισχύος δεδομένου ότι το δόγμα Μονρόε απέριπτε την εμπλοκή των ευρωπαϊκών δυνάμεων στο δυτικό ημισφαίριο. Στο υπόλοιπο του 19ου αιώνα η αμερικανική εξωτερική πολιτική σταδιακά προχωρούσε σε διαστολή της ερμηνείας του δόγματος Μονρόε με αποτέλεσμα να εδραιωθεί βαθμιαία η αμερικανική ηγεμονία στο δυτικό ημισφαίριο. Ο εμφύλιος πόλεμος ωστόσο διέκοψε την επέκταση και την προσάρτηση εδαφών και δημιούργησε κινδύνους για την ευρωπαϊκή διείσδυση στις ΗΠΑ και επιρροή των ευρωπαϊκών δυνάμεων. Μετά το τέλος του εμφυλίου πολέμου οι ΗΠΑ κατοχύρωναν τη θέση τους ως μεγάλη δύναμη χωρίς όμως ακόμα αυτό να συνεπάγεται διεθνή επιρροή ή κυρίαρχη θέση στο διεθνές σύστημα (Αρβανιτόπουλος, 2000, 22-27).

ΠΑΡΕΜΒΑΤΙΚΟΣ ΙΔΕΑΛΙΣΜΟΣ

Ωστόσο η αύξηση της ισχύος των ΗΠΑ, η ανάδειξή της σε μεγάλη δύναμη αργά ή γρήγορα θα υπαγόρευαν την είσοδό της στο διεθνές σύστημα. Ο νέος αυτός αμερικανικός παρεμβατισμός εκπροσωπείται από την πολιτική του Θ. Ρούζβελτ, οποίος εξέφρασε την άποψη ότι οι ΗΠΑ έχουν συμφέροντα και έξω από το δυτικό ημισφαίριο και ότι θα έπρεπε να παίξουν ένα πρωταγωνιστικό ρόλο στο διεθνές σύστημα. Με τον Ρούζβελτ η αμερικανική εξωτερική πολιτική εξελίσσεται και οι ΗΠΑ από «φάρος της δημοκρατίας» μετατρέπονται σε «σταυροφόρο της δημοκρατίας», ενώ η στάση του απομονωτισμού σταδιακά αποδυναμώνεται. Με τον Ρούζβελτ ουσιαστικά οι ΗΠΑ πραγματοποιούν μία ρεαλιστική στροφή, καθώς η αμερικανική παρέμβαση στο διεθνές σύστημα δεν γίνεται στη βάση των

ιδεαλιστικών αξιών, αλλά στην βάση της ισχύος και του εθνικού συμφέροντος. Η εξωτερική αυτή πολιτική των ΗΠΑ προσεγγίζει περισσότερο το ρεαλισμό της ευρωπαϊκής αντίληψης παρά τον αλτρουισμό της παραδοσιακής, ιδεαλιστικής αμερικανικής πολιτικής. Ωστόσο ο ρεαλισμός του Ρούζβελτ δεν ήταν επαρκής για να δικαιολογήσει την συμμετοχή των ΗΠΑ στον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο. Τελικά θα χρειαζόταν ο παρεμβατικός ιδεαλισμός του Γ. Γουίλσον, ο οποίος απέρριψε την ρεαλιστική γλώσσα της ισχύος και επικαλούμενος ιδεαλιστικές ηθικές αρχές έπεισε τις ΗΠΑ να εγκαταλείψουν τον απομονωτισμό και να εισέλθουν στον πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο, όχι για να εξυπηρετήσουν τα συμφέροντα τους, αλλά για να δικαιώσουν τις αμερικανικές αξίες. Η εξωτερική πολιτική του Γ. Γουίλσον ουσιαστικά σήμαινε το τέλος του απομονωτισμού και την επαναδιατύπωση της παραδοσιακής αμερικανικής πολιτικής, στην οποία αποδόθηκε ένας ιεραποστολικός χαρακτήρας, βάση του οποίου η ασφάλεια και ελευθερία των ΗΠΑ ήταν αναπόδραστα συνδεδεμένα με την ασφάλεια και την ελευθερία όλης της ανθρωπότητας. Ο Γ. Γουίλσον θεωρείται ο κύριος εκφραστής του αμερικανικού ιδεαλισμού και πρεσβεύει την άποψη ότι οι διεθνείς διενέξεις θα μπορούσαν να αποτραπούν, αν υπήρχε η κατάλληλη διεθνής θεσμική οργάνωση, διότι η ισχύς των ΗΠΑ βρίσκεται περισσότερο στις αρχές της. Οι ΗΠΑ έτσι ανέλαβαν την ιστορική αποστολή να καθοδηγήσουν και να διαφωτίσουν τα υπόλοιπα κράτη δίνοντας το καλό παράδειγμα και πρεσβεύοντας τις αρχές της ελευθερίας, της δημοκρατίας, της δικαιοσύνης, της ισότητας και της ειρήνης. Η εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ λοιπόν τελικά αναγκάστηκε να εγκαταλείψει την αντίληψη των ΗΠΑ ως «φάρου της δημοκρατίας» και να υιοθετήσει μια ιδεαλιστικά παρεμβατική αντίληψη. Ο ιδεαλισμός δηλαδή του Γουίλσον αναμίχθηκε με τον παρεμβατισμό προκειμένου να δικαιολογηθεί η συμμετοχή των ΗΠΑ στον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο. Έτσι οι ΗΠΑ κατά τη διάρκεια της προεδρίας του Γουίλσον αναδείχτηκαν σε πρωταγωνιστική δύναμη του διεθνούς συστήματος, καθώς ανέλαβαν την αποστολή να διαδώσουν τις αμερικανικές αρχές και αξίες σε όλο τον κόσμο. Η λογική αυτή αποτυπώθηκε και στην δημιουργία της Κοινωνίας των Εθνών εμπνευστής της οποίας υπήρξε ο Γουίλσον, με στόχο τη διεθνή ειρήνη και την εδραίωση ενός συστήματος συλλογικής ασφάλειας. Οι ιδεαλιστικές αρχές του Γουίλσον μάλιστα συνέχισαν να επηρεάζουν την αμερικανική εξωτερική πολιτική, καθώς κάθε φορά που οι ΗΠΑ βρίσκονταν αντιμέτωπες με την πρόκληση της

διαμόρφωσης μιας νέας διεθνούς τάξης, οι ΗΠΑ σε μεγάλο βαθμό έβλεπαν τον εαυτό τους όχι ως ένα κρατικό δρώντα που ανταγωνίζεται με άλλα κράτη, αλλά ως ένα κράτος που κυριαρχεί στη βάση των αξιών του. Έτσι, η νομιμοποίηση της διεθνούς παρέμβασης των ΗΠΑ θεμελιώθηκε όχι μόνο σε γεωπολιτικά επιχειρήματα, αλλά και μέσω της επίκλησης των παραδοσιακών αμερικάνικων αξιών και αρχών. Μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο ωστόσο σημειώθηκε μία οριστική στροφή της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής από τον απομονωτισμό και τον ιδεαλιστικό παρεμβατισμό σε έναν παρεμβατισμό βασισμένο στον ρεαλισμό και σε γεωπολιτικούς παράγοντες (Αρβανιτόπουλος, 2000, 28-37).

ΗΓΕΜΟΝΙΣΜΟΣ

Η αμερικανική εξωτερική πολιτική κατά την περίοδο που ακολούθησε τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο χαρακτηρίζεται ως ηγεμονισμός. Ο ηγεμονισμός είναι ένα από τα πιο κρίσιμα ζητήματα στη θεωρία των διεθνών σχέσεων και σχετίζεται με τον ηγετικό ρόλο των μεγάλων δυνάμεων και κυρίως με την μεταπολεμική εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ ιδιαίτερα μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου. Ο ηγεμονισμός ειδικότερα τοποθετεί στο επίκεντρο της διεθνούς πολιτικής το ζήτημα της διεθνούς ολοκλήρωσης προς όφελος των ισχυρών δρώντων των διακρατικών σχέσεων, οι οποίοι και υπονομεύουν την εθνική ανεξαρτησία των λιγότερο ισχυρών δρώντων. Η ιστορική εμπειρία όμως έχει δείξει ότι μεγάλες δυνάμεις με δημοκρατικό προσανατολισμό και φιλελεύθερα καθεστώτα, όπως οι ΗΠΑ, επέβαλαν ήπια ηγεμονικά καθεστώτα, στα οποία όμως δεν απουσιάζουν τα στοιχεία του παρεμβατισμού και της κατάλυσης της εθνικής ανεξαρτησίας. Με αυτήν την έννοια, ο ηγεμονισμός στις διεθνείς σχέσεις αφορά στην εξωτερική πολιτική των μεγάλων δυνάμεων με δημοκρατικά και φιλελεύθερα καθεστώτα και συνδέεται κυρίως με την αμερικανική εξωτερική πολιτική. Στο πλαίσιο της ρεαλιστικής σχολής σκέψης ειδικότερα έχει διαμορφωθεί η θεωρία της ηγεμονικής σταθερότητας. Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, οι ισχυροί δρώντες του διεθνούς συστήματος, με σκοπό την εξασφάλιση της ομαλής οικονομικής και πολιτικής λειτουργίας των διεθνών σχέσεων, θα πρέπει να ασκούν μια ορισμένη μορφή ήπιας ηγεμονίας, ώστε τα οικονομικά καθεστώτα και η διεθνής τάξη να διασφαλίζονται χωρίς ουσιαστικές κρίσεις. Το μεταπολεμικό μοντέλο της ηγεμονικής σταθερότητας καθορίστηκε από τον ηγετικό ρόλο των ΗΠΑ, που ως

μεγάλη δημοκρατική και φιλελεύθερη δύναμη ανέλαβε την υποστήριξη του δυτικού κόσμου και κυρίως της Δυτικής Ευρώπης και ταυτόχρονα στο πλαίσιο του Ψυχρού Πολέμου ανέλαβε την υποχρέωση να οικοδομήσει ένα παγκόσμιο σύστημα ελεύθερης αγοράς και μια διεθνή νομιμότητα βασισμένη στα Ηνωμένα Έθνη. Μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου όμως η κατάσταση αυτή άλλαξε δραστικά. Η ισορροπία του διπολικού συστήματος Ανατολής-Δύσης έδωσε τη θέση της σε ένα ηγεμονικό μονοπώλιο για τις ΗΠΑ. Ο αμερικανικός ηγεμονισμός κατέργησε κάθε πρόσχημα της διεθνούς νομιμότητας και μεταμόρφωσε τον ήπιο αμερικανικό ηγεμονισμό σε μια μορφή μονομερούς παρεμβατισμού που έθετε επί κινδύνω τη διεθνή τάξη και ασφάλεια (Makris, 2010, 17-19).

ΤΑ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΑ ΔΟΓΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Οι βασικοί πυλώνες όπου κινήθηκε η αμερικάνικη υψηλή στρατηγική μετά τον ψυχρό πόλεμο, ήταν η διεύρυνση - ενδυνάμωση του NATO και η ανάδειξη της πρωτοκαθεδρίας των ΗΠΑ ως εργαλείο επιβολής της παγκόσμιας συλλογικής ασφάλειας. Οι ΗΠΑ εφάρμοσαν παρεμβατική πολιτική σε περιοχές ανά την υφήλιο μέσω του NATO και σε συνεργασία με την ΕΕ και τον ΟΑΣΕ επιχειρώντας με πολλαπλούς τρόπους να συσπειρώσουν κράτη κυρίως του βορείου ημισφαιρίου. Επιπλέον, επεδίωξαν αύξηση της επιρροής τους σε νευραλγικές γεωπολιτικές ζώνες της Ανατολικής Ευρώπης, Κεντρικής Ασίας και Βαλκανίων, διατήρηση συνεργασιών σε Μέση Ανατολή και Ανατολική Ασία που παραδοσιακά βρίσκονταν υπό τον έλεγχο τους και εισχώρησή τους σε περιοχές όπου παρουσιάζονται νέες στρατηγικές ευκαιρίες μετά τη πτώση της ΕΣΣΔ. Στο παρακάτω μέρος θα αναλυθούν τα κύρια δόγματα των ΗΠΑ μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, τα οποία και συμπυκνώνουν τους στόχους και τα μέσα της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής.

ΔΟΓΜΑ ΤΡΟΥΜΑΝ

Τον Μάρτιο του 1947 σε ομιλία του στο Κογκρέσο, ο Πρόεδρος των ΗΠΑ Χ. Τρούμαν ζήτησε 400 εκατομμύρια δολάρια για οικονομική βοήθεια στην Ελλάδα και την Τουρκία για να τις βοηθήσει να αντισταθούν στην επιθετικότητα από τη

Σοβιετική Ένωση. Η ομιλία του Τρούμαν θεωρείται ευρέως ως ισοδύναμη με την ανακήρυξη της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ κατά της Σοβιετικής Ένωσης κατά την περίοδο που ονομάστηκε Ψυχρός πόλεμος. Ο Τρούμαν απέρριψε σθεναρά την εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ προ του Δευτέρου Παγκόσμιου Πόλεμου, καταδίκασε τον απομονωτισμό και παρείχε μια πλατφόρμα για την παρέμβαση των ΗΠΑ στις παγκόσμιες υποθέσεις, δηλώνοντας ότι ο κόσμος χωρίστηκε μεταξύ δύο αντιθετικών τρόπων ζωής, όπου ο ένας βασίζεται στην ελευθερία και ο άλλος στον εξαναγκασμό. Ο Αμερικανός Πρόεδρος επίσης διατύπωσε την άποψη ότι οι ΗΠΑ δεν θα μπορέσουν να επιτύχουν τους στόχους τους παρά μόνο αν είναι πρόθυμες να βοηθήσουν τους ελεύθερους λαούς να διατηρήσουν την εθνική τους ακεραιότητα. Το δόγμα Τρούμαν όπως έγινε γνωστό το περιεχόμενο αυτής της ομιλίας, προσδιόρισε επίσης έναν παγκόσμιο εχθρό με τις αναφορές του Προέδρου σε επιθετικά και ολοκληρωτικά καθεστώτα. Αυτή η φράση αφορούσε σχεδόν αποκλειστικά στη Σοβιετική Ένωση και τους συμμάχους της. Αν και το δόγμα Τρούμαν δεν προσδιόρισε κάποιο σύνολο απαιτούμενων ενεργειών, η εφαρμογή του γρήγορα οδήγησε στην αποκρυστάλλωση συγκεκριμένων πολιτικών: της ανάσχεσης (containment) και της αποτροπής (deterrence). Κεντρικό σημείο στις δύο έννοιες ήταν η αποδοχή του μεταπολεμικού status quo. Η εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ δεν θα προσπαθούσε ενεργά να απομακρύνει το «σιδηρούν παραπέτασμα» όσο θα κατέβαλε προσπάθειες για να σταματήσει την περαιτέρω επέκταση της Σοβιετικής Ένωσης και της σφαίρας επιρροής της. Η ανάσχεση της σοβιετικής επεκτατικότητας αποτυπώνεται σε τρία σύνολα πολιτικών. Το πρώτο αφορούσε την περικύκλωση της Σοβιετικής Ένωσης και των συμμάχων της με ένα δίκτυο συμμαχιών και διμερών σχέσεων ικανών να περιορίσουν την Σοβιετική Ένωση. Η σημαντικότερη συμμαχία ήταν προφανώς το NATO στην Δυτική Ευρώπη, ενώ παράλληλα υπογράφηκαν σημαντικές διμερείς συμφωνίες με την Ιαπωνία, τη Νότια Κορέα κ.α. Η συγκαλυμμένη στρατιωτική δράση ήταν ένα δεύτερο σύνολο πολιτικών που στρέφονταν σε χώρες που απειλούνταν από τον κομμουνιστικό κίνδυνο ή είχαν πέσει θύματα αυτού, όπως το Ιράν, η Γουατεμάλα, η Κούβα και η Ινδονησία. Το τρίτο σύνολο πολιτικών του δόγματος Τρούμαν αφορούσε την εξωτερική οικονομική και άλλη βοήθεια η οποία χρησιμοποιήθηκε για να συμβάλει στη διασφάλιση της πίστης και της υποστήριξης πολλών κυβερνήσεων και στην προώθηση της οικονομικής ευημερίας ως ενός

τρόπου για τον περιορισμό της θελκτικότητας του κομμουνισμού. Η αποτροπή τέλος συνδέθηκε με τα πυρηνικά όπλα και την αναγνώριση ότι δεν ήταν πλέον αποτελεσματικά μέσα πολέμου, αλλά ήταν αποτελεσματικά προκειμένου να αποθαρρύνουν και να σταματήσουν το ξέσπασμα συγκρούσεων (Hastedt, 2017, 15-16).

ΔΟΓΜΑ ΝΙΞΟΝ

Το δόγμα Νίξον ήταν μέρος μιας προσπάθειας του Προέδρου των ΗΠΑ Ρ. Νίξον να διαμορφώσει μια πολιτική που θα επέτρεπε στις ΗΠΑ να παραμείνουν η κυρίαρχη δύναμη στο διεθνές σύστημα μετά τον πόλεμο του Βιετνάμ, χωρίς όμως να απαιτείται να στέλνουν στρατεύματα στο εξωτερικό για να περιορίσουν την εξάπλωση του κομμουνισμού. Το δόγμα Νίξον συνδέονταν με την θέση ότι οι ΗΠΑ θα βοηθήσουν τις χώρες του ελεύθερου κόσμου να υπερασπιστούν τον εαυτό τους, αλλά ότι αυτές οι χώρες θα έπρεπε να εξασφαλίσουν τη δική τους στρατιωτική άμυνα, με τις ΗΠΑ να παρέχουν τόσο στρατιωτική όσο και οικονομική βοήθεια. Εν ολίγοις, το δόγμα Νίξον εναντιώνονταν σε μια επανάληψη κάποιου άλλου πολέμου αντίστοιχου με αυτόν στο Βιετνάμ. Στο πλαίσιο του δόγματος Νίξον, η διοίκηση του Αμερικανού Προέδρου έλαβε δύο πρωτοβουλίες στο πλαίσιο της στρατηγικής της για τον επανακαθορισμό της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής. Η πρώτη πολιτική πρωτοβουλία αφορούσε την προσπάθεια να κερδίσει αρκετό χρόνο για να απαλλάξει τις ΗΠΑ από την ευθύνη για την υπεράσπιση του Βιετνάμ, ενώ η δεύτερη επιδίωκε να εμπλέξει τη Σοβιετική Ένωση και την Κίνα σε ένα διάλογο που θα μεταμόρφωνε τη σχέση τους με τις ΗΠΑ από τον ανταγωνισμό και την δυσπιστία σε μία περιορισμένη συνεργασία και ηπιότερη σύγκρουση. Τα σημαντικότερα επιτεύγματα των πρωτοβουλιών αυτών ήταν το άνοιγμα της Κίνας και η υπογραφή συμφωνιών, η μείωση των στρατιωτικών εξοπλισμών με τη Σοβιετική Ένωση, καθώς η πολιτική το Βιετνάμ απέτυχε οδηγώντας στην «επαναμερικανοποίηση» του πολέμου. Μια σημαντική συνέπεια του δόγματος Νίξον ήταν η μεγάλη αύξηση της μεταφοράς όπλων στις περιφερειακές δυνάμεις. Η παροχή των συμμάχων των ΗΠΑ με στρατιωτική βοήθεια ήταν απαραίτητη, επειδή η αποκλιμάκωση της έντασης της σύγκρουσης μεταξύ των ΗΠΑ και της Σοβιετικής Ένωσης δεν απέκλεισε το γεγονός ότι οι δύο υπερδυνάμεις ανταγωνίζονταν για παγκόσμια επιρροή. Χώρες όπως η Ινδονησία, οι Φιλιππίνες, η Σαουδική Αραβία,

το Ιράν, το Πακιστάν και η Νότια Κορέα έγιναν κύριοι αποδέκτες της αμερικανικής στρατιωτικής βοήθειας (Hastedt, 2017, 16-17).

ΔΟΓΜΑ ΚΑΡΤΕΡ

Το δόγμα Κάρτερ είναι το όνομα που δόθηκε στην πολιτική που ανακοινώθηκε από τον Πρόεδρο Τζ. Κάρτερ ως απάντηση στην εισβολή της Σοβιετικής Ένωσης το 1979 στο Αφγανιστάν. Ο Κάρτερ δήλωσε ότι οι ΗΠΑ θα αντιμετωπίσουν την προσπάθεια οποιασδήποτε εξωτερικής δύναμης να αποκτήσει τον έλεγχο της περιοχής του Περσικού Κόλπου ως επίθεση στα ζωτικά συμφέροντα των ΗΠΑ και ότι αυτή η δύναμη θα απωθηθεί με κάθε αναγκαίο μέσο, συμπεριλαμβανομένης της στρατιωτικής ισχύος. Το δόγμα Κάρτερ αντιπροσώπευε ουσιαστικά την εξωτερική πολιτική του Κάρτερ προς τη Σοβιετική Ένωση. Ο Κάρτερ είχε επιδιώξει μια πλατφόρμα που απέρριπτε την έμφαση στην ισχύ και υποσχέθηκε να την αντικαταστήσει με την έμφαση στα ανθρώπινα δικαιώματα και τις ηθικές αξίες. Στο πλαίσιο αυτό ο Τζ. Κάρτερ αργότερα διαπραγματεύτηκε μια νέα συνθήκη για το Κανάλι του Παναμά το 1977, ενώ το 1978 διοργάνωσε διάσκεψη κορυφής στο Camp David μεταξύ του ισραηλινού πρωθυπουργού και του αιγυπτιακού προέδρου με σκοπό την διευθέτηση της σύγκρουσης στη Μέση Ανατολή. Στο πλαίσιο της προσέγγισης αυτής όμως, συνέπεια του δόγματος Κάρτερ, ήταν να υποβαθμίσει τη σημασία της Σοβιετικής Ένωσης στην εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ και παράλληλα να υπογραμμίσει τον τρόπο με τον οποίο η Σοβιετική Ένωση αντιμετώπιζε τους πολίτες της, βλάπτοντας έτσι τις αμερικανο-σοβιετικές σχέσεις. Όσο όμως η κατάσταση στο Αφγανιστάν περιπλεκόταν, η Σοβιετική Ένωση απέστειλε περισσότερους από πενήντα χιλιάδες στρατιώτες στο Αφγανιστάν αντιμετωπίζοντας τον πιθανό θρίαμβο των ισλαμικών δυνάμεων της αντιπολίτευσης. Η σοβιετική αυτή επέμβαση αιφνιδίασε τις ΗΠΑ και έθεσε υπό αμφισβήτηση την ατζέντα της εξωτερικής πολιτικής του Κάρτερ. Ως απάντησή ο Αμερικανός Πρόεδρος ζήτησε αύξηση των ετήσιων αμυντικών δαπανών και επέκτεινε την αμερικανική ναυτική και αεροπορική παρουσία στον Περσικό Κόλπο. Παρόλο που η αντίδραση αυτή γενικά έγινε αποδεκτή, επικρίθηκε ως υπερβολική δράση και παρακινούμενη από εσωτερικούς παράγοντες. Το ζήτημα του Αφγανιστάν όμως επισκιάστηκε από την κρίση στο Ιράν και την αδυναμία της

κυβέρνησης Κάρτερ να εξασφαλίσει την απελευθέρωση των Αμερικανών που είχαν πάρει όμηρους στην αμερικανική πρεσβεία (Hastedt, 2017, 17-18).

ΔΟΓΜΑ ΡΕΪΓΚΑΝ

Σε αντίθεση με τον Νίξον και τον Κάρτερ, για το μεγαλύτερο μέρος της Προεδρίας του ο Ρ. Ρέιγκαν αντιλαμβανόταν τη Σοβιετική Ένωση ως ένα κράτος με το οποίο δεν υπήρχαν περιθώρια συνεργασίας παρά μόνο αμφισβήτησης. Αρχικά η Σοβιετική Ένωση χαρακτηριζόταν από τον Ρέιγκαν ως «αυτοκρατορία του κακού» ικανή να διαπράξει οποιοδήποτε έγκλημα και να εξαπατήσει. Προϋποθέσεις για την αποτελεσματική αντιμετώπιση ενός τέτοιου κράτους ήταν η μεγάλη συσσώρευση αμερικανικής στρατιωτικής δύναμης και μια σκληρή στάση απέναντι στον έλεγχο των εξοπλισμών. Για το σκοπό αυτό, ο Ρέιγκαν ζήτησε αύξηση των αμυντικών δαπανών και μια σειρά από δράσεις αναβάθμισης και επαύξησης των αμερικανικών οπλικών συστημάτων με αποκορύφωμα πρωτοβουλία για την κατασκευή ενός συστήματος πυραυλικής άμυνας, το λεγόμενο πρόγραμμα «Star Wars». Το δόγμα Ρέιγκαν, λοιπόν, τόνιζε την επιθετικότητα της Σοβιετικής Ένωσης και αντιπροσώπευσε μια σημαντική μετατόπιση της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ σε σχέση με αυτή των προκατόχων του. Οι ΗΠΑ πλέον θα έκαναν κάτι περισσότερο από το να περιορίσουν την εξάπλωση του κομμουνισμού, θα δρούσαν για την απομάκρυνση των κομμουνιστών και των συμμάχων τους από την εξουσία. Στο πλαίσιο αυτό η διοίκηση του Ρέιγκαν αντιμετώπιζε την Κεντρική Αμερική ως σημαντικό μέτωπο στη σύγκρουση μεταξύ των ΗΠΑ και της Σοβιετικής Ένωσης καταφεύγοντας συχνά σε αμφισβητούμενες πρακτικές. Αντίστοιχες πολιτικές ασκήθηκαν και στην περίπτωση του Αφγανιστάν με αποκορύφωμα την χρηματοδότηση των Μουτζαχεντίν και των Ταλιμπάν που αντιτίθενται αρχικά στην εισβολή της Σοβιετικής Ένωσης, αλλά στη συνέχεια μετά την αποχώρηση της Σοβιετικής Ένωσης στράφηκαν εναντίον των συμφερόντων των ΗΠΑ. Κοντά στο τέλος της διοίκησής του ο Ρ. Ρέιγκαν ωστόσο μετέβαλε την εξωτερική του πολιτική, καθώς ο ίδιος και ο σοβιετικός ηγέτης Μ. Γκορμπατσόφ έγιναν τακτικοί συνομιλητές κατά τη διάρκεια της τελευταίας θητείας του Αμερικανού Προέδρου. Οι δύο πλευρές όμως δεν κατάφεραν να περιορίσουν τα στρατηγικά πυρηνικά όπλα λόγω της προσωπικής προσκόλλησης του Ρέιγκαν στο πρόγραμμα «Star Wars» (Hastedt,

2017, 18-19). Γενικότερα, η εξωτερική πολιτική του Ρέιγκαν εκφράζει μία συντηρητική επανάσταση η οποία είχε ως αποτέλεσμα την έξαρση του αμερικανικού εθνικισμού, αλλά και την αναβίωση της αντικομμουνιστικής σταυροφορίας στις ΗΠΑ. Ο Ρέιγκαν θεωρώντας ότι η σοβιετική στρατιωτική μηχανή βασίζεται σε σαθρά θεμέλια, εντατικοποίησε τις προσπάθειες να επιφέρει την κατάρρευση του σοβιετικού οικοδομήματος. Τελικά, αποδείχθηκε ότι η απλοϊκή αντίληψη του Ρέιγκαν ήταν ορθή, καθώς άρχισε να διαφαίνεται η κρίση της Σοβιετικής Ένωσης ως αποτέλεσμα ενός συνδυασμού εσωτερικών και εξωτερικών παραγόντων. Ο νέος σοβιετικός ηγέτης, Γκορμπατσόφ, είχε διαγνώσει ήδη το αδιέξοδο της Σοβιετικής Ένωσης και από το 1985 και μετά προσπάθησε να προχωρήσει σε γενναίες μεταρρυθμίσεις. Ο Ρέιγκαν διαισθανόμενος ότι ο Ψυχρός Πόλεμος θα μπορούσε να τερματιστεί με ευνοϊκούς όρους για τις ΗΠΑ, υποστήριξε τις μεταρρυθμίσεις της νέας σοβιετικής ηγεσίας. Η εξωτερική πολιτική του Ρέιγκαν έτσι έκανε μία στροφή ενενήντα μοιρών και από έντονος πολέμιος της Σοβιετικής Ένωσης μετατράπηκε σε ένθερμο υποστηρικτή της συνεργασίας μεταξύ των δύο υπερδυνάμεων (Παπασωτηρίου, 2002, 350-367).

ΔΟΓΜΑ ΜΠΟΥΣ ΤΟΥ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ

Με το τέλος του Ψυχρού Πολέμου και την κατάρρευση του αντίπαλου δέοντος, της ΕΣΣΔ, ξεκίνησε μια νέα προσπάθεια ανακατεύθυνσης της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής. Ο Πρόεδρος George H. W. Bush έκανε την πρώτη απόπειρα προσπαθώντας να δημιουργήσει ένα πολυμερές πλαίσιο για την ασφάλεια και την διεθνή συνεργασία υπό την αιγίδα των Ηνωμένων Εθνών (Ostergard, 2006). Ωστόσο, η νέα εξωτερική πολιτική στην μετά-ψυχροπολεμική εποχή στερούνταν μιας συγκροτημένης στρατηγικής και περιορίζονταν σε ασαφείς ισχυρισμούς σχετικά με τη δημοκρατία, τις αγορές, τη σταθερότητα και την αμερικανική υπεροχή. Πράγματι, οι περιστάσεις στο τέλος του Ψυχρού Πολέμου κατέστησαν τη στρατηγική αναδιάταξη της αμερικανικής ισχύος ιδιαίτερα δύσκολη. Οι ΗΠΑ δεν αντιμετώπιζαν πλέον έναν σαφή αντίπαλο, δηλαδή την Σοβιετική Ένωση, ούτε μια αντίπαλη ιδεολογία, δηλαδή τον κομμουνισμό. Αυτές οι απειλές στο παρελθόν υπαγόρευαν μια πειθαρχημένη αμερικανική στρατηγική σκέψη. Αντίθετα, οι νέες απειλές για τα αμερικανικά συμφέροντα ήταν λιγότερο ξεκάθαρες και πολυπληθέστερες. Στο κατακερματισμένο διεθνές σύστημα μετά τον Ψυχρό

Πόλεμο η συνεκτική ενότητα της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής ήταν μια πρόκληση. Στην πραγματικότητα, ο Πρόεδρος Μπους είχε την φιλοδοξία να αντικαταστήσει τα ψυχροπολεμικά δόγματα και να θέσει νέες στρατηγικές κατευθύνσεις. Όμως δεν κατάφερε να παραγάγει μια συνεκτική στρατηγική, ενώ φράσεις όπως η «Νέα Παγκόσμια Τάξη» δημιουργούσαν μόνο αβεβαιότητα και σύγχυση. Η κυβέρνηση Μπους ωστόσο δεν ήταν απλά θύμα των θεμελιωδών αλλαγών μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου. Η κυβέρνηση συγκεκριμένα δεν κατέβαλε προσπάθειες για να καθορίσει το είδος του διεθνούς συστήματος που ήθελε να δημιουργήσει, ούτε σκέφτηκε σοβαρά πώς θα ήθελε να διαχειρίζεται τις διακρατικές σχέσεις πέρα από ad hoc διευθετήσεις και αόριστες ιδέες για τον εκδημοκρατισμό, την ανάπτυξη και την συλλογική άμυνα (Suri, 2009). Παρόλο αυτά ο Μπους θεωρείται ότι χειρίστηκε με δεξιοτεχνία τις μεταβολές του διεθνούς συστήματος στα τέλη της δεκαετίας του 1980 και στις αρχές της επόμενης δεκαετίας και ότι ανταποκρίθηκε αποτελεσματικά στις διεθνείς προκλήσεις. Είναι σημαντικό μάλιστα ότι μετά την πτώση του καθεστώτος του συμφώνου της Βαρσοβίας και την κατάρρευση των κομμουνιστικών καθεστώτων σε όλη την Ανατολική Ευρώπη και κυρίως μετά την πτώση του τείχους του Βερολίνου ο Μπους αντέδρασε με μετριοπαθείς χαμηλούς τόνους σε αντίθεση με την ευφορία της αμερικανικής κοινωνίας, καθώς δεν επιθυμούσε τη ενίσχυση των σκληροπυρηνικών στο εσωτερικό της ΕΣΣΔ. Δύο σημεία κλειδιά για την προεδρία του Μπους, για τα οποία δέχτηκε σημαντική κριτική, ήταν η επανένωση της Γερμανίας και η επέμβαση κατά του Ιράκ στο Κουβέιτ. Ο Μπους κατηγορήθηκε για εύκολο συμβιβασμό στην περίπτωση της επανένωσης της Γερμανίας, αλλά ο Μπους θεωρούσε ότι δεν μεταλλάσσεται ο καταμερισμός ισχύος και ότι η ισχύς των ΗΠΑ ήταν πλέον τόσο μεγάλη που δεν διαταράσσονταν από μία σημαντική γεωπολιτική αλλαγή στον ευρωπαϊκό χώρο. Αρνητική κριτική επίσης ο Μπους δέχτηκε και στην περίπτωση της εκστρατείας των ΗΠΑ στον Περσικό Κόλπο εναντίον του Ιράκ. Ο Μπους κατάφερε να θέσει σε λειτουργία τους διεθνείς μηχανισμούς συλλογικής ασφάλειας με ιδανικό τρόπο και συγκεντρώνοντας δυνάμεις από διάφορες χώρες, δημιούργησε μία μεγάλη διεθνή συμμαχία η οποία συνέτριψε τις ιρακινές ένοπλες δυνάμεις. Ωστόσο ο Μπους έλαβε την αμφιλεγόμενη απόφαση να μην ανατρέψει τον Σαντάμ Χουσεΐν, καθώς η αμερικανική ηγεσία φοβόταν να εμπλακεί στα εσωτερικά προβλήματα

διακυβέρνησης του Ιράκ, ενώ ταυτόχρονα επιθυμούσε ένα ισχυρό Ιράκ ικανό να εξισορροπεί το Ιράν (Παπασωτηρίου, 2002, 366-372).

ΔΟΓΜΑ ΚΛΙΝΤΟΝ

Το δόγμα Κλίντον βασίστηκε στην αντίληψη ότι στο τέλος του Ψυχρού Πολέμου ο κόσμος ήταν όλο και περισσότερο αλληλεξαρτώμενος και ότι ο πρωταρχικός ωφελούμενος αυτής της αλληλεξάρτησης ήταν οι ΗΠΑ. Έτσι οι ΗΠΑ είχαν σημαντικό συμφέρον από την διατήρηση της σταθερότητας του διεθνούς status quo μετά τον Ψυχρό Πόλεμο. Προκειμένου να μετατοπιστεί ο ρόλος των ΗΠΑ σε παγκόσμιο παράγοντα σταθερότητας, το δόγμα Κλίντον πρότεινε οι ΗΠΑ να δημιουργήσουν και να διατηρήσουν μια επαρκή δύναμη για το χειρισμό πολλαπλών αντιπάλων, διατηρώντας ταυτόχρονα την ικανότητα να μειώνουν την αστάθεια οπουδήποτε προέκυπτε. Η επικρατούσα υπόθεση του δόγματος Κλίντον ήταν ότι ακόμη και μικρές απειλές θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε περιφερειακή ή παγκόσμια αστάθεια και έτσι θα μπορούσαν να υπονομεύσουν τη θέση των ΗΠΑ στη νέα τάξη πραγμάτων μετά το Ψυχρό Πόλεμο. Το δόγμα αυτό λοιπόν απέριπτε την θέση ότι η στρατιωτική δύναμη θα πρέπει να χρησιμοποιείται μόνο όταν τα εθνικά συμφέροντα και η ασφάλεια των ΗΠΑ απειλούνταν πραγματικά (Serena, 2011, 32). Το δόγμα Κλίντον λοιπόν θεωρείται ένα άτυπο σύνολο αρχών εξωτερικής πολιτικής που δεν διατυπώθηκε ποτέ επισήμως, αλλά συνιστούσε μια σειρά χαλαρών κατευθυντήριων γραμμών. Το δόγμα Κλίντον βασιζόταν σε τρεις θέσεις. Πρώτον, στα μέσα της δεκαετίας του 1990, αναγνωρίστηκε όλο και περισσότερο ότι οι ΗΠΑ αντιμετώπιζαν διάφορες απειλές ασφάλειας σε όλο τον κόσμο, συμπεριλαμβανομένης της περιφερειακής αστάθειας και της διεθνούς τρομοκρατίας. Δεύτερον, ως η σημαντικότερη στρατιωτική και οικονομική δύναμη στον κόσμο οι ΗΠΑ είχαν συμφέρον να εξασφαλίσουν την παγκόσμια σταθερότητα. Ως εκ τούτου, ήταν προς το συμφέρον των ΗΠΑ να παρεμβαίνουν, ώστε να διατηρούν ή να αποκαθιστούν την τάξη σε περιοχές στρατηγικής σημασίας. Τρίτον, οι ΗΠΑ χρειαζόντουσαν να επαυξήσουν την στρατιωτική ικανότητα τους. Ως εκ τούτου, οι αμυντικές δαπάνες έπρεπε να αυξηθούν για να ενισχύσουν τις στρατιωτικές δυνατότητες των ΗΠΑ. Υποστηρίχτηκε από ορισμένους ότι το δόγμα Κλίντον ήταν μια βελτίωση της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου. Η

αμερικανική εξωτερική πολιτική επί προεδρίας Κλίντον συμπερασματικά αποσκοπούσε στην διατήρηση και ενίσχυση της αμερικανικής πρωτοκαθεδρίας στο διεθνές σύστημα μέσα από επεμβατικές στρατιωτικές δράσεις που υλοποιούνταν στο όνομα της προώθησης των φιλελευθέρων αξιών και του ανθρωπισμού (Lansford, 2007, 173). Θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι η εξωτερική πολιτική του Κλίντον εμφάνιζε στοιχεία του ουίλσονισμού, δηλαδή της τάσης να αξιοποιεί την ηγεμονική θέση των ΗΠΑ προκειμένου να προωθήσει τον φιλελεύθερο ιδεαλισμό. Το σημαντικότερο στοιχείο της προσέγγισης αυτής της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ ήταν η εξάπλωση της δημοκρατίας, καθώς ο ουίλσονισμός θεωρεί τα δημοκρατικά καθεστώτα φιλειρηνικά, σε αντίθεση με τα μη δημοκρατικά καθεστώτα που έχουν την τάση να εμπλέκονται σε πολέμους. Ωστόσο, αυτό υπαγορεύει τον διαχωρισμό των κρατών ανάμεσα σε «καλά» και σε «κακά» στη βάση ιδεολογικών και ηθικών αρχών. Στο πλαίσιο αυτό και δεδομένης της ισχύος των ΗΠΑ η κυβέρνηση του Κλίντον είχε τη δυνατότητα να ακολουθήσει μία ιδεολογική εξωτερική πολιτική και να προβεί στις λεγόμενες ανθρωπιστικές επεμβάσεις. Ωστόσο ο αμερικανικός παρεμβατισμός του Κλίντον αμφισβητήθηκε, καθώς θεωρήθηκε ότι καταργούσε την αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης της κυριαρχίας των κρατών. Στην πραγματικότητα βέβαια οι ανθρωπιστικές επεμβάσεις του Κλίντον δεν αποτελούσαν παρά μία αυθαίρετη άσκηση της αμερικανικής κυριαρχίας, αφού ανθρωπιστικές τραγωδίες λάμβαναν χώρα σε πολλά σημεία του πλανήτη, όμως οι επεμβάσεις των ΗΠΑ ήταν επιλεκτικές. Σημείο κλειδί για τις ανθρωπιστικές παρεμβάσεις του Κλίντον ήταν στρατιωτική επέμβαση στο Κόσσοβο και στη Βοσνία εναντίον των σερβικών δυνάμεων (Παπασωτηρίου, 2002, 393-399).

ΔΟΓΜΑ ΜΠΟΥΣ ΤΟΥ ΝΕΟΤΕΡΟΥ

Αν και το δόγμα Μπους εμφανίστηκε για πρώτη φορά συγκροτημένα στη στρατηγική εθνικής ασφάλειας των ΗΠΑ τον Σεπτέμβριο του 2002, τα βασικά του σημεία ήταν ήδη ορατά μέχρι τότε. Ο Πρόεδρος Τζ. Μπους μιλώντας στο Κογκρέσο μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις της 9/11 δήλωνε ότι οι ΗΠΑ δεν θα έκαναν διάκριση μεταξύ των τρομοκρατών που διαπράττουν αυτές τις πράξεις και αυτών που τους παρέχουν βοήθεια ή ασφαλές καταφύγιο. Στο πλαίσιο αυτό ο Αμερικανός Πρόεδρος ζήτησε επιτακτικά από κάθε κράτος να αποφασίσει αν θα

ταχθεί στο πλευρό των ΗΠΑ κατά της τρομοκρατίας ή εναντίον της. Επιπλέον το δόγμα Μπους στα πλαίσια της αμερικανικής ασφάλειας επέτρεπε την προληπτική δράση. Έτσι η στρατηγική εθνικής ασφαλείας των ΗΠΑ καθιστούσε σαφές ότι οι ΗΠΑ δεν θα δέχονταν να δεχτούν πρώτες πλήγμα, αλλά θα δρούσαν προληπτικά, θα χρησιμοποιούσαν την ισχύ τους για να ενθαρρύνουν τις ελεύθερες και ανοιχτές κοινωνίες και δεν θα επέτρεπαν την αμφισβήτηση της στρατιωτικής τους υπεροχής. Το δόγμα Μπους ουσιαστικά παρείχε το ιδεολογικό και θεωρητικό πλαίσιο για την έναρξη του πολέμου κατά της τρομοκρατίας, την εισβολή στο Αφγανιστάν και την εισβολή στο Ιράκ. Το κεντρικό θέμα της επιχειρηματολογίας της κυβέρνησης για την εισβολή στο Ιράκ ήταν η κατοχή όπλων μαζικής καταστροφής, ένας ισχυρισμός όμως που αργότερα αποδείχθηκε ψευδής. Όταν τελικά οι Ταλιμπάν στο Αφγανιστάν και ο Σ. Χουσεΐν στο Ιράκ απομακρύνθηκαν από την εξουσία με σχετική ευκολία, η αποκατάσταση της τάξης στην περιοχή αποδείχθηκε πολύ μεγαλύτερη πρόκληση για τις ΗΠΑ. Πράγματι ο Οσάμα Μπιν Λάντεν κατάφερε να δραπέτεύσει και να καταφύγει στο Πακιστάν, ενώ στο Ιράκ οι αμερικανικές δυνάμεις αντί να γίνουν αποδεκτές ως απελευθερωτές, σύντομα θεωρήθηκαν κατακτητές και έγιναν στόχοι επιθέσεων. Οι αποτυχίες αυτές, που παράλληλα συνοδευτήκαν και από μια ανάφλεξη του αντι-αμερικανικού αισθήματος, επέφεραν μια αλλαγή στρατηγικής των ΗΠΑ από τη διάδοση της δημοκρατίας προς την αποκατάσταση της σταθερότητας (Hastedt, 2017: 19-20). Σε έντονη αντίθεση με τις απόψεις του Μπους πριν από την 9/11 που θεωρούσε ότι η ηγεσία των ΗΠΑ και ιδιαίτερα η χρήση της ισχύος της θα έπρεπε να περιοριζόταν στην υπεράσπιση στενών ζωτικών συμφερόντων, μετά την 9/11 το δόγμα Μπους έμοιαζε περισσότερο με την προσπάθεια δημιουργίας μιας αυτοκρατορίας. Συγκεκριμένα, το δόγμα του Μπους είχε τέσσερα συστατικά στοιχεία: πρώτον, την ισχυρή πίστη στη σημασία του εγχώριου καθεστώτος ενός κράτους για τον καθορισμό της εξωτερικής του πολιτικής και τη εκτίμηση ότι αυτό συνεπαγόταν μια εποχή μεγάλων ευκαιριών για τη μετατροπή της διεθνούς πολιτικής. Δεύτερον, την αντίληψη ότι οι μείζονες απειλές μπορούν να αντιμετωπιστούν μόνο από νέες και σθεναρές πολιτικές και κυρίως με προληπτικό πόλεμο. Τρίτον, την προθυμία των ΗΠΑ να ενεργούν μονομερώς, όταν αυτό κρινόταν απαραίτητο. Τέταρτον, την αίσθηση ότι η ειρήνη και η σταθερότητα

απαιτούν από τις ΗΠΑ να διασφαλίσουν την υπεροχή τους στην παγκόσμια πολιτική (Jervis, 2013).

ΔΟΓΜΑ ΟΜΠΑΜΑ

Ο Μ. Ομπάμα και η προεδρία του σηματοδότησαν μια θεμελιώδη μετατόπιση της κατεύθυνσης της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής, καθώς τα δόγματα που είχαν διαμορφώσει τις πιο πρόσφατες θέσεις των ΗΠΑ αμφισβητήθηκαν. Ο Ομπάμα ήθελε να αποκαταστήσει τη στρατηγική φερεγγυότητα των ΗΠΑ και να προβεί σε πιο αποτελεσματικές αμερικανικές παρεμβάσεις σε σχέση με τις λανθασμένες πολιτικές αστυνόμευσης του πλανήτη και εθνικής οικοδόμησης. Σε γενικές γραμμές, ο Ομπάμα επεδίωκε να αναπροσανατολίσει τις ΗΠΑ ύστερα από τρεις δεκαετίες έντονης ανάμιξης σε στρατιωτικές συγκρούσεις στην Μέση Ανατολή και να επικεντρωθεί στην περιοχή της Ασίας, η δυναμική της οποίας διαδραμάτιζε έναν όλο και πιο καθοριστικό ρόλο στο εμπόριο και στις επενδύσεις των ΗΠΑ. Ο επαναπροσδιορισμός αυτός συνεπαγόταν επίσης και την υποβάθμιση της ευρωπαϊκής οικονομίας και ασφάλειας στην ατζέντα των ΗΠΑ. Μαζί με αυτή την πραγματιστική πολιτική, ο Ομπάμα προσέδωσε επίσης στην εξωτερική πολιτική ένα νέο τύπο ιδεαλισμού υπό την μορφή της απομάκρυνσης από πρακτικές που καταστρατηγούν τις αμερικανικές αξίες και το σύνταγμα των ΗΠΑ (Unger, 2016). Αναλυτικότερα, το 2008, ο Ομπάμα εμφανίστηκε ως μετριοπαθής στην εξωτερική πολιτική και επιφυλακτικός ως προς τις επιθετικές παρεμβάσεις της κυβέρνησης Μπους, όμως την ίδια στιγμή πρόθυμος να διασφαλίσει τον ηγετικό ρόλο των ΗΠΑ. Αν και αρχικά υποσχέθηκε να αποσύρει τις αμερικανικές δυνάμεις από διάφορα σημεία συγκρούσεων, έστειλε επιπλέον στρατεύματα, ενώ αν και υποσχέθηκε να συνεργαστεί με άλλα κράτη σε μεγαλύτερο βαθμό από ότι ο Μπους σε πολλές περιπτώσεις έδρασε μονομερώς για ζωτικά συμφέροντα των ΗΠΑ. Η εξωτερική πολιτική του Ομπάμα υπέστη βαθιά αλλαγή το 2011. Από εκείνη την στιγμή και έπειτα διαμορφώθηκε μια νέα στρατηγική εθνικής ασφάλειας που υποσχόταν να υπερασπιστεί το έθνος με σημαντικά λιγότερους πόρους και επέφερε περικοπές στον αμυντικό προϋπολογισμό των ΗΠΑ. Σύμφωνα με το νέο δόγμα οι ΗΠΑ δεν θα διεξήγαγαν πολέμους, αλλά θα βάσιζαν την στρατιωτική τους δράση σε παρεμβάσεις μικρής κλίμακας βασισμένες σε ειδικές δυνάμεις. Το νέο δόγμα

επίσης έστρεψε το ενδιαφέρον των ΗΠΑ προς την Ασία. Γενικότερα το δόγμα Ομπάμα αντιπροσωπεύει μια στρατηγική αναδίπλωση των ΗΠΑ και αποδυνάμωση των δεσμεύσεων της στο διεθνές σύστημα (Moyar, 2016).

Συγκεκριμένα, τέσσερις ενέργειες της εξωτερικής πολιτικής του Ομπάμα υποδεικνύουν την αναδίπλωση των ΗΠΑ. Πρώτον, η απόσυρση των στρατευμάτων των ΗΠΑ από το Ιράκ. Η πλήρης απόσυρση όλων των αμερικανικών δυνάμεων συμφωνήθηκε αρχικά στα τέλη του 2011, δεδομένων όμως των ασταθών συνθηκών στο Ιράκ κρίθηκε ότι ο Ομπάμα θα έπρεπε να κρατήσει τα αμερικανικά στρατεύματα στη θέση τους. Παρόλο αυτά ο Ομπάμα, αν και επιδίωξε να διατηρήσει μια μικρότερη στρατιωτική δύναμη στο Ιράκ, δεν κατάφερε να πείσει την ιρακινή κυβέρνηση και απέσυρε τα στρατεύματα, αναδιατάσσοντας όμως τις αμερικανικές δυνάμεις για να βοηθήσουν τον ιρακινό στρατό στην καταπολέμηση του ISIS. Δεύτερον, η παραβίαση των κόκκινων γραμμών και οι συγκρούσεις στη Συρία. Το πιο αμφιλεγόμενο στοιχείο της πολιτικής του Ομπάμα στην Συρία ήταν η αποτυχία να επιβληθεί μια κόκκινη γραμμή που να απαγορεύει τη χρήση χημικών όπλων από το καθεστώς του Μπασάρ αλ-Ασαντ. Η κυβέρνηση Ομπάμα ήταν πρόθυμη να κλιμακωθεί η αμερικανική παρέμβαση στη Συρία όμως αυτό συνάντησε την αντίδραση του Κουγκρέσου. Αν και η κυβέρνηση Ομπάμα απέτυχε να επιβάλει την κόκκινη γραμμή της, ακολούθησε μια παρεμβατική προσέγγιση στον συριακό εμφύλιο με τη μορφή παροχής εξοπλισμού, εκπαίδευσης και πόρων. Όμως ο Ομπάμα δεν ενέκρινε μια παρέμβαση με πιο δυναμικά μέσα ακολουθώντας μια στρατηγική συγκράτησης. Τρίτον, η ασθενής αντίδραση στην Ρωσία. Μια παρόμοια ιστορία περιορισμένης παρέμβασης εκ μέρους των ΗΠΑ εμφανίστηκε στην Ουκρανία. Μετά την ρωσική προσάρτηση της Κριμαίας και τις εκτεταμένες στρατιωτικές ενέργειες στο ανατολικό τμήμα της χώρας, ο Πρόεδρος Ομπάμα δεν επέσπευσε το ζήτημα της ένταξης της Ουκρανίας στη συμμαχία του NATO ούτε παρείχε εξοπλισμό στους Ουκρανούς για να αντιμετωπίσουν τους αποσχιστές. Ο Ομπάμα αρνήθηκε ουσιαστικά την εμπλοκή των ΗΠΑ στην περίπτωση της Ουκρανίας. Άλλωστε, μια στρατιωτική επέμβαση των ΗΠΑ θα στρέφονταν εναντίον της Ρωσίας σε μια κατάσταση που είχε ζωτικό εθνικό ενδιαφέρον για τη Μόσχα, αλλά που είχε αμελητέα σημασία για τα συμφέροντα των ΗΠΑ. Τέταρτον, ο Ομπάμα δεν αντέδρασε στρατιωτικά στο πρόγραμμα πυρηνικού εμπλουτισμού του Ιράν αλλά

επέλεξε τον διπλωματικό δρόμο που κατέληξε σε μια συμφωνία για το πυρηνικό πρόγραμμα της Τεχεράνης σε αντάλλαγμα για την άρση των αμερικανικών κυρώσεων (Glaser & Thrall, 2017).

ΔΟΓΜΑ ΤΡΑΜΠ

Ο Αμερικανός Πρόεδρος μετά την εκλογή του, επιδιώκοντας να χαράξει πολιτική και να προσδιορίσει τους στόχους του, εξέπεμψε το αναδυόμενο κατ' αυτόν δόγμα. Σύμφωνα με αυτό το μέλλον της Φιλελεύθερης Δύσης βασίζεται στην πίστη και την οικογένεια. Σε ομιλία του κατά την επίσκεψη στην Πολωνία τον Ιούλιο του 2017 ανέφερε ότι «Μπορούμε να έχουμε τις μεγαλύτερες οικονομίες και τα πιο θανατηφόρα όπλα οπουδήποτε στη Γη, αλλά εάν δεν έχουμε ισχυρές οικογένειες και ισχυρές αξίες, τότε θα είμαστε αδύναμοι και δεν θα επιβιώσουμε».

Παράλληλα ο Τραμπ διαμηνύει ότι πιστεύει στη συλλογική ασφάλεια και τις δυνατές ένοπλες δυνάμεις. Έχει ξεκαθαρίσει όμως ότι επιθυμεί και πιέζει για ένα νέο ΝΑΤΟ, στο οποίο όλοι θα συνεισφέρουν τα απαιτούμενα, και η αποστολή του θα είναι προσαρμοσμένη στις απαιτήσεις και τις προκλήσεις της εποχής.

Επιπρόσθετα ο Αμερικανός Πρόεδρος έχει αποσαφηνίσει ότι στόχος του αποτελεί η απομάκρυνση των ΗΠΑ από το ρόλο του «Αποστόλου της Δημοκρατίας» παγκοσμίως κάτι που αποτελούσε βασική γραμμή προγενέστερων προέδρων για πολλά έτη καθώς και την ανακήρυξη επιστροφής των διεθνών σχέσεων στη βάση του «έθνους –κράτους».

Αναλύοντας την παραπάνω στοχοθεσία, τα έργα και τα αποτελέσματα των πολιτικών στο επόμενο κεφάλαιο θα προσπαθήσουμε να αποκωδικοποιήσουμε την πολιτική του προέδρου Τραμπ και να προσδιορίσουμε εάν συνιστά ένα νέο δόγμα εξεταζόμενο υπό το πρίσμα του ρεαλισμού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΤΟΥ ΔΟΓΜΑΤΟΣ ΤΡΑΜΠ

Η ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΤΡΑΜΠ

Η εκλογή ενός νέου αμερικάνου προέδρου, δεδομένης της πρωτοκαθεδρίας των ΗΠΑ στο διεθνές σύστημα, δημιουργεί ερωτηματικά σε όλους τους εμπλεκομένους ως προς την κατεύθυνση που θα λάβει η αμερικανική εξωτερική πολιτική. Οι προεκλογικές δηλώσεις του Τραμπ έρχονταν σε αντιπαράθεση με τις συμβατικές γραμμές και τάσεις της αμερικανικής διπλωματίας δημιουργώντας έντονες ανησυχίες αλλά και αβεβαιότητα. Πράγματι, η εκλογική νίκη του Τραμπ στις 8 Νοεμβρίου του 2016 εγείρει σημαντικά ερωτήματα σχετικά με την εξωτερική πολιτική που θα ακολουθήσει ο νεοεκλεγέντας Πρόεδρος των ΗΠΑ. Αντί της έμπειρης και σχετικά προβλέψιμης Χ. Κλίντον, ο Τραμπ είναι ένας απρόβλεπτος πολιτικός ο οποίος δείχνει να μην κατανοεί ακόμη και τα πιο βασικά στοιχεία της διεθνούς πολιτικής. Ως εκ τούτου, ένα από τα πιο πιεστικά ζητήματα σε όρους διεθνών σχέσεων είναι τι θα μπορούσε κανείς να αναμένει από την νέα εξωτερική πολιτική της νέας διοίκησης Τραμπ. Προεκλογικά η ρητορική του Τραμπ δυσχέρανε τον εντοπισμό των προτεραιοτήτων της πολιτικής του, καθώς έκανε αντιφατικές δηλώσεις και η προεκλογική του πλατφόρμα ήταν σε μεγάλο βαθμό ριζοσπαστική και μη ρεαλιστική. Η αντίληψη που είχε δηλαδή ο Τραμπ για τις διεθνείς υποθέσεις δεν θα μπορούσε σε καμία περίπτωση να χαρακτηριστεί συνεκτική και συνεπής. Μετά την εκλογική νίκη του Τραμπ όμως και την ανάδειξη του σε Πρόεδρο των ΗΠΑ η κατάσταση αυτή είναι προβληματική, καθώς μόλις αρχίσει να αλληλεπιδρά με τους ξένους ομολόγους του η προσέγγιση του θα προσκρούσει στην πραγματικότητα της διπλωματίας και των διεθνών σχέσεων. Η λαϊκιστική ρητορική του Trump λοιπόν δεν προσφέρει ένα συνεκτικό σύνολο ιδεών για την αμερικανική εξωτερική πολιτική (Thompson, 2016).

Ο Τραμπ έχει πράγματι να αντιμετωπίσει μια σειρά διεθνών ζητημάτων όπως λ.χ. η κλιματική αλλαγή, η Συρία, η Βόρεια Κορέα, το Ιράκ και τα πυρηνικά όπλα. Ωστόσο, είναι αδιαμφισβήτητο ότι ο Τραμπ δεν έχει εδραιωμένες αντιλήψεις για την εξωτερική πολιτική και οι όποιες πεποιθήσεις του είναι παρωχημένες. Η

κυρίαρχη κοσμοθεωρία του είναι ότι η Αμερική βρίσκεται σε οικονομική παρακμή επειδή τα άλλα έθνη την εκμεταλλεύονται. Ειδικότερα, τρεις πεπιοθήσεις ξεχωρίζουν στην σκέψη του Τραμπ για τα διεθνή ζητήματα. Ο Τραμπ υπήρξε κριτής των συμμαχιών των ΗΠΑ και ζητούσε από τους συμμάχους να μεταφέρουν τεράστια ποσά στις ΗΠΑ σε αντάλλαγμα για την προστασία που τους παρέχεται. Ο Τραμπ επίσης έχει αντιταχθεί σε κάθε εμπορική συμφωνία που υπέγραψαν οι ΗΠΑ από τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, ενώ εκδηλώνει διαχρονικά μια συμπάθεια για τους αυταρχικούς ηγέτες. Ο Τραμπ είναι συνεπής με αυτές τις θέσεις κατά τις τελευταίες τρεις δεκαετίες. Το μεγάλο ερώτημα είναι εάν και πώς ο Τραμπ μπορεί να μετατρέψει αυτές τις πεπιοθήσεις σε εξωτερική πολιτική, ο πυρήνας της οποίας συνοψίζεται στο σλόγκαν «Πρώτα η Αμερική». Αν και δεν μοιάζει πιθανό οι ΗΠΑ να ακολουθήσουν μια τέτοια πολιτική, είναι επίσης απίθανο ο Τραμπ να υποστηρίξει την μέχρι σήμερα αμερικανική εξωτερική πολιτική στον ίδιο βαθμό με τους προκατόχους του, ενώ την ίδια στιγμή το αμερικανικό κατεστημένο δεν φαίνεται να προσυπογράφει τις θέσεις αυτές (Wright, 2016). Πράγματι, οι θέσεις του Τραμπ αντικατοπτρίζονται στο σύνθημα «Πρώτα η Αμερική» και εκφράζουν μια οικονομική εθνικιστική ατζέντα που συνεπάγεται προστατευτισμό, απομονωτισμό και μονομερείς ενέργειες. Οι θέσεις αυτές συνεχίζουν να έχουν μεγάλη λαϊκή στήριξη, προερχόμενη από τμήματα του αμερικανικού εκλογικού σώματος των οποίων η κοινωνική κατάσταση και η οικονομική ευημερία έχουν διαβρωθεί σφοδρά κατά τις πρόσφατες δεκαετίες. Ο Τραμπ λοιπόν φαίνεται να στρέφει το ενδιαφέρον τους προς το εσωτερικό των ΗΠΑ παρά προς τα διεθνή ζητήματα, καθώς απομακρύνεται από τις διεθνείς πολιτικές που υποστηρίχτηκαν από τους προηγούμενους Προέδρους, παραβλέποντας τον μακροχρόνιο παγκόσμιο ηγετικό ρόλο των ΗΠΑ. Η εντατική εσωτερική εστίαση του Τραμπ υποδηλώνει ότι θα αφιερώσει λιγότερο χρόνο και προσοχή σε σημαντικά ζητήματα εξωτερικής πολιτικής και εθνικής ασφάλειας που απασχόλησαν όλους τους Αμερικάνους Πρόεδρους από τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο και μετά. Βέβαια, εάν υπάρξει μια μεγάλη διεθνής κρίση, είναι δύσκολο να φανταστεί κανείς ότι οι ΗΠΑ θα παραμείνουν στο περιθώριο. Ωστόσο οι διεθνείς προτεραιότητες των ΗΠΑ σήμερα φαίνονται κυρίως να είναι οικονομικές και εμπορικές και να διατυπώνονται με πολύ συναλλακτικούς όρους, την ίδια στιγμή

που ζητήματα ασφάλειας ιεραρχούνται χαμηλότερα στην ατζέντα της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής (Pollack, 2017).

Σήμερα η διοίκηση Τραμπ εξακολουθεί να βρίσκεται σε μια μεταβατική περίοδο. Στην πραγματικότητα απαιτείται μια παρατεταμένη περίοδος για τον νέο Πρόεδρο προκειμένου αυτός να προσαρμοστεί στα καθήκοντα του. Όσο η διαδικασία αυτή συνεχίζεται, έχουν αναδειχθεί ορισμένες προτεραιότητες για την εξωτερική πολιτική, όμως η εικόνα δεν έχει ολοκληρωθεί και ο Τραμπ δεν έχει μέχρι στιγμής διατυπώσει μια συνεκτική στρατηγική εξωτερικής πολιτικής. Οι θέσεις της νέας διοίκησης για τις διακρατικές σχέσεις, η θέση των ΗΠΑ στο διεθνές σύστημα και η κατεύθυνση της εξωτερικής πολιτικής παραμένουν ουσιαστικά απροσδιόριστες, καθώς οι μόνες αποφάσεις που έχουν ληφθεί στο πλαίσιο υπήρξαν αμφιλεγόμενες και σχετικά ασαφείς. Διαφαίνεται ότι σήμερα στον Λευκό Οίκο δεν υπάρχει κάποια βαθιά στρατηγική σκέψη. Αντίθετα ο Τραμπ αντιδρά στα καθημερινά γεγονότα σπασμωδικά και ασκεί την εξωτερική πολιτική βασισμένος στο ένστικτο και τις προσωπικές συμπάθειες. Αξίζει να σημειωθεί ωστόσο ότι πολλές από τις επιθετικές δηλώσεις του Τραμπ κατά τη διάρκεια της προεκλογικής του εκστρατείας έχουν εν τω μεταξύ ανατραπεί από την στιγμή που βρέθηκε στον Λευκό Οίκο, καθώς η πραγματικότητα αποδυνάμωσε τον λαϊκιστικό και εθνικιστικό τόνο της προεκλογικής ρητορικής του Τραμπ. Η ρητορική του απέναντι στο κατεστημένο και την παγκοσμιοποίηση έχουν σήμερα εξαφανιστεί και ο Τραμπ από απόστολος του απομονωτισμού του δόγματος «Πρώτα η Αμερική» έχει μεταλλαχτεί σε έναν ηγέτη που έχει εμπλακεί στις παγκόσμιες υποθέσεις πολύ περισσότερο από ότι ισχυριζόνταν προεκλογικά. Ωστόσο δεν υπάρχουν ενδείξεις ότι αναπτύσσεται κάποια υψηλή στρατηγική για την αμερικανική εξωτερική πολιτική, αλλά και ούτε αναμένεται κάτι τέτοιο (Larres, 2017).

Ειδικότερα, σύμφωνα με την ρητορική του Τραμπ κατά την εκλογική εκστρατεία, αλλά και με πρωθύστερες δηλώσεις του οι βασικές αρχές της προσέγγισης του στην εξωτερική πολιτική ήταν οι ακόλουθες (Grevi, 2016):

Πρώτον, «**Πρώτα η Αμερική**» (America first). Το όραμα του Τραμπ είναι βαθιά εθνικιστικό, όπου τα εθνικά συμφέροντα θα πρέπει να είναι ο μοναδικός οδηγός της αμερικανικής δράσης στον κόσμο. Αυτό που είναι νέο στην εξωτερική

πολιτική των ΗΠΑ δεν είναι η έμφαση στη διατήρηση της αμερικανικής υπεροχής, την πίστη στην ιδιαιτερότητα των ΗΠΑ ή ακόμα και την αποφασιστικότητα της επιβολής της αμερικανικής ισχύος. Όλες αυτές οι ιδέες ήταν παρούσες σε όλες τις προηγούμενες αμερικανικές κυβερνήσεις από τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, αν και εκφράζονταν με διαφορετικές διατυπώσεις και είχαν διαφορετικές επιπτώσεις στην άσκηση της εξωτερικής πολιτικής. Η καινοτομία της προσέγγισης του Τραμπ είναι ότι ο τρόπος επίτευξης αυτών των στόχων είναι η απόσυρση και απεμπλοκή των ΗΠΑ από το διεθνές σύστημα. Κατά την προσέγγιση του Τραμπ τα αμερικανικά εθνικά συμφέροντα δεν είναι ενσωματωμένα στις συμμαχίες, συνεργασίες και πολυμερείς οργανισμούς στην δημιουργία των οποίων συνέβαλαν οι ΗΠΑ. Οι δηλώσεις του Τραμπ δείχνουν μια χαμηλή εκτίμηση της αξίας των συμμαχιών των ΗΠΑ από την Ευρώπη ως την Ασία, ως προς την εθνική ασφάλεια των ΗΠΑ και την παγκόσμια επιρροή τους.

Δεύτερον, η προώθηση του εθνικισμού συμβαδίζει με τη δραστική **απόρριψη της παγκοσμιοποίησης** και των ελίτ που, κατά την άποψη του Τραμπ, έχουν συνεχώς επεκτείνει τις αμερικανικές εξωτερικές δεσμεύσεις και έχουν εμπλακεί σε διεθνείς συνθήκες από τις οποίες επωφεληθήκαν, βλάπτοντας όμως την ευημερία των αμερικανών εργαζομένων. Έτσι, σύμφωνα με την προσέγγιση του Τραμπ, είτε στο εμπορικό μέτωπο είτε στο μέτωπο της εθνικής ασφάλειας, οι ΗΠΑ είναι θύμα κακών διαπραγματεύσεων με άλλες χώρες, καθώς οι ΗΠΑ παρέχουν ασφάλεια σε συμμάχους που δεν επενδύουν επαρκώς στη δική τους ασφάλεια ή χάνουν θέσεις εργασίας για τους αμερικάνους πολίτες λόγω του φερόμενου αθέμιτου ανταγωνισμού που υφίστανται. Η λύση που προέβαλε η ρητορική του Τραμπ είναι η εκ νέου διαπραγμάτευση αυτών των συμφωνιών (NAFTA) ή η απόσυρση από αυτές (Trans-Pacific Partnership - TPP) υποδεικνύοντας την έμφαση σε μια προστατευτική ατζέντα για τα εμπορικά και οικονομικά ζητήματα των ΗΠΑ.

Τρίτον, ο Τραμπ παρουσίασε μια πολύ **συναλλακτική** (transactinalist) προσέγγιση για την εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ. Στο πλαίσιο αυτό οι σχέσεις των ΗΠΑ με άλλες χώρες κρίνονται στην βάση των ωφελειών που παρέχουν για τις ΗΠΑ. Το εάν οι σχέσεις αυτές βασίζονται σε κοινές αξίες και κοινές ιστορικές καταβολές εμφανίζονται ως δευτερεύουσες παράμετροι. Υπό το πρίσμα αυτό η

προσέγγιση του Τραμπ στις διεθνείς υποθέσεις προσιδιάζει με επιχειρηματικές πρακτικές. Ο Τραμπ άλλωστε παρουσιάζει τον εαυτό του ως πολύ καλό και σκληρό διαπραγματευτή, που επιδιώκει την επίτευξη των καλύτερων συμφωνιών για τις ΗΠΑ σε έναν κόσμο όπου ο σεβασμός βασίζεται στην ισχύ. Στην θεώρηση των εξωτερικών σχέσεων οι ΗΠΑ δεν χρειάζεται να επιδιώξουν σχέσεις παρά μόνο με τις χώρες που εκδηλώνουν την επιθυμία να συνεργαστούν με τις ΗΠΑ. Αντίθετα ευρύτερες συστημικές εκτιμήσεις σχετικά με τα οφέλη των ΗΠΑ που προκύπτουν από την επένδυση σε ένα ανοικτό και βασισμένο σε κανόνες διεθνές σύστημα δίκαιου φαίνεται να απουσιάζουν από την θεώρηση του Τραμπ.

Τέταρτον, ο Τραμπ έχει δώσει μεγάλη έμφαση στην ανάγκη να τροποποιηθεί η **Στρατιωτική Δύναμη** των ΗΠΑ ύστερα από ορισμένα χρόνια μείωσης των αμυντικών προϋπολογισμών και να χρησιμοποιηθεί η αμερικανική στρατιωτική ισχύ πιο δυναμικά εναντίον των εχθρών των ΗΠΑ. Ο Τραμπ συγκεκριμένα θεωρεί ότι η ισλαμική τρομοκρατία και κυρίως ο ISIS αποτελούν τη βασική απειλή για τις ΗΠΑ και η καταπολέμησή της συνεπάγεται συνεργασία με οποιονδήποτε επιθυμεί να συμμετάσχει στον πολεμικό σκηνικό της Μέσης Ανατολής. Ωστόσο ο Τραμπ απορρίπτει την άμεση στρατιωτική επέμβαση αμερικανών στρατιωτών για την αλλαγή καθεστώτος και αντ' αυτής υποστηρίζει δράσεις αποκατάστασης και σταθεροποίησης της κρατικής ισχύος εκδηλώνοντας την εκτίμηση του για αυταρχικά καθεστώτα, που είναι σε θέση να κρατήσουν τις χώρες τους υπό έλεγχο.

Στην πράξη οι αλλαγές στην εξωτερική πολιτική που προκαλούνται από την ανάδειξη του Τραμπ σε Πρόεδρο των ΗΠΑ επιφέρουν συνέπειες σε δύο κυρίως επίπεδα τα οποία και αναλύει ο Payne (2017):

Πρώτον, η **φιλελεύθερη παγκόσμια τάξη**. Πολλοί αναλυτές εκφράζουν την ανησυχία ότι οι πολιτικές του Τραμπ απειλούν την φιλελεύθερη παγκόσμια τάξη που υποστηρίζεται από τις ΗΠΑ από το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Η κοσμοθεωρία του Τραμπ συγκρούεται άμεσα με τα φιλελεύθερα ιδεώδη και τις αντίστοιχες πολιτικές. Ο φιλελευθερισμός μέσω της διεθνούς πολυμερούς συνεργασίας που γίνεται αντιληπτή ως αμοιβαία επωφελής υποστηρίζει ότι οι διεθνείς σχέσεις μπορεί να είναι win-win, ενώ το Τραμπ αντιλαμβάνεται την διεθνή συνεργασία ως μια σχέση ανάμεσα σε νικητές και ηττημένους, όπου η Αμερική

μπορεί μόνο να κερδίσει, μόνο εάν χάσουν τα άλλα κράτη. Οι αναλυτές υποστηρίζουν ότι σχεδόν όλες οι προτεινόμενες εξωτερικές πολιτικές από τον Τραμπ απειλούν την φιλελεύθερη παγκόσμια τάξη όπως λ.χ. η εχθρότητα στις συμμαχίες, η αρνητική άποψη για την Ευρωπαϊκή Ένωση και η προσπάθεια των ΗΠΑ να «σφραγιστούν» από τον υπόλοιπο κόσμο μέσω μιας ακραίας εκδοχής της εθνικής ασφάλειας. Κατά το παρελθόν οι αμερικανικές δεσμεύσεις βοήθησαν τα δημοκρατικά κράτη να υπερασπίζονται τον εαυτό τους από ενδεχόμενες απειλές από μη-δημοκρατικά κράτη συμπεριλαμβανομένης της Σοβιετικής Ένωσης, της Βόρειας Κορέας και της Κίνας. Σήμερα όμως ο Τραμπ απειλεί να υιοθετήσει μια ποικιλία οικονομικά εθνικιστικών μέτρων που θα κάνουν την προώθηση των αμερικανικών οικονομικών και εμπορικών συμφερόντων μονομερή. Αυτά είναι όλα ασυμβίβαστα βέβαια με το καθεστώς του φιλελεύθερου εμπορίου. Στην πραγματικότητα το άνοιγμα της διεθνούς οικονομίας προωθήθηκε από το φιλελεύθερο οικονομικό καθεστώς των ΗΠΑ κυρίως μέσω της GATT αρχικά και του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου στη συνέχεια, τα οποία μείωσαν τους δασμολογικούς και τους μη δασμολογικούς φραγμούς στο εμπόριο και θεσμοθέτησαν πολυμερείς διαδικασίες επίλυσης διαφορών. Οι οικονομολόγοι σήμερα υποστηρίζουν ότι οι προστατευτικές και απομονωτικές οικονομικές πολιτικές απειλούν το παγκόσμιο εμπόριο. Οι οικονομικές συνέπειες ενός εμπορικού πολέμου θα ήταν καταστροφικές για όλα σχεδόν τα κράτη και φαίνεται ιδιαίτερα ανεπιθύμητος τόσο για τους αμερικανούς εξαγωγείς όσο και καταναλωτές. Οι εξαγωγείς θα ανέμεναν να χάσουν μερίδιο της αγοράς κατά τη διάρκεια ενός εμπορικού πολέμου, ενώ οι καταναλωτές πιθανότατα να πλήρωναν σημαντικά υψηλότερες τιμές για τα εισαγόμενα προϊόντα. Η πολιτική του Τραμπ ωστόσο φαίνεται να βρίσκεται στον αντίποδα ενός φιλελεύθερου εμπορικού καθεστώτος και να αναβιώνει τον προστατευτισμό. Επιπλέον ο Τραμπ δεν δείχνει να ενδιαφέρεται να προωθήσει την αμερικανική δημοκρατία στο εξωτερικό και δεν έχει πολλά να πει τίποτα για τα ανθρώπινα δικαιώματα ή ακόμα και για τη δημοκρατία, ενώ έχει αμφισβητήσει ανοιχτά τον σκοπό της Ευρωπαϊκής Ένωσης και έχει προτείνει πολιτικές που περιορίζουν την κυκλοφορία των προσφύγων και μεταναστών. Μέχρι σήμερα η αμερικανική παρέμβαση για την προώθηση της δημοκρατίας και των δικαιωμάτων του ανθρώπου δεν ήταν και η καλύτερη δυνατή, αλλά θα αποτελούσε ουσιαστική αλλαγή για την παγκόσμια πολιτική εάν

οι ΗΠΑ αδιαφορούσαν για την επιτυχία ή την αποτυχία των δημοκρατικών κινημάτων, κρατών και οργανισμών. Ομοίως η προφανής προθυμία του Τραμπ να συνεργαστεί με την αυταρχικά καθεστώτα δεν είναι μοναδική προφανώς, δεδομένης της ψυχροπολεμικής εμπειρίας των ΗΠΑ στη Λατινική Αμερική και τη Νοτιοανατολική Ασία, ωστόσο πολλοί μελετητές φοβούνται ότι το Τραμπ είναι ανοιχτά υποστηρικτικός προς αυταρχικούς ηγέτες κρατών, όπως ο Β. Πούτιν. Οι επικριτές της πολιτικής του Τραμπ λοιπόν ανησυχούν ότι η προεδρία του θα αποτελέσει απειλή για την φιλελεύθερη παγκόσμια τάξη και άρα για την παγκόσμια ειρήνη και την ευημερία.

Δεύτερον, η **ρεαλιστική προσέγγιση** των διεθνών σχέσεων. Αρκετοί αναλυτές διεθνών σχέσεων βλέπουν στην προεδρία του Τραμπ ευκαιρίες για τον ανασχεδιασμό της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής η οποία θα πρέπει να αναδιαρθρωθεί κατά τρόπο πιο συνεπή με την ρεαλιστική προσέγγιση. Η παρατήρησή του Τραμπ ότι οι βασικοί σύμμαχοι των ΗΠΑ υιοθετούν μια συμπεριφορά λαθρεπιβάτη (free-rider) εις βάρος των ΗΠΑ, η θέση του ότι η διαδικασία οικοδόμησης δημοκρατικών καθεστώτων είναι άσκοπη και η πεποίθησή του ότι η εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ θα πρέπει πρώτα απ' όλα να εξυπηρετεί το εθνικό συμφέρον των ΗΠΑ, αποτελούν θέσεις που προσεγγίζουν την ρεαλιστική ανάγνωση των διεθνών σχέσεων. Οι ρεαλιστές άλλωστε θεωρούν δεδομένο ότι οι μεγάλες δυνάμεις όπως οι ΗΠΑ, πρέπει να επικεντρωθούν στενά στα δικά τους συμφέροντα και είναι γενικά επιφυλακτικοί για την αξία των διεθνών οργανισμών και θεωρούν τις διακρατικές συνεργασίες πρόσκαιρες ευθυγραμμίσεις που αντανάκλουν την ισορροπία ισχύος σε διεθνές επίπεδο. Οι συμμαχίες σύμφωνα με τους ρεαλιστές, αλλά και σύμφωνα με την στάση του Τραμπ, δεν προορίζονται να διαρκέσουν για πάντα αφού τα κράτη έχουν συμφέροντα αλλά όχι διαρκείς φιλίες. Επιπλέον, όπως ο Τραμπ, εξέχοντες ρεαλιστές (λ.χ. ο Mearsheimer) βλέπουν την Κίνα ως την κύρια μεγάλη δύναμη που απειλεί την πρωτοκαθεδρία των ΗΠΑ και εκτιμούν ότι η εμπορική πολιτική των ΗΠΑ συνέβαλε στην ενίσχυση της Κίνας κάτι το οποίο είναι αντίθετο με τα μακροπρόθεσμα αμερικανικά συμφέροντα. Επίσης, μερικοί ρεαλιστές που ευνοούν την αμερικανική αυτοσυγκράτηση (restraint) έχουν επιδοκιμάσει απροκάλυπτα τις προτάσεις εξωτερικής πολιτικής του Τραμπ. Οι ρεαλιστές υποστηρικτές της αυτοσυγκράτησης υποστηρίζουν ότι η Αμερική είναι υπερβολικά

εκτεταμένη στην παγκόσμια πολιτική και πρέπει να αποδεσμεύσει τις στρατιωτικές δυνάμεις της από το διεθνές περιβάλλον. Οι ΗΠΑ σύμφωνα με την αντίληψη αυτή που υιοθετείται και από τον Τραμπ θα πρέπει να διατηρούν ισχυρές στρατιωτικές δυνάμεις, αλλά αυτές δεν θα πρέπει να επεμβαίνουν ενεργά στις υποθέσεις άλλων κρατών εκτός εάν θίγονται ζωτικά αμερικανικά συμφέροντα. Οι ΗΠΑ σύμφωνα με την αντίληψη αυτή δεν θα προσπαθήσουν να προωθήσουν τη δημοκρατία ή τα ανθρώπινα δικαιώματα με στρατιωτικές δυνάμεις. Με την πάροδο των ετών οι ρεαλιστές υποστηρικτές της θεωρίας του υπερπόντιου εξισοροποιητή (offshore balancer) διατύπωσαν ένα παρόμοιο επιχείρημα που σχεδιάστηκε για να ελαχιστοποιήσει τη μελλοντική αμερικανική συμμετοχή σε ένα πόλεμο μεγάλης κλίμακας και να αυξήσουν τους διαθέσιμους πόρους για την αντιμετώπιση της οικονομικής και κοινωνικής θέσης των ΗΠΑ. Γενικότερα, πολλές από τις ιδέες του Τραμπ σχετικά με την εξωτερική πολιτική φαίνονται να ευθυγραμμίζονται με αυτούς τους ρεαλιστές. Ωστόσο οι ρεαλιστές στο σύνολό τους ήταν απρόθυμοι να αγκαλιάσουν τις θέσεις του Τραμπ με πολλούς μάλιστα να τον επικρίνουν ανοιχτά για τις απόψεις του. Εκτιμάται όμως από πολλούς αναλυτές ότι οι ρεαλιστικές αυτές ιδέες δεν συγκροτήθηκαν από τον Τραμπ σε μια συνεκτική στρατηγική προσέγγιση, ενώ σε πολλές περιπτώσεις συνδυάστηκαν με άγνοια και επικίνδυνες αστοχίες ασυνεπείς με τις θέσεις του ρεαλισμού.

ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ

Η εξωτερική πολιτική ωστόσο ενός κράτους δεν μπορεί να αποσυνδέεται πλήρως από τις πολιτικές που εφαρμόζονται στο εσωτερικό του. Ιδιαίτερα για μία χώρα όπως οι ΗΠΑ η ισχύς της οποίας είναι τεράστια, οι αποφάσεις που αφορούν στο εσωτερικό της περιβάλλον έχουν ένα σημαντικό αντίκτυπο και στις διεθνείς υποθέσεις. Στο πλαίσιο αυτό οι αποφάσεις του Τραμπ ως προς την αμερικανική οικονομία, το εμπόριο, την ενέργεια και την άμυνα έχουν άμεσες επιπτώσεις και σε άλλες χώρες. Ακολουθεί μία εκτενέστερη ανάλυση της διεθνούς επίδρασης των εσωτερικών αποφάσεων των ΗΠΑ.

Ειδικότερα, οι πιθανές συνέπειες των οικονομικών πολιτικών του Τραμπ για την παγκόσμια οικονομία παραμένουν ασαφείς. Οι ιδέες του βασίζονται σε μια мерκαντιλιστική έμφαση σε εμπορικά ελλείμματα και σε μια λίστα με ακραία μέτρα,

αντίποινα για την αποκατάσταση παρελθόντων συμφωνιών που επιμένει ότι σε μεγάλο βαθμό απέτυχαν να προστατεύσουν τους Αμερικανούς. Ο βασικός στόχος του Τραμπ είναι η Κίνα, την οποία απειλεί με αντισταθμιστικούς δασμούς έως ότου αλλάξει συμπεριφορά. Ο Trump υπόσχεται να αντιμετωπίσει την Κίνα. Επιπλέον, ο Τραμπ πρότεινε την περικοπή των εταιρικών φόρων προκειμένου να καταστούν οι ΗΠΑ περισσότερο ελκυστικό μέρος για επενδύσεις από την Κίνα, αλλά και την μείωση του αμερικανικού δημόσιου χρέους, έτσι ώστε η Κίνα να έχει μικρότερη δύναμη να αξιοποιήσει το μεγάλο ποσοστό χρηματοδότησης του αμερικανικού χρέους. Είναι ενδιαφέρον ότι παρά την σκληρή ρητορική του Τραμπ οι συμφωνίες ελεύθερου εμπορίου συνεχίζουν να χαίρουν λαϊκής αποδοχής, ενώ το ρεπουμπλικανικό κόμμα αναμένεται να αντισταθεί στις πολιτικές του Τραμπ πιο ανοιχτά, αν προσπαθήσει να κάνει μια σημαντική στροφή προστατευτισμού μετά και την αποχώρηση των ΗΠΑ από την εταιρική σχέση μεταξύ των χωρών του Ειρηνικού (TPP) (Wickett, 2017).

Ο Πρόεδρος Τραμπ επίσης θα πρέπει να αντιμετωπίσει τον αυξανόμενο σκεπτικισμό μεταξύ των Αμερικανών σχετικά με την αξία της εμπλοκής των ΗΠΑ στο εξωτερικό και των δεσμεύσεων της απέναντι σε διεθνείς οργανισμούς και συμμαχίες. Οι Αμερικανοί ανησυχούν για την αυξημένη παγκόσμια δέσμευση και είναι όλο και πιο επιφυλακτικοί με τους συνεχείς υπερπόντιους πολέμους, ενώ αντιτίθενται στην αποστολή στρατευμάτων. Έτσι οι σύμμαχοι και οι εταίροι των ΗΠΑ πρέπει να αναμένουν από τον Τραμπ να ζητήσει μεγαλύτερη συμμετοχή από αυτούς προκειμένου να μετριάσει τις ανησυχίες στο εσωτερικό των ΗΠΑ. Αυτό θα μπορούσε να περιλαμβάνει αυξημένες συνεισφορές σε διεθνείς αποστολές όπως λ.χ. τον συνασπισμό κατά του Ισλαμικού Κράτους ή την αύξηση των αμυντικών προϋπολογισμών για τα μέλη του NATO. Οι ΗΠΑ αναμένεται να ζητήσουν από τους ευρωπαίους συμμάχους τους να συμβάλουν περισσότερο στρατιωτικά στη διαμόρφωση του μέλλοντος της Μέσης Ανατολής. Αν και είναι δύσκολο να εξακριβωθεί ποια θα είναι η αμυντική πολιτική του Τραμπ, γίνεται σαφές ότι τα επόμενα χρόνια θα είναι πολύ διαφορετικά για τις ΗΠΑ και τους συμμάχους τους από την άποψη της άμυνας. Ο Τραμπ θα μπορούσε να εναντιωθεί στο κατεστημένο της Ουάσινγκτον και να στρέψει τις ΗΠΑ στο εσωτερικό οδηγώντας την στην απεμπλοκή της από τις παγκόσμιες υποθέσεις. Αλλά είναι επίσης πιθανό ότι η πίεση λόγω απρόβλεπτων κρίσεων και η

πολυπλοκότητα του διεθνούς χώρου ασφάλειας θα οδηγήσει απροσδόκητα τις ΗΠΑ σε μια πιο επιθετική αμερικανική πολιτική. Στο πλαίσιο αυτό η προσέγγιση «Πρώτα η Αμερική» έχει πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα. Η εστίαση στο εσωτερικό της χώρας μπορεί να δώσει στις ΗΠΑ την ευκαιρία να ανασυγκροτήσουν την οικονομία τους και να αντιμετωπίσουν εγχώρια θέματα, όπως η μετανάστευση και η υγειονομική περίθαλψη. Εάν όμως οι ΗΠΑ αποδεσμευτούν από τις παγκόσμιες υποθέσεις, αυτό θα μπορούσε να είναι επιζήμιο για τη φιλελεύθερη παγκόσμια τάξη και θα μπορούσε να πλήξει την αμερικανική ασφάλεια μέσω της αυξημένης διεθνούς αστάθειας και αβεβαιότητας. Αυτό βέβαια δεν συνεπάγεται ότι οι ΗΠΑ θα πρέπει να είναι εγγυητής της ασφάλειας σε όλες τις γωνιές του πλανήτη. Η αμυντική πολιτική του Τραμπ θα πρέπει να συμβιβάσει αυτές τις παραμέτρους (Wickett, 2017).

Επιπλέον, οι **εμπορικές πολιτικές** που θα υιοθετηθούν από τη διοίκηση Τραμπ θα έχουν σημαντικό αντίκτυπο στις ΗΠΑ και στην παγκόσμια οικονομία. Οι αμερικανικές εμπορικές πολιτικές θα σηματοδοτήσουν στους εταίρους στην Ασία και την Ευρώπη τον τρόπο με τον οποίο οι ΗΠΑ θα δράσουν για την αντιμετώπιση των κοινών οικονομικών και εμπορικών προκλήσεων. Σε κάθε περίπτωση θα πρέπει οι εταίροι των ΗΠΑ να είναι προετοιμασμένοι για νέες εμπορικές συμφωνίες με αυστηρότερους όρους. Οι διαπραγματευτές των ΗΠΑ θα επικεντρωθούν σε πτυχές των συμφωνιών που θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε μεγαλύτερες ευκαιρίες στην αγορά για τις εταιρείες και τους εργαζόμενους στις ΗΠΑ. Ταυτόχρονα ο Τραμπ εκδηλώνει μεγάλη αντίθεση στις προσπάθειες των χωρών να προσαρμόσουν τα νομίσματά τους για να κερδίσουν αθέμιτα εμπορικά ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα κάνοντας τις εξαγωγές τους λιγότερο δαπανηρές από τα αντίστοιχα προϊόντα από τις ΗΠΑ. Η TPP είναι πιθανό να είναι ένα από τα σημαντικότερα θέματα που πρέπει να αντιμετωπιστούν. Υπάρχει ευρύτατη ανησυχία και απογοήτευση μεταξύ των εταίρων της TPP ότι οι ΗΠΑ παραιτούνται από τον οικονομικό τους ηγετικό ρόλο. Οι υποστηρικτές της συμφωνίας επισημαίνουν τις οικονομικές απώλειες που υπέστησαν οι ΗΠΑ ως αποτέλεσμα των υφιστάμενων υψηλών δασμών στις εξαγωγές προς την Ασία. Σημειώνουν επίσης τη ζημιά στην αμερικανική επιρροή και αξιοπιστία στην περιοχή σε μια δύσκολη περίοδο όπου η Κίνα γίνεται όλο και πιο επιθετική. Πράγματι, η Κίνα είναι η μόνη χώρα που επωφελείται από ένα αδιέξοδο στην TPP. Περαιτέρω ο

Τραμπ έχει δηλώσει ότι προτιμά τις διμερείς εμπορικές συμφωνίες αντί των περιφερειακών συμφωνιών. Οι διαπραγματεύσεις όμως μεμονωμένων συμφωνιών θα ήταν δυσκολότερες από την επίτευξη μίας περιφερειακής, ακόμη και τόσο σύνθετης όσο η TPP. Επιπλέον, εάν είναι επιτυχής, το αποτέλεσμα θα ήταν σχεδόν μια πληθώρα μάλλον διαφορετικών συνόλων εμπορικών κανόνων, που δεν συνιστούν συνταγή για οικονομική επιτυχία. Στο πλαίσιο αυτό βέβαια η επανα-διαπραγμάτευση των αλλαγών στο TPP θα ήταν φυσικά μακράν προτιμότερη από την οριστική εγκατάλειψη της συμφωνίας. Εάν οι ΗΠΑ όμως αποσυρθούν από περιφερειακές ή παγκόσμιες εμπορικές συμφωνίες υπό τον Πρόεδρο Τραμπ, δεν θα είναι πλέον στο επίκεντρο των προσπαθειών για τη δημιουργία περισσότερο φιλελεύθερων εμπορικών κανόνων. Αυτό θα αφήσει ένα κενό που είναι απίθανο να πληρωθεί αφού η ΕΕ ανησυχεί για την εσωτερική της κατάσταση και η Ιαπωνία είναι απίθανο να παίξει έναν τέτοιο ρόλο, για διάφορους λόγους. Το κενό ισχύος αυτό θα αξιοποιούνταν στην πραγματικότητα από την Κίνα η οποία επιδιώκει να διαδραματίσει μεγαλύτερο οικονομικό και στρατηγικό ρόλο στον Ειρηνικό (Wickett, 2017).

Οι ΗΠΑ διαδραματίζουν επίσης σημαντικό ρόλο στην περιφερειακή και παγκόσμια αγορά ενέργειας καθώς και σημαντικό ηγετικό ρόλο στον καθορισμό στόχων για την **κλιματική αλλαγή**. Σημαντικές αλλαγές στην ενεργειακή πολιτική των ΗΠΑ, όπως λ.χ. η δημιουργία του στρατηγικού αποθέματος πετρελαίου μετά από το αραβικό εμπάργκο πετρελαίου στη δεκαετία του 1970, ασκούν σημαντική επιρροή στις αγορές ενέργειας και πολιτικές στο εξωτερικό. Η αλλαγή του κλίματος είναι ίσως ο τομέας στον οποίο το αποτέλεσμα των αμερικανικών εκλογών θα παίξει σημαντικό ρόλο. Κατά την διάρκεια της εκστρατείας του ο Τραμπ υποσχέθηκε να ακυρώσει τη συμφωνία του Παρισιού για το κλίμα και να επαναφέρει πολλούς από τους βασικούς κανονισμούς, η επιβολή των οποίων θα μείωνε τις εκπομπές των ΗΠΑ. Ωστόσο, πρόσφατα, έχει αποστασιοποιηθεί κάπως από αυτές τις θέσεις εκφράζοντας την προθυμία να επανεξετάσει την συμφωνία για το κλίμα, προτού αποφασίσει να αποσυρθεί. Ο Τραμπ δεν θα μπορούσε να ακυρώσει μονομερώς τη συμφωνία, αλλά θα μπορούσε να αποσύρει τις ΗΠΑ από αυτή υπονομεύοντας τις προσπάθειες σε παγκόσμιο επίπεδο για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής. Έτσι, θα μπορούσε και πάλι η Κίνα να διαδραματίσει μεγαλύτερο ρόλο στη διαμόρφωση της ατζέντας για

το κλίμα απουσία αντίστοιχης δράσης από τις ΗΠΑ, αν και είναι αμφίβολο κατά πόσο η Κίνα μπορεί να συντονίσει και να κινητοποιήσει την παγκόσμια δράση υπέρ του κλίματος στην ίδια έκταση που θα το επιτύγχαναν οι ΗΠΑ. Είναι σημαντικό επίσης ότι τα ενεργειακά ζητήματα συνδέονται με θέματα ασφάλειας, εμπορίου και οικονομίας και ως εκ τούτου η ενεργειακή πολιτική του Τραμπ αναμένεται να επηρεάσει ευρύτερα τις σχέσεις των ΗΠΑ με τρίτες χώρες (Wickett, 2017).

ΘΕΣΜΙΚΑ ΑΝΤΙΒΑΡΑ ΣΤΗΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Το Σύνταγμα των ΗΠΑ ρυθμίζει το ζήτημα της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής μέσω ενός συστήματος θεσμικών αντίβαρων (checks and balances). Το Σύνταγμα συγκεκριμένα παρέχει τόσο στο Κογκρέσο όσο και στον Πρόεδρο, ως νομοθετικό και εκτελεστικό όργανο αντίστοιχα, τη νομική εξουσία να διαμορφώνει σχέσεις με ξένες χώρες και αναγνωρίζει ότι μόνο η ομοσπονδιακή κυβέρνηση είναι εξουσιοδοτημένη να ασκήσει εξωτερική πολιτική. Το Σύνταγμα απαριθμεί επίσης τις εξουσίες του Κογκρέσου, συμπεριλαμβανομένης της εξουσίας να ρυθμίζει το εμπόριο με ξένα κράτη, να κηρύσσει τον πόλεμο και να ελέγχει το στρατό και το ναυτικό. Παράλληλα, ο Πρόεδρος είναι ο αρχηγός του στρατού και του ναυτικού των ΗΠΑ και αν και απαιτείται απόφαση του Κογκρέσου για κήρυξη πολέμου, συμφωνείται γενικά ότι ο Πρόεδρος έχει την εξουσία να ανταποκρίνεται στις επιθέσεις κατά των ΗΠΑ και να ηγείται στις ένοπλες δυνάμεις. Ενώ οι εξουσίες του Προέδρου είναι σημαντικές, δεν είναι χωρίς περιορισμούς. Ο Πρόεδρος δεν λαμβάνει αποφάσεις σε κενό, αλλά σε ένα πλαίσιο όπου το νομοθετικό σώμα έχει δικό του ρόλο να διαδραματίσει. Στην πραγματικότητα το Κογκρέσο έχει τη συνταγματική εξουσία να ελέγχει την εξουσία του Προέδρου και να προωθεί μια δημοκρατικά υπεύθυνη εξωτερική πολιτική. Το Κογκρέσο λοιπόν λειτουργεί ως θεσμικό αντίβαρο που αποτελεί βασικό στοιχείο για τη διατήρηση της ισορροπίας στη διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ (Del Monte & Lazarou, 2017).

Οι νέοι Πρόεδροι των ΗΠΑ, συμπεριλαμβανομένου του Τραμπ, δυσκολεύονται να πραγματοποιήσουν σημαντικές αλλαγές στην εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ. Η εύκολη απάντηση είναι ότι ίσως οι υποψήφιοι για την

Προεδρία δεν είναι ειλικρινείς σχετικά με τις υποσχέσεις που δίνουν στους ψηφοφόρους. Μόλις αναλάβουν τα καθήκοντά τους εγκαταλείπουν τις εξαγγελίες τους και προσχωρούν σε πιο ρεαλιστικές θέσεις πολιτικής. Ενώ η εξήγηση αυτή μπορεί να επαρκεί σε ορισμένες περιπτώσεις, δεν μπορεί να εξηγήσει την συχνότητα με την οποία οι Αμερικάνοι Πρόεδροι απομακρύνονται από τις αρχικές τους θέσεις για την εξωτερική πολιτική. Ένας πιο σημαντικός παράγοντας είναι ότι οι Πρόεδροι των ΗΠΑ αντιμετωπίζουν περιορισμούς, εγχώριους και διεθνείς, που περιορίζουν την ελευθερία δράσης τους. Αυτό ισχύει ακόμη και αν οι Πρόεδροι έχουν μεγαλύτερη εξουσία σε θέματα εξωτερικών υποθέσεων από το Κογκρέσο. Στο πλαίσιο αυτό ο Τραμπ δεν μπορεί να διαχειριστεί τις εξωτερικές υποθέσεις των ΗΠΑ με τις άλλες χώρες χωρίς μια ομάδα έμπειρων συμβούλων και μια γραφειοκρατία για την εφαρμογή των πολιτικών του. Άλλωστε τα θεσμικά αντίβαρα στο πολιτικό σύστημα των ΗΠΑ έχουν ήδη ενεργήσει με σκοπό να περιορίσουν τις ανορθόδοξες επιλογές της εξωτερικής πολιτικής του Τραμπ. Τα αμερικανικά δικαστήρια, το Κογκρέσο και υπηρεσίες όπως το FBI, η CIA και το Υπουργείο Εξωτερικών, έχουν ήδη προχωρήσει σε ενέργειες που αντιτίθενται στις επιδιώξεις του Τραμπ. Ο Τραμπ αντιμετωπίζει επίσης την πραγματικότητα ότι οι ΗΠΑ δεν είναι η υπερδύναμη που φαντάζεται, καθώς άλλα κράτη έχουν την ισχύ και τους πόρους να αντισταθούν στον αμερικανικό εκφοβισμό και να προωθήσουν τα συμφέροντά τους. Παράλληλα, ο Λευκός Οίκος έχει ήδη πολιορκηθεί από εκπροσώπους ομάδων ειδικών συμφερόντων που εκπροσωπούν επιχειρηματικά συμφέροντα και προσπαθούν να προωθήσουν την δική τους ατζέντα στις εξωτερικές, ιδίως εμπορικές, σχέσεις των ΗΠΑ. Έτσι, ο Τραμπ δεν θα μπορέσει να επιτύχει πολλές από τις ριζοσπαστικές αλλαγές στην αμερικανική εξωτερική πολιτική που έχει υποσχεθεί. Η προεδρία του Τραμπ αναμφισβήτητα θα φέρει πολλή αμηχανία, σύγχυση και αβεβαιότητα στην εξωτερική πολιτική. Ωστόσο ο συνδυασμός των εγχώριων θεσμικών αντίβαρων και των διεθνών περιορισμών είναι πιθανό να αναγκάσει τον Τραμπ να ακολουθήσει την πεπατημένη οδό της αμερικανικής διπλωματίας. Όσον αφορά στην εξωτερική πολιτική ο Τραμπ δεν είναι μόνο ο λιγότερο έμπειρος πρόεδρος της σύγχρονης εποχής, αλλά και ο λιγότερο mainstream. Ήδη όμως έχει ξεκινήσει να υπαναχωρεί σε κάποιες από τις πιο ανορθόδοξες και ακραίες θέσεις της εξωτερικής πολιτικής που έχει εξαγγείλει (Skidmore, 2017).

Παρόλο αυτά ο Τραμπ ήθελε να ξεκινήσει την προεδρία του με το «σοκ και το δέος» μιας γρήγορης αλλαγής της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ. Αντίθετα, όμως, έχει κολλήσει στην αδράνεια των εσωτερικών και εξωτερικών περιορισμών. Ο θορυβώδης πρώτος μήνας της προεδρίας του Τραμπ μπορεί να γίνει αντιληπτός και ως ένα μάθημα για τα όρια της εξουσίας ενός Προέδρου, καθώς και τα όρια της πνευματικής και συναισθηματικής ικανότητας του Τραμπ να λειτουργεί μέσα σε περιορισμούς. Η αντίδραση του στους εσωτερικούς και εξωτερικούς περιορισμούς ήταν οργή και περιφρόνηση παρά μια συνεπής προσπάθεια να βρει μια πιο αποτελεσματική απάντηση. Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, τα ομοσπονδιακά δικαστήρια, οι ομοσπονδιακές δημόσιες υπηρεσίες, το βαθύ κράτος των μυστικών υπηρεσιών, η ακαδημαϊκή κοινότητα, η δημόσια αντιπολίτευση, οι τοπικές κυβερνήσεις και προφανώς τα άλλα κράτη συνιστούν εμπόδια στις επιδιώξεις του Αμερικανού Προέδρου, ενώ το Κογκρέσο, παρά τον συνταγματικά κατοχυρωμένο του ρόλο φαίνεται να έχει περιορισμένη ικανότητα να σταματήσει έναν Πρόεδρο αποφασισμένο να προωθήσει τα όρια της εκτελεστικής εξουσίας που διαθέτει (Brownstein, 2017).

ΡΕΑΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΤΡΑΜΠ

Η ανάδειξη του Τραμπ στον θώκο του Προέδρου των ΗΠΑ προκάλεσε πολλές συζητήσεις ανάμεσα σε αναλυτές των διεθνών σχέσεων και της εξωτερικής πολιτικής αναφορικά με τον χαρακτήρα που θα λάμβανε η εξωτερική πολιτική. Στο πλαίσιο αυτό στο παρακάτω μέρος του υποκεφαλαίου αυτού γίνεται μια βιβλιογραφική ανασκόπηση η οποία αντιπαραθέτει την εξωτερική πολιτική του Τραμπ με τις αρχές του ρεαλισμού στις διεθνείς σχέσεις και επικεντρώνεται στον βαθμό στον οποίο η αμερικανική εξωτερική πολιτική είναι συμβατή με την προσέγγιση αυτή. Η βιβλιογραφική ανασκόπηση αυτή βασίζεται σε άρθρα που έχουν δημοσιευτεί στον τύπο, καθώς δεν υπάρχει ακόμη διαθέσιμη βιβλιογραφία δημοσιευμένη σε επιστημονικά περιοδικά. Αναλυτικότερα:

Ο Τραμπ όταν ήταν υποψήφιος πρόεδρος έμοιαζε να απηχεί πλήρως τις αντιλήψεις των ρεαλιστών, όπως επισημαίνει ο Zakheim (2017). Το σύνθημά του άλλωστε ήταν «Πρώτα η Αμερική». Οι ΗΠΑ δεν θα θυσιάζαν πλέον τα δικά τους συμφέροντα προς όφελος των άλλων κρατών. Για το σκοπό αυτό ο Τραμπ

υποσχέθηκε να επαναδιαπραγματευθεί εμπορικές συμφωνίες, καταλόγισε στην Κίνα ότι χειραγωγεί τις συναλλαγματικές ισοτιμίες, αμφισβήτησε την αξία των στρατιωτικών συμμαχιών, αντιτάχθηκε στις όλο και πιο ανοιχτές πολιτικές μετανάστευσης όπως αυτές που προώθησε ο Ομπάμα και εφαρμόστηκαν από πολλά ευρωπαϊκά κράτη και δεν αφιέρωσε πολύ χρόνο στους μη κυβερνητικούς θεσμούς όπως ο ΟΗΕ, ενώ υποστήριξε μια πιο αρμονική σχέση με τη Ρωσία, την οποία είδε ως κλειδί για την επίλυση του εμφυλίου πολέμου στη Συρία. Ωστόσο μετά την εκλογή του Τραμπ οι ρεαλιστές αρχίζουν να έχουν και δευτέρες σκέψεις, καθώς είναι διαφορετικό να θέτεις πρώτα τα αμερικανικά συμφέροντα και να μην αναγνωρίζεις ότι αυτά τα συμφέροντα περιλαμβάνουν συμμαχίες και εμπορικές συμφωνίες, αλλά και διακρατικούς οργανισμούς. Φαίνεται όμως ότι ο Τραμπ δεν αναγνωρίζει τη λεπτότητα αυτής της διαφοράς σύμφωνα με τον Zakheim. Ο Τραμπ ειδικότερα φαίνεται να πιστεύει ότι τα εμπορικά θέματα είναι καθαρά εγχώρια υπόθεση και δεν επηρεάζουν την εθνική ασφάλεια. Ως εκ τούτου, ο ίδιος ανακοινώσε ότι οι ΗΠΑ δεν ενδιαφέρονται πλέον να ενταχθούν στην εταιρική σχέση Trans-Pacific, ή TPP. Αυτό που δεν κατάφερε να αναγνωρίσει είναι ότι με αυτόν τον τρόπο άνοιγε την πόρτα σε μια κινεζική εμπορική κυριαρχία, αφού η εμπορική συμφωνία αυτή περιλάμβανε διατάξεις που θα περιόριζαν τις αθέμιτες εμπορικές πρακτικές άλλων κρατών, και ιδίως της Κίνας. Επιπλέον, ο Τραμπ υποσχέθηκε να επιβάλει νέους δασμούς στα ξένα αγαθά, όμως δεν είναι σαφές πώς θα μπορούσε να ωφεληθεί η αμερικανική οικονομία από έναν εμπορικό πόλεμο με τους εμπορικούς της εταίρους της περιοχής του Ειρηνικού. Αντίστοιχα μειονεκτήματα για τους αμερικανούς παραγωγούς θα προέκυπταν από την κατάργηση της Συμφωνίας Ελεύθερου Εμπορίου Βόρειας Αμερικής (NAFTA), ιδίως όσον αφορά τα μεξικανικά προϊόντα που αποτελούν μέρος της εφοδιαστικής αλυσίδας της αμερικανικής παραγωγής. Αυτές οι πολιτικές εξυπηρετούν ελάχιστα το δόγμα «Πρώτα η Αμερική» και καθοδηγούνται από ιδεολογικές παρορμήσεις που κάνουν τους ρεαλιστές να τρέμουν σύμφωνα με την εκτίμηση του Zakheim. Επιπλέον, οι θέσεις του Τραμπ σχετικά με τη χρησιμότητα των συμμαχιών παραβλέπουν την αξία τους για την αμερικανική εθνική ασφάλεια. Είναι αλήθεια ότι πολλοί σύμμαχοι ξοδεύουν πολύ λιγότερο στην εθνική τους ασφάλεια από ότι κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου και ως εκ τούτου φαίνεται να βασίζονται στις ΗΠΑ για να καλύψουν το κόστος αυτό. Παρ' όλα αυτά, ο Τραμπ φαίνεται να

αγνοεί τις μη συμψηφιστικές συνεισφορές των συμμάχων όπως λ.χ. το κόστος υποστήριξης και διατήρησης των υπερπόντιων βάσεων στην Ευρώπη, την Ιαπωνία, την Κορέα ή και αλλού. Επιπρόσθετα, η φαινομενική αδιαφορία του Τραμπ για τους διεθνείς οργανισμούς μπορεί να φαίνεται λογική σε σχέση με αρκετούς οργανισμούς όπως λ.χ. ακόμη και τα ίδια τα Ηνωμένα Έθνη, αλλά στερείται λογικής όσον αφορά το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο ή την Παγκόσμια Τράπεζα, που είναι ουσιαστικά αμερικανικές δημιουργίες και των οποίων οι δραστηριότητες εξακολουθούν να κυριαρχούνται από την βούληση της Ουάσιγκτον. Αν οι ΗΠΑ αποχωρήσουν από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και την Παγκόσμια Τράπεζα, είναι βέβαιο ότι άλλες ανταγωνιστικές χώρες θα επιδιώξουν να γεμίσουν το κενό θίγοντας τα συμφέροντα των ΗΠΑ. Το ίδιο μπορεί να λεχθεί και για το NATO. Σύμφωνα με τον Zakheim δεν υπάρχει σχεδόν καμία πρωτοβουλία του NATO που δεν διαμορφώθηκε στην Ουάσιγκτον. Εάν το NATO διαλυθεί, πολλά από τα μέλη του δεν θα ανταποκρίνονται πλέον θετικά στις αμερικανικές πρωτοβουλίες. Επιπλέον, το NATO παρέχει ένα μοναδικό πλεονέκτημα στις ΗΠΑ καθώς αναπτύσσοντας τις νατοϊκές δυνάμεις στο εξωτερικό οι ΗΠΑ εξασφαλίζουν ουσιαστικά ότι σε οποιαδήποτε συμβατική σύγκρουση και ίσως στα πρώτα στάδια μιας πυρηνικής σύγκρουσης δε θα γίνει η επικράτεια της θέατρο μαχών. Η απομάκρυνση από το NATO δύσκολα θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως εξασφάλιση του δόγματος «Πρώτα η Αμερική». Συμπερασματικά, ο Πρόεδρος Τραμπ ασκεί μια πολιτική πολύ λιγότερο ρεαλιστική από ότι θα μπορούσε να αναμένεται από τη ρητορική του κατά τη διάρκεια της προεκλογικής του εκστρατείας. Όσο όμως ο Τραμπ αντιλαμβάνεται ότι το διεθνές σύστημα δεν είναι όμοιο με την αγορά ακινήτων της Νέας Υόρκης, όπως χαρακτηριστικά σημειώνει ο Zakheim, τόσο περισσότερο αναμένεται να προσχωρήσει σε μια ρεαλιστική εξωτερική πολιτική για την αμερικανική ασφάλεια.

Στο ίδιο μήκος κύματος ο Kaplan (2016) υποστηρίζει ότι η πολιτική του Τραμπ δεν εντάσσεται στην ρεαλιστική θεώρηση των διεθνών σχέσεων. Ειδικότερα, υποστηρίζει ότι ενώ οι ρεαλιστές γνωρίζουν ότι η ισορροπία ισχύος δεν είναι πανάκεια, η διατήρηση μιας πλεονεκτικής θέσης ως προς τους αντιπάλους γενικά είναι προς το συμφέρον ενός κράτους. Ο Ρώσος πρόεδρος Πούτιν έχει μεταβάλει την ισορροπία ισχύος από την Κεντρική Ευρώπη ως τη Μέση Ανατολή, κάτι που πρέπει να διορθωθεί επείγοντως, τουλάχιστον για μια

ισχυρότερη διαπραγματευτική θέση ως προς τη Ρωσία. Ο Τραμπ φαίνεται να μην έχει κατανόηση αυτού του ζητήματος, ωστόσο και οι καλοπροαίρετες δηλώσεις του για τον Πούτιν όχι μόνο δεν είναι ρεαλιστικές, αλλά είναι και επικίνδυνα αφελείς. Οι ρεαλιστές επίσης γνωρίζουν ότι επειδή οι αξίες ακολουθούν τα συμφέροντα και όχι το αντίστροφο, ένα καθεστώς ελεύθερου εμπορίου στην Ασία εξυπηρετεί τα συμφέροντα των ΗΠΑ στην περιοχή. Ένα καθεστώς ελεύθερων εμπορικών συναλλαγών μεταξύ των συμμάχων των ΗΠΑ αντισταθμίζει επίσης την υπερβολική επιρροή της Κίνας, την οποία ισχυρίζεται ο Τραμπ ότι θέλει να περιορίσει, αλλά επειδή δεν είναι ρεαλιστής, δεν έχει καμία ιδέα για το πώς να το κάνει. Ο ρεαλισμός επιπλέον υπογραμμίζει την σημασία της μετριοπάθειας και είναι επιφυλακτικός ως προς τις αλλαγές. Ο Τραμπ αντίθετα, θέλει μια αναταραχή στο διεθνές σύστημα: από την εμφάνιση εμπορικών πολέμων μέχρι την αύξηση των εντάσεων με το Μεξικό και την υπονόμευση του NATO. Ο ρεαλισμός επίσης υποδεικνύει ότι η θέση της Αμερικής στον κόσμο θα πρέπει να ταυτιστεί με ένα ιστορικά ακριβές όραμα. Δεδομένης της ιστορικής παράδοσης των ΗΠΑ μετά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, αυτό δεν σημαίνει ότι οι ΗΠΑ πρέπει να παρεμβαίνουν κάθε φορά που υπάρχει μια μεγάλη παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων κάπου στον κόσμο. Αλλά σημαίνει ότι οι ΗΠΑ θα πρέπει να προσπαθούν, όποτε είναι δυνατόν να διευρύνουν τα όρια της κοινωνίας των πολιτών σε όλο τον κόσμο. Οι ιδεαλιστές έχουν εμμονή με αυτό, οι ρεαλιστές όμως όχι καθώς γνωρίζουν ότι το εθνικό συμφέρον έρχεται πριν από οποιοδήποτε παγκόσμιο ενδιαφέρον. Η ισχύς ωστόσο των ΗΠΑ συνεπάγεται ευθύνες. Ο ρεαλισμός υπογραμμίζει την ανάγκη να αξιοποιηθεί αυτή η ισχύς για την προστασία των συμμάχων και την αποφυγή συγκρούσεων και όχι την εγκατάλειψη των συμμάχων, όπως συνεπάγεται η πολιτική Τραμπ.

Περαιτέρω ο Ashford, (2016) τονίζει ότι η προεκλογική προσπάθεια του Τραμπ να παρουσιάσει μια συνεκτική προσέγγιση για την εξωτερική πολιτική απέτυχε να εντυπωσιάσει, αλλά η χρήση της λέξης ρεαλισμός προκάλεσε αντιδράσεις, αφού ο Τραμπ στην πραγματικότητα δεν υιοθέτει μια ρεαλιστική αντίληψη. Βεβαίως, ο Τραμπ έχει εξαγγείλει πολιτικές που διαφοροποιούνται από την εξωτερική πολιτική του κόμματός του τα τελευταία χρόνια. Ο σκεπτικισμός για διάφορα ζητήματα εξωτερικής πολιτικής υποδεικνύει μια κατεύθυνση αυτοσυγκράτησης. Ωστόσο οι περισσότερες από τις άλλες προτάσεις του Τραμπ,

συμπεριλαμβανομένης της στρατηγικής του για την καταπολέμηση του ISIS, της αποφασιστικότητας του να ανατρέψει την πυρηνική συμφωνία με το Ιράν, της ανησυχητικής του προθυμίας να εξετάσει τη χρήση των πυρηνικών όπλων και της προθυμίας του για εμπορικούς πολέμους, δεν υποδεικνύουν μια ρεαλιστική προσέγγιση. Η εξωτερική πολιτική του είναι γενικότερα χωρίς εσωτερική συνοχή. Αν και ρητορικά ο Τραμπ δίνει έμφαση στην επιστροφή στον ρεαλισμό της εξωτερικής πολιτικής, η προσέγγιση που περιγράφει ακούγεται περισσότερο σαν μια μορφή εθνικιστικού ιμπεριαλισμού. Στην πραγματικότητα η μόνη μεγάλη ομοιότητα μεταξύ των προτάσεων πολιτικής του Τραμπ και του ρεαλισμού είναι η προθυμία του να βλέπει τον κόσμο σε ένα πλαίσιο νίκης-ήττας. Έτσι είναι περισσότερο πιθανό οι ρεαλιστές να αποκηρύξουν το Τραμπ παρά να προσυπογράψουν την πολιτική του.

Σύμφωνα με τον Walt (2016a) ένα από τα μειονεκτήματα του Τραμπ είναι ότι μπορεί με τις πράξεις του να υπονομεύσει την εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ. Τα τελευταία χρόνια, αρκετοί μελετητές και αναλυτές πολιτικής προσπάθησαν να διατυπώσουν και να εξηγήσουν γιατί οι ΗΠΑ θα ήταν καλύτερες με μια εξωτερική πολιτική που θα ήταν λιγότερο παρεμβατική, λιγότερο δαπανηρή, λιγότερο υποκριτική, λιγότερο έκθετη σε ειδικά συμφέροντα και πάνω απ' όλα περισσότερο αποτελεσματική από τη στρατηγική της ηγεμονίας που ακολούθησαν οι τελευταίες τρεις αμερικανικές κυβερνήσεις. Αυτή η πιο συγκρατημένη προσέγγιση επιδιώκει να προάγει το εθνικό συμφέρον των ΗΠΑ και υποστηρίζει ότι ο πρωταρχικός στόχος της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ είναι να κάνει την Αμερική πιο ασφαλή και ευημερούσα. Αυτή η εναλλακτική στρατηγική θα απέτρεπε φιλόδοξες προσπάθειες διαμόρφωσης του κόσμου στα πρότυπα των ΗΠΑ και θα πίεζε τους βασικούς συμμάχους των ΗΠΑ να αναλάβουν μεγαλύτερη ευθύνη για την υπεράσπισή τους. Οι ΗΠΑ βέβαια σύμφωνα με τον Walt δεν θα μπορούσε να απεμπλακεί από τον κόσμο, αλλά ούτε και να υποχωρήσει στο εσωτερικό της. Ωστόσο θα ήταν πολύ πιο επιλεκτική στη χρήση της στρατιωτικής της ισχύος και θα εστίαζε κυρίως στην πρόληψη της αύξησης της ισχύος άλλων κρατών. Δυστυχώς, επειδή αυτές οι ιδέες επικαλύπτονται με κάποιες αλλά σε καμία περίπτωση με όλες τις θέσεις του Τραμπ σχετικά με την εξωτερική πολιτική, η όλο και πιο ασυνάρτητη ρητορική του Τραμπ απειλεί να αμαυρώσει αυτή την στρατηγική στο μυαλό των Αμερικάνων όπως σημειώνει ο Walt. Επισημαίνει

ωστόσο ότι ο Τραμπ έχει διατυπώσει ορισμένα λογικά και αδιαμφισβήτητα πράγματα για την εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ. Πρώτον, έχει καταστήσει σαφές ότι πιστεύει ότι ο πρωταρχικός σκοπός της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ είναι να προωθήσει τα συμφέροντα των ΗΠΑ. Με άλλα λόγια, πιστεύει ότι τα περισσότερα κράτη επιδιώκουν πρωτίστως τα δικά τους συμφέροντα και οι ΗΠΑ πρέπει να κάνουν το ίδιο. Αν και το μεγαλύτερο τμήμα όσων εμπλέκονται στα ζητήματα της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής ισχυρίζεται ότι έχει υψηλότερους στόχους όπως η διάδοση της δημοκρατίας, η προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων κ.ά., η έμφαση του Τραμπ στα συμφέροντα των ΗΠΑ είναι ξεκάθαρη. Ο Τραμπ επίσης πιστεύει ότι πολλοί σύμμαχοι των ΗΠΑ είναι πλούσιες χώρες που επιδιώκουν να επωφεληθούν μονομερώς από την αμερικανική προστασία χωρίς να συνεισφέρουν ανάλογα στο κόστος της συλλογικής αυτής ασφάλειας. Βέβαια και πολλοί άλλοι ηγέτες των ΗΠΑ, συμπεριλαμβανομένου του Μπ. Ομπάμα, έχουν τονίσει επανειλημμένα το ίδιο πράγμα σε πολλές περιπτώσεις. Επιπρόσθετα, ο Τραμπ είναι σκεπτικός σχετικά με τις φιλόδοξες προσπάθειες εθνικής οικοδόμησης (nation building) σε μακρινές περιοχές του κόσμου και ισχυρίζεται ότι αντιτίθεται στους πολέμους που έγιναν στο πλαίσιο αυτό. Οι θέσεις αυτές ενεργοποιούν εκ νέου μια συζήτηση για τον παγκόσμιο ρόλο των ΗΠΑ και την ορθή χρήση της αμερικανικής ισχύος, όμως τα στοιχεία αυτά εξαντλούν τη σοφία του Τραμπ στις εξωτερικές υποθέσεις, καθώς οι υπόλοιπες απόψεις του είναι ένα άθροισμα τοξικών πεποιθήσεων όπως υπογραμμίζει ο Walt. Ειδικότερα, οι απόψεις του Τραμπ σχετικά με τη διεθνή οικονομία αντικατοπτρίζουν μια προστατευτική πολιτική που είχε απορριφτεί ήδη μερικούς αιώνες πριν. Η παύση της Βορειοαμερικανικής Συμφωνίας Ελευθέρων Συναλλαγών ή η αποχώρηση από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου δεν θα αποκαταστήσει την αμερικανική παραγωγή ούτε θα καθιστούσε τις ΗΠΑ ισχυρότερες. Αντίθετα, θα αποτελούσε πλήγμα για τις ΗΠΑ και την παγκόσμια οικονομία και θα μπορούσε ενδεχομένως να προκαλέσει μια άλλη παγκόσμια ύφεση. Ο Τραμπ απλά δεν φαίνεται να καταλαβαίνει ότι το εμπόριο δεν είναι παίγνιο με μηδενικό άθροισμα όπου ένα κράτος κερδίζει και τα υπόλοιπα χάνουν. Το διεθνές εμπόριο όπως σημειώνει ο Walt, δεν είναι σαν μια από τις επιχειρηματικές συμφωνίες του Τραμπ, ενώ οι ισχυρισμοί του ότι μπορεί να διαπραγματευτεί μεμονωμένα εμπορικές συμφωνίες για να αντικαταστήσει το

υφιστάμενο παγκόσμιο σύστημα συναλλαγών απλά δείχνει ότι δεν γνωρίζει πως διαμορφώνεται το διεθνές εμπόριο.

Όπως επισημαίνει σε άλλο σημείο ο Walt (2016b), ο Τραμπ μπορεί να έχει πει μερικά πράγματα που αντηχούν ρεαλιστικές ιδέες και να έχει επικρίνει τα παρελθόντα λάθη της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής, όπως ο πόλεμος του Ιράκ, αλλά η γενική κοσμοθεωρία του και οι περισσότερες από τις άλλες του θέσεις είναι σε αντίθεση με τα βασικά στοιχεία του ρεαλισμού. Η κατηγοριοποίηση του Τραμπ στο στρατόπεδο των ρεαλιστών στηρίζεται σε δύο πυλώνες. Πρώτον, στο γεγονός ότι έχει κατηγορήσει επανειλημμένα τους συμμάχους των ΗΠΑ για το φαινόμενο του λαθρεπιβάτη (*free rider*) και ότι δήλωσε ότι θα επιδιώξει μια πιο σκληρή συμφωνία με αυτούς. Είναι αλήθεια ότι ορισμένοι ρεαλιστές έχουν κάνει παρόμοιες προτάσεις στο παρελθόν, αλλά το ίδιο έχει γίνει και από μη ρεαλιστές. Πράγματι, αξιωματούχοι των ΗΠΑ από αμφότερα μέρη έχουν διαμαρτυρηθεί για την κατανομή των βαρών στις συμμαχίες που ηγούνται οι ΗΠΑ. Ο Τραμπ αξιοποιώντας το επιχείρημα ότι το ΑΕΠ των ΗΠΑ είναι περίπου το 46% του συνόλου του ΝΑΤΟ, αλλά οι ΗΠΑ παρέχουν σχεδόν το 75% των συνολικών αμυντικών δαπανών της συμμαχίας προσπαθεί να αυξήσει τις αμυντικές δαπάνες των συμμάχων. Ωστόσο αυτό δεν είναι ένα ρεαλιστικό επιχείρημα, αλλά είναι απλώς ένα γεγονός που δεν αμφισβητείται. Δεύτερον, ο Τραμπ πρότεινε επίσης μερικοί σύμμαχοι των ΗΠΑ, όπως η Ιαπωνία ή η Νότια Κορέα, να αποκτήσουν πυρηνικά όπλα. Για άλλη μια φορά, ρεαλιστές, όπως οι Waltz και Mearsheimer, πρότειναν παρόμοια μέτρα σε διάφορες χρονικές στιγμές. Μάλλον, η ρεαλιστική περίπτωση όμως για την εξάπλωση των πυρηνικών όπλων είναι πιο περιορισμένη, καθώς ο ρεαλισμός θεωρεί ότι τα πυρηνικά όπλα είναι χρήσιμα για την αποτροπή άμεσων επιθέσεων στους κατόχους τους αλλά όχι για εκβιασμό, και υποστηρίζει ότι ο φόβος των αντιπoiώνων θα αποτρέψει τα νέα πυρηνικά κράτη από τη χρήση των όπλων αυτών, ενώ παράλληλα υποστηρίζει ότι η αργή εξάπλωση των πυρηνικών όπλων θα αυξήσει τη σταθερότητα σε ορισμένα περιφερειακά υποσυστήματα. Ο υποτιθέμενος ρεαλισμός του Τραμπ εξαντλείται σε αυτά τα δύο επιχειρήματα. Πουθενά αλλού δεν υπάρχουν αναφορές στην βασική λογική της ρεαλιστικής θεωρίας ή στις βασικές αρχές μιας ρεαλιστικής εξωτερικής πολιτικής. Ο Τραμπ μιλάει πολύ για τη ισχύ, αλλά δεν λέει από πού προέρχεται και ποτέ δεν προσδιορίζει ποια είναι τα ζωτικά συμφέροντα των ΗΠΑ.

Δεν υπάρχει καμία ένδειξη ότι ο Τραμπ κατανοεί τους κανόνες του ρεαλισμού και δεν υπάρχουν πολλά σημάδια ότι αντιλαμβάνεται τα βασικά χαρακτηριστικά του διεθνούς συστήματος. Επιπλέον, οι ρεαλιστές από τον ακαδημαϊκό κόσμο και τον χώρο της πολιτικής υποστηρίζουν τις βασικές αρχές του ελεύθερου εμπορίου και αντιτίθενται στις ιδέες προστατευτισμού που επικαλείται συστηματικά ο Τραμπ. Οι ρεαλιστές ευνοούν το ελεύθερο εμπόριο όχι επειδή πιστεύουν ότι η οικονομική αλληλεξάρτηση εγγυάται την ειρήνη, αλλά επειδή θεωρούν την οικονομική ισχύ ως το θεμέλιο της εθνικής ισχύος και της διεθνούς επιρροής και πιστεύουν ότι ο προστατευτισμός είναι μια επιλογή που αποδυναμώνει την οικονομία του κράτους με την πάροδο του χρόνου. Στην πραγματικότητα υπάρχει μια βαθιά αντίφαση στην ρητορική του Τραμπ. Από τη μία πλευρά, υποστηρίζει επανειλημμένως ότι οι ΗΠΑ ήταν ισχυρές, αλλά τώρα είναι αδύναμες. Όμως, από την άλλη πλευρά, φαίνεται επίσης να πιστεύει ότι οι ΗΠΑ είναι τόσο ισχυρές, ώστε να μπορούν να απαιτούν, να επιβάλλουν κυρώσεις, να απειλούν ή και να περιμένουν από άλλα κράτη να υποχωρήσουν υπάκουα στην αμερικανική βούληση. Αυτό δεν είναι ρεαλισμός σύμφωνα με τον Walt, αλλά μια μη πραγματιστική αναβίωση της αμερικανικής παντοδυναμίας.

Σύμφωνα με τον Mearsheimer (2016) υπάρχουν πολλοί λόγοι για να ανησυχεί κάποιος για την προεδρία του Τραμπ, αν όμως κάνει τις σωστές επιλογές, θα μπορούσε να αλλάξει θεμελιωδώς την εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ προς το καλύτερο. Ο Τραμπ συγκεκριμένα επιτέθηκε στο ισχυρό κατεστημένο της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ που αποτελείται από εξέχοντες Δημοκρατικούς και Ρεπουμπλικάνους και τους κατηγόρησε ότι άσκησαν μία καταστροφική εξωτερική πολιτική υποσχόμενος παράλληλα να προσδώσει μια νέα κατεύθυνση στις εξωτερικές υποθέσεις της χώρας. Τα τελευταία είκοσι πέντε χρόνια οι Αμερικανοί ηγέτες ακολουθούσαν μια πολιτική φιλελεύθερης ηγεμονίας (*liberal hegemony*), η οποία καλεί τις ΗΠΑ να κυριαρχήσουν σε ολόκληρο τον πλανήτη. Αυτή η στρατηγική υποθέτει ότι κάθε περιοχή του κόσμου έχει μεγάλη σημασία για την αμερικανική ασφάλεια και επιζητά την επέκταση της ομπρέλας ασφαλείας των ΗΠΑ σε σχεδόν οποιαδήποτε χώρα ζητά προστασία καθώς και την εξάπλωση της δημοκρατίας. Στην πράξη αυτός ο στόχος σημαίνει ανατροπή καθεστώτων και στη συνέχεια μια διαδικασία εθνικής οικοδόμησης (*nation building*). Δεν εκπλήσσει έτσι το γεγονός ότι οι ΗΠΑ βρίσκονται σε πόλεμο για δύο από κάθε τρία χρόνια

από τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου και έπειτα, όπως σημειώνει ο Mearsheimer, η πολιτική αυτή μάλιστα αποδεικνύεται αποτυχημένη, καθώς δεν έχει επιφέρει τα επιθυμητά αποτελέσματα. Συνεπώς, η διοίκηση Τραμπ πρέπει να εγκαταλείψει τη φιλελεύθερη ηγεμονία και να υιοθετήσει μια περισσότερο ρεαλιστική εξωτερική πολιτική. Ο ρεαλισμός ενδιαφέρεται κυρίως για τη θέση των ΗΠΑ στην παγκόσμια ισορροπία ισχύος και όχι για τις εξελίξεις στο εσωτερικό άλλων χωρών. Στο πλαίσιο αυτό ο Τραμπ αντί να προσπαθήσει να περιφρουρήσει τον κόσμο και να διαδώσει τη δημοκρατία, θα πρέπει να επικεντρωθεί στη διατήρηση της ισορροπίας ισχύος στις τρεις περιοχές που είναι ζωτικής σημασίας για την ασφάλεια των ΗΠΑ, την Ευρώπη, την Ανατολική Ασία και τον Περσικό Κόλπο. Ωστόσο δεν είναι σαφές σύμφωνα με τον Mearsheimer κατά πόσο η διοίκηση Τραμπ θα μπορέσει να υιοθετήσει μια τέτοια ρεαλιστική στρατηγική. Το κατεστημένο στην εξωτερική πολιτική, το οποίο έχει βαθιές ρίζες στα δύο μεγάλα πολιτικά κόμματα, αναμένεται να καταβάλει τεράστιες προσπάθειες για να διασφαλίσει ότι ο νέος Πρόεδρος των ΗΠΑ θα εμμείνει στη φιλελεύθερη ηγεμονία. Αν επικρατήσει η στρατηγική αυτή τότε θα υπάρξει περισσότερη τρομοκρατία, περισσότερες αποτυχημένες προσπάθειες για τη διάδοση της δημοκρατίας, περισσότεροι χαμένοι πόλεμοι. Σύμφωνα με την εκτίμηση του Mearsheimer η επικράτηση του Τραμπ επί του κατεστημένου αυτού θα μπορούσε να μεταβάλει προς το καλύτερο την εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ.

Επιπρόσθετα, σύμφωνα με τον Pillar (2017) ο Πρόεδρος Τραμπ περιγράφει στην εξωτερική του πολιτική με όρους ρεαλισμού χωρίς όμως ανταποκρίνεται σε αυτούς. Οι ρεαλιστές βλέπουν τον κόσμο όπως πραγματικά υπάρχει, είναι και όχι όπως θα θέλανε να πιστεύουν οι άλλοι ότι μοιάζει. Από αυτή την άποψη, ο ρεαλισμός βρίσκεται στον αντίποδα του κόσμου του Τραμπ που είναι γεμάτος με άγνοια και απέχει από την εξωτερική πραγματικότητα. Εκτός από τον σεβασμό στην αλήθεια και την πραγματικότητα, ο ρεαλισμός είναι μια προσέγγιση που υιοθετεί την αντίληψη ότι όλα τα κράτη ανταγωνίζονται συνεχώς για επιρροή και επιδίωξη συμφερόντων. Οι ρεαλιστές χρησιμοποιώντας τις συμμαχίες επιδιώκουν να αξιοποιήσουν τα συμφέροντα των άλλων κρατών για να προωθήσουν παράλληλα τα συμφέροντα των δικών τους. Ο Τραμπ ωστόσο δεν φαίνεται να ασκεί αυτή την πτυχή του ρεαλισμού, καθώς απαξιώνει τη συμμαχία των δυτικών φιλελεύθερων δημοκρατιών, όπως έδειξε και η στάση του στις

πρόσφατες συναντήσεις του στην Ευρώπη και η άρνησή του να επαναλάβει ορισμένες από τις δεσμεύσεις του ΝΑΤΟ. Επίσης, μακριά από την πρακτική του ρεαλισμού να αρνείται την μάχη του καλού εναντίον του κακού και να επιδιώκει συνεργασίες με οποιονδήποτε προκειμένου να προασπίσει και να προωθήσει τα συμφέροντα του κράτους ο Τραμπ έχει λ.χ. ήδη βρεθεί στο πλευρό της σουνιτικής πλευράς εναντίον των Σιιτών και της αραβικής πλευράς κατά των Περσών, αποκλείοντας παράλληλα οποιαδήποτε συζήτηση με την άλλη πλευρά. Οι ρεαλιστές αντιλαμβάνονται τις ξένες σχέσεις ως μια συνεχή προσπάθεια να αξιοποίησης των συμφερόντων των άλλων κρατών στην προώθηση των συμφερόντων του δικού τους κράτους. Συνεπώς, οι συναλλαγές και οι συνεννοήσεις είναι αμοιβαία επωφελείς. Η νοοτροπία του Τραμπ είναι αντίθετη σε αυτή την ρεαλιστική αντίληψη, αφού σκέφτεται με όρους διακριτών συμφωνιών ανάμεσα σε νικητές και χαμένους. Όσον αφορά στα ζητήματα της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ο ρεαλισμός διαφέρει από τον φιλελεύθερο διεθνισμό, επειδή δεν εκλαμβάνει τον βαθμό στον οποίο υπερισχύουν οι δημοκρατικές αξίες και οι αξίες των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ως μέτρο της επιτυχίας ή της αποτυχίας της εξωτερικής πολιτικής. Σε αντίθεση με τον Τραμπ όμως που αγνοεί τα ζητήματα αυτά, οι ρεαλιστές πιστεύουν ότι τα ζητήματα της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι μέρος του πραγματικού κόσμου και μπορούν να επηρεάσουν τις σχέσεις μεταξύ των κρατών. Συγκεντρωτικά, ο Pillar εκτιμά ότι η εξωτερική πολιτική του Τραμπ δεν έχει αρκετή συνοχή για να συμπεριληφθεί σε κάποια συγκροτημένη προσέγγιση, αλλά σίγουρα η πολιτική αυτή δεν μπορεί να εμπίπτει στον ρεαλισμό.

Τέλος, ο Jervis (2017) επισημαίνει ότι οι απόψεις του Τραμπ σχετικά με την εξωτερική πολιτική είναι ριζικά διαφορετικές από εκείνες των προκατόχων του. Το γεγονός αυτό δημιουργεί ερωτήματα σχετικά με τον βαθμό στον οποίο θα προσπαθήσει πραγματικά να εφαρμόσει αυτές πολιτικές ή αν θα επικρατήσουν εσωτερικοί και διεθνείς περιορισμοί. Κάθε φορά που ένας νέος αμερικανός ηγέτης έρχεται στην εξουσία - άλλωστε η θεωρητική θέση που θέλει την προσωπικότητα, τις προτιμήσεις ενός ηγέτη να επηρεάζουν την εξωτερική πολιτική του κράτους που προΐσταται - δοκιμάζεται. Ο Τραμπ ιδιαίτερα είναι κάτι πολύ διαφορετικό σε σχέση με τους προηγούμενους αμερικανούς προέδρους. Παρόλο που πολλές προεκλογικές εκστρατείες στην εποχή μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο

χαρακτηρίστηκαν από έντονες διαφορές ως προς την εξωτερική πολιτική, εκ των υστέρων κρίνεται ότι παρά την όποια την ρητορική τελικά το περιεχόμενο της πρακτικά συνέκλινε. Το προφανές επιχείρημα είναι ότι οι περιορισμοί που επιβάλλει η εσωτερική πολιτική και το εξωτερικό περιβάλλον είναι αρκετά ισχυροί, ώστε να περιορίσουν την ικανότητα οποιουδήποτε προέδρου να εφαρμόσει μια εξωτερική πολιτική που αποκόπτεται απότομα από το παρελθόν. Στο πλαίσιο αυτό η ρητορική του Τραμπ περιλαμβάνει την αμφισβήτηση της αξίας των πολυμερών συμμαχιών και θεσμών, την αυστηροποίηση της αμερικανικής μεταναστευτικής πολιτικής, την επαναδιαπραγμάτευση οικονομικών και εμπορικών συμφωνιών, την μάχη κατά της ισλαμικής τρομοκρατίας αλλά και την προσέγγιση με την Μόσχα. Το ζήτημα που εγείρεται είναι κατά πόσο οι θέσεις αυτές συνάδουν με τις ρεαλιστικές θεωρίες. Ο Jervis υποστηρίζει ότι όσοι χαρακτηρίζουν τους εαυτούς τους ως ρεαλιστές συχνά διαφέρουν ως προς τις θέσεις τους, ενώ τα τελευταία χρόνια οι ρεαλιστές διαφωνούν ως προς την έκταση και τον τύπο διεθνούς εμπλοκής που είναι καταλληλότερη για τις ΗΠΑ. Η προφανής αποστροφή του Τραμπ προς την ανθρωπιστική παρέμβαση και την οικοδόμηση της δημοκρατίας ταιριάζει με τις συνταγές πολλών ρεαλιστών, όπως και η πεποίθησή του ότι οι κακές σχέσεις με τη Ρωσία είναι εν μέρει ευθύνη των προηγούμενων αμερικανικών πολιτικών που αγνόησαν τα ζωτικά ρωσικά συμφέροντα. Παρόλα αυτά, μια εξωτερική πολιτική του Τραμπ που είναι συμβατή με τις προεκλογικές του εξαγγελίες θα ήταν δύσκολο να χαρακτηριστεί ως ρεαλιστική σύμφωνα με τον Jervis.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΔΙΜΕΡΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΗΠΑ

Μετά την εκλογή του Τραμπ στον θώκο του αμερικανού Προέδρου όπως είναι λογικό αναλυτές, διπλωμάτες και πολιτικοί ανέμεναν κάποια σημαντική στροφή στην αμερικανική εξωτερική πολιτική. Οι προσδοκίες αυτές πήγαζαν από την ιδιορρυθμία του ίδιου του Τραμπ και τις θέσεις που εξέφρασε τουλάχιστον προεκλογικά. Ήταν φανερό ότι οι διμερείς σχέσεις των ΗΠΑ θα επαναπροσδιορίζονταν. Στο κεφάλαιο αυτό γίνεται μια επιμέρους ανάλυση των διμερών σχέσεων των ΗΠΑ με τους κύριους παίκτες του διεθνούς συστήματος.

ΚΙΝΑ

Τα σχόλια του Τραμπ σχετικά με την Κίνα κατά τη διάρκεια της προεκλογικής εκστρατείας του δεν ενίσχυαν τις ελπίδες για βελτίωση στις σινο-αμερικανικές σχέσεις. Πράγματι, ο Τραμπ κατήγγειλε την Κίνα για την μείωση των θέσεων εργασίας στις ΗΠΑ και την καταχρηστική χρήση της πνευματικής ιδιοκτησίας των αμερικανικών εταιρειών, ενώ επανειλημμένα κατήγγειλε την Κίνα ότι χειραγωγούσε το νόμισμα της ες βάρος του δολαρίου. Δεδομένης της ρητορικής αυτής υπήρξαν ανησυχίες σχετικά με την πορεία στις σινο-αμερικανικές σχέσεις. Στην πράξη όμως οι ΗΠΑ εξαρτώνται οικονομικά και πολιτικά πάρα πολύ από την Κίνα και ακόμα και ένας πρόεδρος που είναι διπλωματικά απερίσκεπτος, όπως το Τραμπ, δεν θα επιδίωκε τη σύγκρουση. Από οικονομική άποψη ειδικότερα, οι ΗΠΑ και η Κίνα είναι πολύ στενά συνδεδεμένες μέσω των παγκόσμιων αλυσίδων εφοδιασμού και ουσιαστικά δεν είναι σε θέση να περιορίσουν τους δεσμούς αυτούς. Οι αμερικανικές εταιρείες ανταγωνίζονται από την μία πλευρά τις κινεζικές εισαγωγές, όμως βασίζονται και σε αυτές. Για παράδειγμα, λιανοπωλητές, όπως η Walmart, βασίζονται στις κινεζικές εισαγωγές για να γεμίσουν τα ράφια τους, ενώ ηλεκτρονικές εταιρείες, όπως η Apple, βασίζονται σε εργαζόμενους στην Κίνα για τη συναρμολόγηση των προϊόντων τους. Στην πραγματικότητα οι ΗΠΑ θα ήταν αδύνατο να αντλήσουν τις ίδιες εισροές από άλλες χώρες. Έτσι, ενώ ο Τραμπ είχε επανειλημμένα παρατηρήσει ότι η Κίνα πωλεί περισσότερα στις ΗΠΑ από ότι οι ΗΠΑ πουλάνε στην Κίνα, η έναρξη ενός εμπορικού πολέμου σε μια προσπάθεια να διορθωθεί αυτή η υποτιθέμενη

ανισορροπία θα είχε πολύ μεγάλο κόστος για τις αμερικανικές επιχειρήσεις. Πράγματι, επιθετικές αμερικανικές εμπορικές κυρώσεις εναντίον της Κίνας θα μείωναν τις τιμές των μετοχών ανησυχώντας έναν πρόεδρο των ΗΠΑ που μετρά την επιτυχία της οικονομικής πολιτικής του από την κατάσταση της χρηματιστηριακής αγοράς. Όμως και από πολιτική άποψη, οι ΗΠΑ δεν μπορούν να αντέξουν σοβαρές διενέξεις με την Κίνα, δεδομένης της αυξανόμενης κρίσης στην Βόρεια και Νότια Κορέα. Με το πέρασμα του χρόνου ο Τραμπ θα αναγκαστεί να αναγνωρίσει ότι η προβολή και χρήση στρατιωτικής δύναμης δεν είναι επιλογή και ότι η μόνη εφικτή στρατηγική είναι αυστηρότερες κυρώσεις και πολιτική πίεση για να προσέλθει η Βόρεια Κορέα στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων. Όμως μόνο η Κίνα είναι σε θέση να επιβάλει αυστηρότερες κυρώσεις και να ασκήσει αποτελεσματική πολιτική πίεση στην Β. Κορέα. Εν κατακλείδι, οι ΗΠΑ έχουν κάποια ευλόγα οικονομικά παράπονα εναντίον της Κίνας, αλλά ο κατάλληλος χώρος για την εκδίκαση τέτοιων διαφορών είναι ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου και όχι ένας εμπορικός και οικονομικός πόλεμος με τις ΗΠΑ. Οι ΗΠΑ εξαρτώνται πάρα πολύ από την κινεζική συνεργασία για να διακινδυνεύσουν έναν έντονο ανταγωνισμό με την Κίνα (Eichengreen, 2017).

Πράγματι λοιπόν, παρά το γεγονός ότι ο Τραμπ κατά τη διάρκεια της εκστρατείας του επέκρινε την Κίνα και υποσχέθηκε την σκλήρυνση της στάσης των ΗΠΑ, μόλις λίγες εβδομάδες μετά την εκλογή του αποδείχθηκε ότι οι απειλές αυτές ήταν μια χάρτινη τίγρη (paper tiger). Αυτό όμως κατέστησε τον Τραμπ αδύναμο στα μάτια των κινεζικών ηγετών, ενθαρρύνοντας μια επιθετική συμπεριφορά εκ μέρους της Κίνας. Κατά τη διάρκεια της εκστρατείας του ο Τραμπ κατηγορήσε τις προηγούμενες διοικήσεις για κακές εμπορικές συμφωνίες με την Κίνα και για κακό χειρισμό των διπλωματικών σχέσεων στην περιοχή, όμως ως πρόεδρος φαίνεται ότι ο Trump δεν ξέρει πώς να χειριστεί την Κίνα. Είναι χαρακτηριστικό ότι ο Τραμπ αμφισβήτησε την πολιτική των ΗΠΑ που αφορά στην αναγνώριση ότι η Ταϊβάν αποτελεί μέρος της Κίνας, την λεγόμενη «One-China Policy», η οποία καθορίζει τις σχέσεις ΗΠΑ-Κίνας από τη δεκαετία του 1970. Συγκεκριμένα ο Τραμπ κάλεσε τηλεφωνικά τον πρόεδρο της Ταϊβάν και αυτό έγινε αντιληπτό από την Κίνα ως μια αιρετική πράξη, η οποία θα μπορούσε να έχει υπονομεύσει τις σχέσεις ΗΠΑ-Κίνας. Ο Τραμπ δικαιολόγησε τη στάση του στην Ταϊβάν ως ένα μέσο άσκησης πίεσης σε άλλα ζητήματα, όπως το εμπόριο, με αντάλλαγμα την συνέχιση της δέσμευσης

στην «One-China Policy». Όταν όμως ο Τραμπ ξεκίνησε την σειρά κλήσεων με ηγέτες από όλο τον κόσμο, η Κίνα έθεσε ως προϋπόθεση συνομιλίας με τον κινέζο Πρόεδρο Xi Jinping την δημόσια δέσμευση του αμερικάνου Προέδρου σχετικά με την προάσπιση της «One-China Policy». Ο Τραμπ υπαναχώρησε και επιβεβαίωσε την πολιτική αυτή σε τηλεφωνική του επικοινωνία με τον Πρόεδρο Xi Jinping. Με άλλα λόγια, η πρώτη πράξη του Τραμπ ως Προέδρου των ΗΠΑ σε σχέση με την Κίνα ήταν να υπαναχωρήσει και σε αντίθεση με τους ισχυρισμούς του ότι γνωρίζει πώς να διαπραγματευτεί, να επικυρώσει την «One-China Policy» χωρίς να πάρει τίποτα σε αντάλλαγμα. Η υπαναχώρηση αυτή βέβαια και η εκ νέου επιβεβαίωση της μακρόχρονης πολιτικής των ΗΠΑ στο ζήτημα της Ταιβάν ήταν απαραίτητη για να αποφευχθούν δυνητικά αποσταθεροποιητικές συνέπειες με την Κίνα. Η στάση αυτή όμως του Τραμπ υπονομεύει τα συμφέροντα των ΗΠΑ, καθώς δείχνει στην Κίνα ότι οι απειλές ενός ανεύθυνου και ανεπαρκώς πληροφορημένου αμερικανού Προέδρου δεν πρέπει να λαμβάνονται σοβαρά υπόψη. Εκτός από τον κακό αυτό χειρισμό της «One-China Policy», ο Τραμπ αποδυνάμωσε μονομερώς την αμερικανική θέση σε σχέση με την Κίνα αποσύροντάς τις ΗΠΑ από την Συμφωνία Συνεργασίας του Ειρηνικού (Trans-Pacific Partnership, TPP). Ο στόχος της TPP ήταν να παράσχει στις ΗΠΑ επωφελείς εμπορικές σχέσεις με βασικούς εμπορικούς εταίρους σε μια περιοχή όπου οι εμπορικές σχέσεις της Κίνας επεκτείνονταν ταχύτατα. Εάν ο Τραμπ ήθελε πραγματικά να σκληρύνει την στάση του έναντι της Κίνας για το εμπόριο, θα είχε πιέσει να βελτιώσει την TPP για να προωθήσει ακόμη περισσότερα τα αμερικανικά συμφέροντα στην περιοχή και να δώσει περισσότερη ισχύ στις εμπορικές συνομιλίες με την Κίνα. Όμως με την ακύρωση της συμμετοχής των ΗΠΑ στην TPP ο Τραμπ έδωσε στην Κίνα ένα δώρο και δεν πήρε πάλι τίποτα πίσω σε αντάλλαγμα. Οι συνέπειες αυτών των αρχικών σφαλμάτων της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ έναντι της Κίνας θα μπορούσαν να είναι σημαντικές, αν η Κίνα πιστέψει ότι μπορεί να προβάλει την ισχύ της και να προωθήσει τα συμφέροντα της πιο εμφορικά στην περιοχή. Ομοίως, οι σύμμαχοι των ΗΠΑ στην Ασία ενδέχεται να έχουν λιγότερη εμπιστοσύνη στην νέα αμερικανική διοίκηση υπονομεύοντας έτσι την αξιοπιστία των ΗΠΑ στην περιοχή (Fuchs, 2017).

Η νέα διοίκηση στον Λευκό Οίκο λοιπόν έχει κάνει επανειλημμένα λάθη στις σχέσεις της με την Κίνα. Ο Πρόεδρος Τραμπ θα πρέπει όμως να αντιμετωπίσει

αποτελεσματικά την προβληματική κινεζική συμπεριφορά από το εμπόριο και τις επενδύσεις ως την κατάσταση με τη Βόρεια Κορέα. Όμως, ο Τραμπ και το επιτελείο του αντί να επικεντρώνονται στα ζητήματα υψηλής προτεραιότητας, σπαταλούν ουσιαστικό πολιτικό κεφάλαιο προβάλλοντας αξιώσεις στις οποίες τελικά γρήγορα υπαναχωρούν. Η ρητορική και η εξωτερική πολιτική του Τραμπ έναντι της Κίνας δείχνει ότι η Ουάσινγκτον είτε δεν έχει κάποια συγκεκριμένη στρατηγική είτε ότι η στρατηγική που υλοποιεί στερείται εμπειρογνωμοσύνης. Η Κίνα περιγράφει τις σχέσεις της με τις ΗΠΑ ως θετικές καθώς βασίζονται στη μη αντιπαράθεση, στον αμοιβαίο σεβασμό και στις αμοιβαία συμφέρουσες λύσεις. Δεδομένης όμως της στρατιωτικής και οικονομικής δραστηριότητας της Κίνας στην περιοχή πολλοί αναλυτές θεωρούν ότι η Κίνα καλεί τις ΗΠΑ να μην αντιδράσουν στις ενέργειες της, ακόμη και όταν αυτές επηρεάζουν τα συμφέροντα των ΗΠΑ. Άλλωστε ο Τραμπ φαίνεται να είναι πρόθυμος να κάνει εμπορικές παραχωρήσεις στην Κίνα σε αντάλλαγμα την αλλαγή της στάσης της Κίνας στη Βόρεια Κορέα. Αυτό δείχνει ότι ο Τραμπ είναι διατεθειμένος να διαπραγματευτεί ένα ζωτικό συμφέρον των ΗΠΑ θυσιάζοντας ένα άλλο, αντί να πιέσει το Πεκίνο να κάνει παραχωρήσεις και στα δύο μέτωπα. Συμπερασματικά, μέχρι στιγμής, η προσέγγιση του Τραμπ στη Κίνα είναι ζημιογόνος για τα συμφέροντα των ΗΠΑ στην περιοχή της Ασίας και ευρύτερα. Η νέα διοίκηση συνεπώς θα πρέπει γρήγορα να διαμορφώσει αποτελεσματικές στρατηγικές για να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις και να αξιοποιήσει τις ευκαιρίες στην περιοχή (Fuchs et al., 2017).

ΡΩΣΙΑ

Προς τις αρχές του 2017 οι σχέσεις μεταξύ των ΗΠΑ και της Ρωσίας βρίσκονταν στο χειρότερο επίπεδο από την εποχή του Ψυχρού Πολέμου. Η Ρωσία πλήττονταν από τις αμερικανικές κυρώσεις που επιβλήθηκαν, όταν η Ρωσία κατέλαβε την Κριμαία, ενώ νέες κυρώσεις επιβλήθηκαν μετά από πληροφορίες των ΗΠΑ ότι Ρωσία ήταν υπεύθυνη για το «χακάρισμα» των εκλογών του 2016. Παράλληλα, τα τελευταία χρόνια ο αριθμός των επικίνδυνων στρατιωτικών περιστατικών μεταξύ των δύο χωρών έχει αυξηθεί, καθώς ο ρωσικός στρατός φαίνεται αποφασισμένος να δοκιμάσει την ετοιμότητα των ΗΠΑ και έχει αναπτύξει ισχυρές στρατιωτικές δυνάμεις και κατά μήκος των συνόρων της με τις χώρες του NATO. Την ίδια στιγμή μια σειρά συμφωνιών ελέγχου των εξοπλισμών μεταξύ της

Ουάσιγκτον και της Μόσχας, η οποία προσδιόρισε τις ρωσο-αμερικανικές σχέσεις στην μεταψυχροπολεμική περίοδο, αμφισβητούνται. Ωστόσο, η εκλογή του Τραμπ έχει φέρει ένα διαφορετικό κλίμα στις σχέσεις ΗΠΑ-Ρωσίας. Οι επανεκκινήσεις στη σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας έχουν όμως δοκιμαστεί επανειλημμένως από τότε που διαλύθηκε η Σοβιετική Ένωση στα τέλη του 1991 (Marten, 2017). Πράγματι, οι σχέσεις του Τραμπ με την Ρωσία μέχρι τώρα εξελίχτηκαν σε τρεις πράξεις. Κατά την πρώτη πράξη, που οδήγησε στις εκλογές του Νοεμβρίου του 2016, ο υποψήφιος τότε Τραμπ επέμενε ότι θα αναθεωρήσει ριζικά τον ρόλο των ΗΠΑ στον κόσμο δημιουργώντας μια νέα εταιρική σχέση με τη Ρωσία ως μέρος αυτής της ατζέντας. Κατά την δεύτερη πράξη, στους μήνες μετά τις εκλογές, ο Τραμπ βρέθηκε υπό συνεχή επίθεση, καθώς διέρρεαν όλο και περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τις προσπάθειες της Ρωσίας να «χακάρει» τις αμερικανικές εκλογές, από κοινού αλλά και τις αμφίβολες ρωσικές διασυνδέσεις με μερικούς από τους πλησιέστερους συμβούλους του Τραμπ. Έπειτα, κατά την τρίτη πράξη, μετά την έναρξη της στρατιωτικής παρέμβασης της Ρωσίας στη Συρία, η διοίκηση του Τραμπ επανήλθε σε μια πιο παραδοσιακή θέση για την εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ, επικρίνοντας την Ρωσία για την υποστήριξή της προς τον πρόεδρο της Συρίας Μπασάρ αλ-Ασαντ (Rutland, 2017).

Πράγματι, μετά την αιφνιδιαστική νίκη του Τραμπ στις προεδρικές εκλογές των ΗΠΑ το 2016, πολλοί ανέμεναν οι σχέσεις μεταξύ των ΗΠΑ και της Ρωσίας να βελτιωθούν απότομα. Αυτή η άποψη φάνηκε να υιοθετείται και από την ρωσική πολιτική ελίτ, που φάνηκε να θεωρεί την ήττα της Χίλαρι Κλίντον και τη νίκη του Τραμπ ως την καλύτερη ευκαιρία για να αντιστραφεί το κλίμα αυτής της κρίσιμης διμερούς σχέσης. Στην πραγματικότητα βέβαια οι σχέσεις μεταξύ των ΗΠΑ και της Ρωσίας δεν έχουν βελτιωθεί αλλά ούτε και είναι πολύ πιθανό να βελτιωθούν σε σημαντικό βαθμό εξαιτίας της απόκλισης των εθνικών συμφερόντων των δύο χωρών. Διαχρονικά άλλωστε μετά την κατάρρευση της ΕΣΣΔ οι σχέσεις μεταξύ Ρωσίας και ΗΠΑ διέρχονται από έναν κύκλο ανανέωσης και παρακμής. Σε κάθε εκλογή νέου προέδρου των ΗΠΑ γίνονται προσπάθειες για την βελτίωση των διμερών σχέσεων και υπέρβαση των προβλημάτων. Στο μέσο όμως κάθε προεδρίας οι σχέσεις με τη Ρωσία αντιμετωπίζουν εκ νέου σημαντικά προβλήματα και ως το τέλος περιέρχονται σε κρίση, καταλήγοντας σε μια χειρότερη θέση από την οποία και ξεκινά η επανάληψη του κύκλου. Αυτός ο κύκλος έγινε πιο

πρόσφατα έκδηλος κατά τη διάρκεια της προεδρίας του Ομπάμα, ο οποίος ξεκίνησε μια πολιτική αποκατάστασης των σχέσεων με τη Ρωσία, παραβλέποντας την εχθρότητα κατά την προεδρία του Μπους. Ως το τέλος της προεδρίας του Ομπάμα όμως οι σχέσεις με τη Ρωσία μετακινήθηκαν από την καλύτερη θέση τους από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 στο χαμηλότερο επίπεδο της ίδιας περιόδου. Ο Τραμπ όμως μετά την εκλογή του έδειχνε ικανός να σπάσει τον κύκλο αυτό επανεξετάζοντας την πολιτική των ΗΠΑ έναντι της Ρωσίας. Τόσο η γενική προσέγγιση του Τραμπ για τις εξωτερικές υποθέσεις όσο και οι εκπεφρασμένες θετικές του απόψεις για το Ρώσο Πρόεδρο, υποστηρίζοντας για παράδειγμα ότι ο Πούτιν ήταν καλύτερος ηγέτης από τον Ομπάμα, έμοιαζαν εντελώς διαφορετικές από αυτές του κάθε άλλου προέδρου των ΗΠΑ από το τέλος του Ψυχρού Πολέμου. Η αδιαφορία του Τραμπ για παραδοσιακά ζητήματα της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ, όπως η προώθηση της δημοκρατίας και τα ανθρώπινα δικαιώματα, φαινόταν να απαλλάσσουν τις διμερείς σχέσεις των δύο χωρών από σημαντικές περιοχές τριβής και σύγκρουσης. Την ίδια στιγμή, η επιθυμία του Τραμπ να συνεργαστεί με τη Ρωσία στο ζήτημα της τρομοκρατίας έδειχνε τη δυνατότητα μετακίνησης των σχέσεων ΗΠΑ-Ρωσίας πέρα από τις περιορισμένες περιοχές συμβιβασμού μεταξύ των δύο χωρών και αναβάθμισης της συνεργασίας τους σε ζητήματα ασφάλειας. Επίσης, η απαξίωση του ΝΑΤΟ από το Τραμπ και η προθυμία του να εξετάσει την εγκατάλειψη των δεσμεύσεων του άρθρου 5 εξυπηρετούσαν τα ρωσικά συμφέροντα με έναν εντελώς πρωτόγνωρο τρόπο. Ο Τραμπ σε κάθε περίπτωση σηματοδότησε την πρόθεση του να μεταμορφώσει τη σχέση ΗΠΑ-Ρωσίας και να το κάνει ευθυγραμμίζοντας την εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ με τις ρωσικές θέσεις (Deyermond, 2017).

Παρά τα πολλά υποσχόμενα σημεία οι προοπτικές για μια θεμελιώδη αλλαγή στις σχέσεις ΗΠΑ-Ρωσίας φαίνεται να είναι όλο και πιο μακρινή, καθώς οι σχέσεις ΗΠΑ-Ρωσίας βρέθηκαν ξανά στο μηδέν. Προφανώς οι ΗΠΑ και η Ρωσία ως δύο ισχυρά κράτη με συμφέροντα που εκτείνονται πολύ πέρα από τα εθνικά τους σύνορα, έχουν ασυμβίβαστες και ανταγωνιστικές θέσεις σε σημαντικούς τομείς. Πέρα όμως από τους συστημικούς αυτούς παράγοντες η διοίκηση Τραμπ αντιμετωπίζει μερικές ακόμη προκλήσεις. Ειδικότερα ο χαρακτήρας, το υπόβαθρο και η εμπειρία του ίδιου του προέδρου είναι τέτοια που δεν του επιτρέπουν να επιφέρει λύσεις σε θέματα που απαιτούν λεπτούς και περίπλοκους χειρισμούς

όπως οι σχέσεις με τη Ρωσία. Αυτό λοιπόν που θεωρήθηκε ως η βάση για αναθέρμανση στις σχέσεις ΗΠΑ-Ρωσίας, δηλαδή η επιθυμία του Τραμπ να τις βελτιώσει, αναδύεται τελικά ως τροχοπέδη (Deyermond, 2017). Πράγματι οι αρχικές προβλέψεις διαψεύστηκαν. Αρχικά, η ρητορική του Τραμπ ερμηνεύτηκε από την Μόσχα ως μια νέο-απομονωτική κατεύθυνση που καθιστούσε σαφή την αντίληψη ότι οι ΗΠΑ είχαν εμπλακεί σε πάρα πολλές περιφερειακές συγκρούσεις με μικρή άμεση επίπτωση στα αμερικανικά εθνικά συμφέροντα. Έτσι η στάση του Τραμπ υποδείκνυε ότι οι σύμμαχοι των ΗΠΑ θα έπρεπε να κάνουν περισσότερα για να λύσουν τις συγκρούσεις τους και να απαλλάξουν τις ΗΠΑ από περιττά βάρη. Η Ρωσία από την πλευρά της επιθυμούσε την αποκατάσταση στις σχέσεις με τις ΗΠΑ γνωρίζοντας όμως ότι αυτό δεν θα ήταν εύκολο. Η κατανόηση του Τραμπ για έννοιες όπως η εθνική κυριαρχία και τα εθνικά συμφέροντα, καθώς και η άποψή του σχετικά με τη χρήση της στρατιωτικής ισχύος μπορεί ευθυγραμμίζονταν με την αντίληψη της Μόσχας για τα ίδια ζητήματα. Βέβαια λίγοι στη Μόσχα αναμένουν τον Τραμπ να σεβαστεί την κυριαρχία άλλων κρατών περισσότερο από την Χ. Κλίντον, αλλά ανέμεναν να παραβιάζει αυτή την κυριαρχία λιγότερο συχνά και για λόγους που συνδέονται περισσότερο με μια παραδοσιακή ερμηνεία των εθνικών συμφερόντων των ΗΠΑ. Εάν όμως η Ρωσία και οι ΗΠΑ μιλούν την ίδια πολιτική γλώσσα, τότε η αμοιβαία κατανόηση αφήνει περιθώρια βελτίωσης των διμερών σχέσεων. Από την άλλη πλευρά όμως δύο κράτη που λειτουργούν στην βάση των ίδιων αντιλήψεων ενδέχεται να συγκρουστούν ακριβώς ως αποτέλεσμα αυτού. Έτσι, η εξομάλυνση των σχέσεων ΗΠΑ-Ρωσίας κατά την προεδρία Τραμπ στην πραγματικότητα θα είναι πολύ δυσκολότερη από ότι αρχικά είχε υποτεθεί (DIIS, 2017).

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

Η εκλογή του Τραμπ ως Προέδρου των ΗΠΑ συνιστά την μεγαλύτερη πρόκληση στις διατλαντικές σχέσεις από το τέλος του Β Παγκοσμίου Πολέμου. Σε όλη τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου και μετά το τέλος αυτού όλοι οι Πρόεδροι των ΗΠΑ είχαν στηρίξει την εξωτερική τους πολιτική σε ένα βασικό σύνολο πεποιθήσεων μεταξύ των οποίων ήταν και ότι η ευημερία και η ασφάλεια συνδέεται αναμφισβήτητα με τις σχέσεις των ΗΠΑ με την Ευρώπη. Έτσι, η αμερικανική δέσμευση για την ευρωπαϊκή ευημερία και ασφάλεια δεν

αμφισβητήθηκε ποτέ. Ωστόσο κατά τη διάρκεια της εκλογικής του εκστρατείας, ο Τραμπ έκανε πολλές δηλώσεις που έθεταν υπό αμφισβήτηση όσα αποτελούσαν τη σπονδυλική στήλη στις διατλαντικές σχέσεις. Το σημαντικότερο βέβαια ήταν η αμφισβήτηση του άρθρου 5 της Συνθήκης του ΝΑΤΟ που έπληττε τα ίδια τα θεμέλια της ατλαντικής συμμαχίας. Δεν είναι περίεργο λοιπόν ότι η νίκη του Τραμπ χαιρέτιστηκε με ανησυχία στην Ευρώπη. Η κύρια κριτική του Τραμπ ήταν ότι οι ΗΠΑ από τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και έπειτα επιβαρύνονται σχεδόν μόνες τους για την διασφάλιση της παγκόσμιας ασφάλειας λαμβάνοντας ελάχιστα σε αντάλλαγμα. Ο Τραμπ λοιπόν εμφανίστηκε αποφασισμένος να εξασφαλίσει μια καλύτερη συμφωνία για τις ΗΠΑ όπου οι σύμμαχοι της θα αύξαναν τις αμυντικές τους δαπάνες. Στην πραγματικότητα το θέμα της πιο δίκαιης κατανομής των βαρών στο πλαίσιο του ΝΑΤΟ αναδείχτηκε στην ατζέντα ήδη από τη δεκαετία του 1980. Κάθε Πρόεδρος των ΗΠΑ έκτοτε έχει επιδιώξει να πείσει τις ευρωπαϊκές χώρες να αυξήσουν την συνεισφορά τους στον ΝΑΤΟ, ιδιαίτερα μετά το 2008. Η αμφιλεγόμενη πτυχή της κριτικής του Τραμπ για το ΝΑΤΟ δεν είναι ότι θέλει τους Ευρωπαίους συμμάχους να πληρώσουν περισσότερα, αλλά ότι έχει απειλήσει να εγκαταλείψει τη συμμαχία ή απλά να μην υπερασπιστεί τα κράτη μέλη που δεν ανταποκρίνονται στις υποχρεώσεις τους έναντι του ΝΑΤΟ. Η διατήρηση του ΝΑΤΟ είναι όμως προς το εθνικό συμφέρον των ΗΠΑ, καθώς αντιπροσωπεύει έναν βασικό μηχανισμό μέσω του οποίου οι ΗΠΑ μπορούν να προβάλουν την ισχύ τους στο εξωτερικό (Arnault, 2017).

Ακόμα και αν υπάρχουν ορισμένες τάσεις αποδέσμευσης και απεμπλοκής των ΗΠΑ από παγκόσμια ζητήματα ασφάλειας, όπως έδειξε και η εξωτερική πολιτική του Ομπάμα, η πολιτική του Τραμπ μπορεί να χρησιμεύσει ως επιταχυντής για τον μετασχηματισμό του μετά-ψυχροπολεμικού κόσμου. Στο πλαίσιο αυτό η ρεβιζιονιστική συμπεριφορά και αυτοπεποίθηση του Πεκίνου και η επιθετικότητα της Μόσχας δεν είναι νέο ζήτημα στις διεθνείς σχέσεις, αλλά η άσκηση εξουσίας από έναν Αμερικανό πρόεδρο που υπονομεύει τα θεσμικά όργανα, τις αξίες και τις αρχές που υπερασπίστηκαν οι ΗΠΑ κατά τα τελευταία εβδομήντα χρόνια, γεγονός που θα έχει γεωπολιτικές συνέπειες που είναι δύσκολο να προβλεφθούν. Ο Τραμπ εκτός από να θεωρεί το ΝΑΤΟ μια ξεπερασμένη συμμαχία, δεν εκτιμά επίσης την Ευρωπαϊκή Ένωση. Η στάση του προς την ΕΕ εμφανίζεται να είναι από ειρωνική ως ανοιχτά εχθρική και ανταγωνιστική. Η

αντίληψη του Τραμπ για την ΕΕ φαίνεται να έχει επηρεαστεί από τα προηγούμενα επιχειρηματικά του ενδιαφέροντα, ενώ η συνοχή της φαίνεται να του είναι αδιάφορη και αναμένει ότι περισσότερες χώρες θα εγκαταλείψουν την ΕΕ, όπως το Ηνωμένο Βασίλειο (EPSC, 2017).

ΜΕΣΗ ΑΝΑΤΟΛΗ

Μια από τις περιπτώσεις προσαρμογής της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ είναι η βούληση του Τραμπ να αναδημιουργήσει, αλλά και να ενισχύσει τις παραδοσιακές σχέσεις των ΗΠΑ με τους βασικούς περιφερειακούς της συμμάχους στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής, όπως οι αραβικές χώρες του Κόλπου και ιδίως η Σαουδική Αραβία, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα και το Μπαχρέιν, καθώς και η Αίγυπτος και το Ισραήλ. Το κύριο κίνητρο πίσω από αυτή την νέα εξωτερική πολιτική φαίνεται να είναι η εστίαση στην αντιμετώπιση δύο σημαντικών απειλών για τα μακροπρόθεσμα συμφέροντα των ΗΠΑ στην Μέση Ανατολή. Η πρώτη απειλή αφορά στην άνοδο της ιρανικής επιρροής και ηγεμονίας στην περιοχή. Η δεύτερη απειλή αφορά στην καταπολέμηση της εξάπλωσης τρομοκρατικών και εξτρεμιστικών ομάδων, όπως το ισλαμικό κράτος και η Αλ Κάιντα, αλλά και την αναχαίτιση της εξάπλωσης των τρομοκρατικών ομάδων που δρουν υπέρ του Ιράν, με επίκεντρο τον μετασχηματισμό της Χεζμπολάχ σε περιφερειακή στρατιωτική δύναμη. Αυτές οι δύο πρωταρχικές ανησυχίες των ΗΠΑ κατά συνέπεια, δηλαδή η επαύξηση της ισχύος του Ιράν και η τρομοκρατία, αλληλεπικαλύπτονται. Όλοι οι παραδοσιακοί σύμμαχοι των ΗΠΑ στη Μέση Ανατολή, συμπεριλαμβανομένων των αραβικών χωρών και του Ισραήλ, αντιτίθενται τόσο στους τρομοκράτες και τις εξτρεμιστικές ομάδες όσο και στην επέκταση της επιρροής του Ιράν. Ορισμένες από αυτές τις συμμαχίες είναι πιο εύκολα κατανοητές. Ειδικότερα, το Ισραήλ φαίνεται να είναι περισσότερο για τις ΗΠΑ ένα ζήτημα εσωτερικής παρά εξωτερικής πολιτικής με ιδιαίτερα ισχυρή υποστήριξη από το Ρεπουμπλικανικό Κόμμα. Όμως η ειδική αυτή σχέση με το Ισραήλ και η ευρεία δέσμευση των ΗΠΑ για την υπεράσπισή του χαρακτηρίζει όλες τις αμερικανικές κυβερνήσεις. Από την άλλη πλευρά η Αίγυπτος θεωρείται ως ένας απαραίτητος σύμμαχος τόσο εναντίον του Ιράν όσο και κατά των ισλαμιστικών ριζοσπαστικών ομάδων και της ιδεολογίας τους. Στο πλαίσιο αυτό οι πρότερες επικρίσεις της κυβέρνησης για τις εσωτερικές πολιτικές της Αιγύπτου έχουν

εγκαταλειφθεί σε μεγάλο βαθμό υπέρ της ενίσχυσης των διμερών σχέσεων. Ίσως το πιο αξιοσημείωτο σημείο όμως της νέας εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ υπό τον Τραμπ είναι η οικοδόμηση σχέσεων με τις αραβικές χώρες του Κόλπου (Ibish, 2017).

Κατά κανόνα υπάρχει πάντα τόσο συνέχεια όσο και αλλαγή στην αμερικανική εξωτερική πολιτική όταν εκλέγεται ένας νέος Πρόεδρος, καθώς κατά κανόνα υιοθετείται μια νέα πολιτική ατζέντα. Στο πλαίσιο αυτό ο Τραμπ επέκρινε έντονα τον Ομπάμα και την εξωτερική του πολιτική στην Μέση Ανατολή και ιδίως την πυρηνική συμφωνία του Ιράν, την μάχη κατά του Ισλαμικού Κράτους και την τρομοκρατία καθώς και τον χειρισμό των αμερικανο-ισραηλινών σχέσεων. Ο Τραμπ παράλληλα υιοθέτησε μια απομονωτική στάση για την αμερικανική εξωτερική πολιτική, αλλά αναπόφευκτα θα πρέπει να εμπλακεί σε μεγάλο βαθμό στις διεθνείς υποθέσεις. Στην πραγματικότητα ο Τραμπ αντιμετωπίζει πολλές σοβαρές προκλήσεις στην Μέση Ανατολή που συνδέονται με την αποκατάσταση της αμερικανικής αξιοπιστίας και την ηγεσία στην περιοχή, τον τερματισμό του εμφύλιου πόλεμου στη Συρία, την αντιμετώπιση της ρωσικής παρέμβασης στη Συρία, την εξάλειψη του Ισλαμικού Κράτους, την πυρηνική συμφωνία του Ιράν κ.ά. Όλες οι αραβικές χώρες σύμμαχοι των ΗΠΑ και το Ισραήλ θα ήθελαν να δουν μια σημαντική αλλαγή στην αμερικανική στρατηγική προσέγγιση στη Μέση Ανατολή καθώς ο Ομπάμα έχει αφήσει ένα σοβαρό κενό ισχύος στην περιοχή που έσπευσε να αξιοποιήσει η Ρωσία και άλλες περιφερειακές δυνάμεις. Επιπλέον, η πολιτική του Ομπάμα έχει θολώσει τις διαχωριστικές γραμμές μεταξύ συμμάχων και εχθρών, και οι σύμμαχοι των ΗΠΑ επιθυμούν από τον Τραμπ να τις αποσαφηνίσει (Gilboa, 2016).

Ο Τραμπ ωστόσο πέρα από την ρητορική του, φαίνεται να συνεχίζει την πολιτική του προκατόχου του. Ειδικότερα, από τότε που οι ΗΠΑ έγιναν παγκόσμια δύναμη, επιδίωξαν να διατηρήσουν την ηγεμονία τους στις στρατηγικά ζωτικές περιοχές, συμπεριλαμβανομένης της Μέσης Ανατολής. Προκειμένου να διασφαλιστεί η περιφερειακή ηγεμονία στην περιοχή αυτή οι ΗΠΑ έχουν ιστορικά διατυπώσει τρεις κύριους στρατηγικούς στόχους: διατήρηση ισχυρών σχέσεων με τους σύμμαχους, περιορισμός της επιρροής των αντιπάλων, και διατήρηση του περιφερειακού status quo. Ωστόσο, μετά την έναρξη του πολέμου κατά της

τρομοκρατίας μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις της 9/11 μερικές από τις σημαντικές στρατηγικές αποφάσεις που έλαβαν οι ΗΠΑ, όπως ο πόλεμος στο Ιράκ, η ανάσχεση του Ιράν, η άνευ όρων στήριξη στο Ισραήλ και οι ασυνεπείς πολιτικές μετά το ξέσπασμα της Αραβικής Άνοιξης υπονόμισαν τους προαναφερθέντες στρατηγικούς στόχους. Ως υποψήφιος ο Τράμπ επέκρινε κατηγορηματικά την πολιτική του Ομπάμα. Η κριτική του επικεντρώθηκε σε δύο βασικά θέματα: το τεράστιο κόστος και οι αποτυχίες των σχεδίων εθνικής οικοδόμησης (nation building) από τη μια και από την άλλη η αδυναμία που προέβλεπαν οι ΗΠΑ απέναντι σε άλλα ανταγωνιστικά κράτη. Στην αντίληψη του Τραμπ μια στρατηγική βασισμένη στο δόγμα «Πρώτα η Αμερική» θα μείωνε τις δεσμεύσεις της Αμερικής στην περιοχή, αλλά θα ανταποκρινόταν με αποφασιστικότητα σε κάθε απειλή για τα ζωτικής σημασίας αμερικανικά συμφέροντα. Αν και ο Τραμπ έχει σκιαγραφήσει μια πιο συγκρατημένη παρουσία στη Μέση Ανατολή, υπάρχουν στρατηγικές και οικονομικές συστημικές δυνάμεις, οι οποίες υποδεικνύουν ότι μια γρήγορη και απότομη απεμπλοκή των ΗΠΑ από την περιοχή δεν είναι πολύ πιθανή. Ωστόσο φαίνεται ότι υπάρχει μια σημαντική ασυνέπεια ανάμεσα στην πολιτική Τραμπ και στις συστημικές δυνάμεις στην Μέση Ανατολή. Ο Τραμπ θέλει να μειώσει τις αμερικανικές δεσμεύσεις στην περιοχή, ενώ εξακολουθεί να επιδιώκει οι ΗΠΑ να γίνονται σεβαστές ως ισχυρός παίκτης στην περιοχή. Η διοίκηση του Τραμπ θα πρέπει να επιλέξει μεταξύ των δύο αυτών αντιφατικών στόχων (Varga, 2017).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ο σκοπός της παρούσας εργασίας ήταν να διερευνήσει πτυχές της αναδυόμενης αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής έτσι όπως αυτές διαμορφώνονται μετά την εκλογή του Ντ. Τραμπ. Η εργασία εστίασε κυρίως πρώτον στο περιεχόμενο της εξωτερικής πολιτικής του Τραμπ και δεύτερον στον βαθμό που η πολιτική αυτή ακολουθεί τις αρχές του ρεαλισμού, δηλαδή της επικρατέστερης θεώρησης των διεθνών σχέσεων.

Αναλυτικότερα, από την μία πλευρά την στιγμή που ο Τραμπ εκλεγόταν Πρόεδρος των ΗΠΑ η μεταπολεμική πολιτική ασφάλειας των ΗΠΑ είχε ήδη εισέλθει σε μια περίοδο βαθιάς μετάβασης. Η ρητορική της εκστρατείας του νέου προέδρου κατέδειξε έντονα ότι η παραδοσιακή αμερικανική στρατηγική και η πολιτική συμμαχιών θα υφίσταντο μια σημαντική αλλαγή. Είναι αλήθεια ότι το στυλ πολιτικής και η διαπραγματευτική συμπεριφορά του Τραμπ συζητήθηκαν έντονα. Αυτό που είναι σαφές όμως είναι ότι η προσέγγισή του Αμερικανού Προέδρου για την αντιμετώπιση των συμμάχων και των αντιπάλων θα βασίζεται λιγότερο στον παραδοσιακό τους ρόλο στην εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ και περισσότερο στον τρόπο με τον οποίο αυτός και το περιβάλλον του αξιολογούν την προθυμία των άλλων χωρών να προσαρμοστούν στις αμερικανικές πολιτικές και να συμμορφώνονται με ένα σαφώς διαφορετικό σύνολο οικονομικών και στρατηγικών προτεραιοτήτων των ΗΠΑ. Ως μέρος της αναθεωρημένης στάσης του Τραμπ και την νέα εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ φαίνεται να υπάρχει μια μεγαλύτερη προθυμία για την ενσωμάτωση της πολιτικής των ΗΠΑ μέσα σε μια όλο και περισσότερο πολυπολική δομή του διεθνούς συστήματος, αν και με μικρότερη έμφαση στη σημασία των διεθνών θεσμών για τα συμφέροντα των ΗΠΑ (Tow, 2017). Όταν ο Τραμπ μετακόμισε στον Λευκό Οίκο, υποσχέθηκε μια απομονωτική πλατφόρμα που θα μπορούσε να αναμορφώσει την αμερικανική εξωτερική και εμπορική πολιτική πιο ριζικά από οποιαδήποτε στιγμή από την αρχή του Ψυχρού Πολέμου και έπειτα. Ο Τραμπ έκανε πράγματι κινήσεις για να απομακρυνθεί από την μεταπολεμική ορθοδοξία της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής, την οποία ακολούθησαν τόσο οι Δημοκρατικοί όσο και οι Ρεπουμπλικάνοι Πρόεδροι, με σκοπό την οικοδόμηση συμμαχιών υπό την ηγεσία των ΗΠΑ για την επέκταση της

φιλελεύθερης δημοκρατικής τάξης. Στην προσπάθεια του αυτή ο Τραμπ αμφισβήτησε την NAFTA, το TPP, το NATO και την συμφωνία του Παρισιού για την κλιματική αλλαγή. Μέχρι στιγμής, η νέα διοίκηση απέτυχε να σφυρηλατήσει οποιοδήποτε νέο δόγμα ή υψηλή στρατηγική εξωτερικής πολιτικής. Αντί για μια σαφή και συνεπή στάση σε μείζονα ζητήματα εξωτερικής πολιτικής ο Τραμπ δημιούργησε μια σύγχυση η οποία, εκτός από την έλλειψη εμπειρίας και γνώσης, αντικατοπτρίζει επίσης την ad-hoc φύση της ηγεσίας του Τραμπ, αλλά και την απουσία συμφωνίας της ομάδας των συμβούλων του σε βασικά ζητήματα εξωτερικής πολιτικής καθώς και την πολυπλοκότητα των διεθνών σχέσεων και των αμερικανικών εσωτερικών πολιτικών ισορροπιών.

Συμπερασματικά, η εργασία αυτή κατέδειξε ότι η αμερικανική εξωτερική πολιτική υπό την ηγεσία του Τραμπ **στερείται** τα χαρακτηριστικά εκείνα που θα επέτρεπαν την διαμόρφωση ενός νέου δόγματος ή μιας νέας υψηλής στρατηγικής. Λαμβάνοντας βέβαια υπόψη το γεγονός ότι η νέα διοίκηση του Λευκού Οίκου εξακολουθεί να είναι σε μια μεταβατική περίοδο, ο νέος Πρόεδρος δεν διατύπωσε μέχρι σήμερα μια συγκροτημένη κατεύθυνση για την εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ.

Από την άλλη πλευρά, αρκετοί αναλυτές διεθνών σχέσεων βλέπουν στην προεδρία του Τραμπ ευκαιρίες για τον ανασχεδιασμό της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής, η οποία θα πρέπει να αναδιαρθρωθεί κατά τρόπο πιο συνεπή με την ρεαλιστική προσέγγιση. Ειδικότερα, η προσέγγιση του ρεαλισμού στις διεθνείς σχέσεις χωρίς να αμφισβητεί την ύπαρξη άλλων δρώντων στα πλαίσια του διακρατικού συστήματος, θεωρεί ότι το έθνος-κράτος παραμένει ο θεμελιώδης παράγοντας του διεθνούς συστήματος. Σύμφωνα με τη θεώρηση του ρεαλισμού το διεθνές σύστημα είναι άναρχο, δηλαδή απουσιάζει κάποια παγκόσμια ρυθμιστική εξουσία με αποτέλεσμα η ειρήνη και η σταθερότητα των επιμέρους κυρίαρχων κρατικών μονάδων να προκύπτει ως αποτέλεσμα της ισορροπίας ισχύος και όχι του διεθνούς δικαίου ή των διαφόρων διεθνών θεσμών. Δεδομένου του ανταγωνισμού των κρατικών δρώντων λοιπόν η διακρατική συνεργασία προϋποθέτει τον συσχετισμό ισχύος και συμφερόντων. Οι διάφορες σχολές του ρεαλισμού συγκλίνουν, παρά τις όποιες διαφοροποιήσεις τους, σε ορισμένα σημαντικά σημεία τα οποία περιλαμβάνουν τον κεντρικό και θεμελιώδη χαρακτήρα του κράτους ως βασικού δρώντα στο διεθνές περιβάλλον, τον ορθολογικό

χαρακτήρα της κρατικής συμπεριφοράς, την απουσία διεθνούς ρυθμιστικής εξουσίας και την συναφή διεθνή αναρχία, καθώς και τον οριακό ρόλο των διεθνών θεσμών στην επίτευξη της διακρατικής συνεργασίας. Σε κάθε περίπτωση η διεθνής πολιτική μπορεί να αναλυθεί με διάφορες προσεγγίσεις, οι οποίες λίγο ή πολύ συμβάλλουν στην κατανόηση των λειτουργιών του διεθνούς συστήματος. Όμως η επικρατέστερη σχολή που συνεισφέρει περισσότερο στην ανάλυση των διεθνών σχέσεων είναι η σχολή του ρεαλισμού και των διαφορών παραλλαγών του (Ήφαιστος, 1995, 73-75).

Στο πλαίσιο αυτό, αν και η ρητορική του Τραμπ υποδεικνύει ότι βρίσκεται πολύ κοντά στις απόψεις των ρεαλιστών ως προς τις διακρατικές σχέσεις, εν τούτοις, όπως έδειξε η εργασία αυτή, απέχει παρασάγγας από τις αρχές του ρεαλισμού. Πράγματι ο Τραμπ έδειχνε να θέτει τα συμφέροντα των ΗΠΑ υπεράνω οποιασδήποτε δέσμευσης προς τρίτες χώρες, όμως ο απομονωτισμός των ΗΠΑ και ένας ανανεωμένος προστατευτισμός έτσι όπως αυτά εκφράστηκαν με το σύνθημα «Πρώτα η Αμερική», συνεπάγεται την απόρριψη διεθνών οργανισμών, την επαναδιαπραγμάτευση εμπορικών συμφωνιών και την αμφισβήτηση συμμαχιών. Στην πραγματικότητα όμως ο απομονωτισμός που εκπροσωπεί η πολιτική του Τραμπ βρίσκεται στον αντίποδα των Αμερικανικών συμφερόντων και υπονομεύει την εθνική ασφάλεια, αλλά και στερεί από τις ΗΠΑ μέσα για την προβολή της ισχύος της. Στην πραγματικότητα η αμερικανική ισχύς δεν επιτρέπει στις ΗΠΑ να αποσυρθούν από το διεθνές περιβάλλον με τον τρόπο που θεωρεί ο Τραμπ ότι θα μπορούσε να επιτευχθεί κάτι τέτοιο. Οι ΗΠΑ δεν μπορούν να απεμπλακούν από τις εξελίξεις στο διεθνές σύστημα. Μία τέτοια επιλογή θα έχει ως αποτέλεσμα την ενδυνάμωση των άλλων κρατικών δρώντων και συνεπώς τη μεταβολή της ισορροπίας ισχύος εις βάρος των ΗΠΑ. Ακόμη κι αν ορισμένες από τις θέσεις του Τραμπ απηχούν όντως τις ρεαλιστικές αντιλήψεις, το γεγονός αυτό απέχει κατά πολύ από τη διαμόρφωση μιας ρεαλιστικής εξωτερικής πολιτικής. Άλλωστε ο Τραμπ προέρχεται από έναν εντελώς διαφορετικό χώρο από αυτόν της πολιτικής και η απουσία γνώσης και εμπειρίας σε ζητήματα εξωτερικής πολιτικής είναι έκδηλη. Με λίγα λόγια ο Αμερικανός Πρόεδρος δεν δείχνει να κατανοεί ούτε το διεθνές σύστημα ούτε προφανώς και τον πυρήνα των ρεαλιστικών θέσεων για τις διακρατικές σχέσεις. Ουσιαστικά η εξωτερική πολιτική που ασκείται μέχρι σήμερα είναι τόσο ασαφής και απροσανατόλιστη που όχι μόνο δεν μπορεί να

συγκροτήσει κάποιο δόγμα, αλλά ούτε και να ταξινομηθεί σε κάποια από τις θεωρήσεις των διεθνών σχέσεων.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Αναζητώντας το δόγμα Τραμπ αναφερθήκαμε σε μια σειρά θεωρήσεων και δογμάτων προκειμένου, πατώντας σε σταθερές βάσεις, να προσδιορίσουμε τη σημερινή ακολουθούμενη πολιτική και τις επιπτώσεις της στο διεθνές σύστημα. Από την ανάλυση έγινε αντιληπτό ότι κάθε θεώρηση και προσέγγιση παρουσιάζει συγκριτικά πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα. Επιπρόσθετα αντιλαμβανόμαστε ότι η επίτευξη των στοχεύσεων επιτυγχάνεται μέσω ενός συνδυασμού θεωρήσεων, θεωριών, δογμάτων, και μεθόδων που απορρέουν από αυτές.

Η ακολουθούμενη πολιτική Τραμπ είναι δύσκολο να ταξινομηθεί και να προσομοιάσει με τις γνωστές θεωρίες, καθώς παρουσιάζει αλλοπρόσαλλα χαρακτηριστικά και μεταβλητά στοιχεία εξαρτώμενη κατά περίπτωση από εθνικό, κομματικό και προσωπικό συμφέρον και επιδιώξεις. Παράλληλα όμως θα πρέπει να αναγνωρίσουμε ότι στις διεθνείς σχέσεις δεν υπάρχει μια συνταγή, μία και μοναδική εξήγηση, μια εκδοχή και ένας τρόπος ενεργείας, αλλά ένα πολυσύνθετο πλέγμα δράσεων και πρωτοβουλιών στο πλαίσιο των καινοτόμων δράσεων και προσαρμογών στα σύγχρονα δεδομένα.

Συνάγεται συνεπώς ότι παρότι δεν διαφαίνονται αισιόδοξα στοιχεία εποικοδομητικής πολιτικής και δεν συγκροτείται ακολουθούμενο δόγμα, το τελικό αποτέλεσμα της πολιτικής και ο ακριβέστερος προσδιορισμός του θα υλοποιηθεί με το πέρας των πολιτικών και των παραγομένων συνεπειών της, για τα οποία ο μελλοντικός ιστορικός θα έχει πλούσιο υλικό για εξιστόρηση και οι μελετητές πολλά παραδείγματα προς αποφυγή.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΞΕΝΗ

Arnault, B. (2017). The Trump presidency: What consequences will this have on Europe Fondation Robert Schuman Policy Paper. Europe an Issues, (417).

Ashford, E. (2016), Should Realists Denounce Trump's Foreign Policy? CATO Institute. [online]. Διαθέσιμο στο <https://www.cato.org/blog/should-realists-denounce-Trumpforeign-policy>.

Brownstein, R. (2017). Formidable Checks and Balances Imposing on President Trump. <https://www.theatlantic.com/politics/archive/2017/02/trump-constraints-opposition/516825/>

Del Monte M., Lazarou, E. (2017). How Congress and President shape US foreign policy. European Parliamentary Research Service

Deyermond, R. (2017). A New 'Reset'? Can the Trump Administration Normalise Relations with Russia?. European and Eurasian Studies Group (GEurasia)

DIIS (2017). Geopolitical Bromance Or Business-as-usual?: Donald Trump and US-Russian Relations. Danish Institute for International Studies

Eichengreen, B. (2017). Crouching Donald, Paper Tiger. <https://www.project-syndicate.org/commentary/trump-deference-xi-florida-summit-by-barry-eichengreen-2017-04>

EPSC (2017). The Trump Presidency Policy Outlook, Scenarios and Possible Implications for the EU. European Political Strategy Centre Brief

Fuchs, M. H. (2017). Trump's China Policy Is a Paper Tiger. Foreign Policy, February, 22. [online]. Διαθέσιμο <http://foreignpolicy.com/2017/02/22/trumps-china-policy-is-a-paper-tiger/>

Fuchs, M. H., Harding, B., & Hart, M. (2017). Showing Up Is Not Enough: Trump's First 100 Days in the Asia-Pacific. Center for American Progress.

Ghosh, P. (2013). International relations. PHI Learning

Gilboa, E. (2016). Reassessing American interests in the Middle East. The Jerusalem Post, December 12

Glaser, J., & Thrall, A. T. (2017). Obama's Foreign Policy Legacy and the Myth of Retrenchment. CATO Working Paper No. 43

Grevi, G. (2016). Lost in transition? US foreign policy from Obama to Trump. European Policy Centre Discussion Paper

Hammond, A. (2017). How Donald Trump's plan to create a foreign policy revolution fell apart. [online]. Διαθέσιμο <http://www.independent.co.uk/voices/donald-trump-us-foreign-policy-plan-fell-apart-a7900011.html>

Hastedt, G. P. (2017). American Foreign Policy: Past, Present, and Future. Rowman & Littlefield

Ibish, H. (2017). In Search of a Trump Administration Middle East Policy. Arab Gulf States Institute in Washington, Issue Paper No.5

Jervis, R. (2013). American foreign policy in a new era. Routledge

Jervis, R. (2017). President Trump and IR Theory. ISSF POLICY Series. [online]. Διαθέσιμο στο <https://issforum.org/roundtables/policy/1-5B-Jervis>

Kaplan, R. D. (2016). On Foreign Policy, Donald Trump is no Realist. The Washington Post, 11

Larres, D. (2017). Donald Trump and America's Grand Strategy: U.S. foreign policy toward Europe, Russia and China. [online]. Διαθέσιμο στο <http://transatlanticrelations.org/wp-content/uploads/2017/05>

Makris, S. (2010). Hegemonism: American foreign policy and international society. Athens: Sakkoulas

Marten, K. (2017). Trump and Putin, Through a Glass Darkly. Asia Policy, 23(1), 36-42.

Mearsheimer, J. (2016). Donald Trump Should Embrace a Realist Foreign Policy. [online]. Διαθέσιμο στο <http://nationalinterest.org/feature/donald-Trump-should-embrace-realist-foreign-policy-18502>

Moyar, M. (2016). Leaving Behind “Leading from Behind”, Hoover Institution - Strategica, Issue 36

Ostergard Jr, R. L. (2006). The Failure of America's Post-Cold War Foreign Policy: From the Persian Gulf to the Gulf of Guinea. *Whitehead J. Dipl. & Int'l Rel.*, 7, 43

Payne, R. A. (2017). Trump and American Foreign Policy; A Threat to Peace and Prosperity?. Prepared for the Annual Meeting of the International Studies Association, Baltimore, MD, February 22-25

Pillar, P. (2017). Trump Is No Realist. [online]. Διαθέσιμο στο <http://nationalinterest.org/blog/paul-pillar/Τραμπ-no-realist-20887>

Pollack, J. (2017). Donald Trump and the Future of U.S. Leadership: Some Observations on International Order, East Asia, and the Korean Peninsula. Paper was presented at the 5th Korea Research Institute for National Strategy-Brookings Institution Joint Conference on "The Trump Administration in the United States and the Future of East Asia and the Korean Peninsula" on February 8, 2017

Rutland, P. (2017). Trump, Putin, and the Future of US-Russian Relations. *Slavic Review*, 76(S1), S41-S56

Skidmore, D. (2017). The U.S. Isn't the Superpower Trump Thinks it Is. [online]. Διαθέσιμο <http://fortune.com/2017/02/28/donald-trump-u-s-foreign-policy-super-power/>

Thompson, J. (2016). Donald Trump's Foreign Policy: McCarthyism as a Cautionary Tale. ETH Zurich Research Collection. Vol.4/10

Tow, W. T. (2017). Trump and strategic change in Asia. Strategic Insights. The Australian Strategic Policy Institute

Unger, D. (2016). The Foreign Policy Legacy of Barack Obama. *The International Spectator*, 51(4), 1-16

Varga, G. (2017). Beyond Pax Americana: US strategy after the Arab Spring. *Corvinus Journal of International Affairs*, 2(2-3), 19-29

Walt, S. (2016a). Donald Trump: Keep Your Hands Off the Foreign-Policy Ideas I Believe In. [online]. Διαθέσιμο στο <http://foreignpolicy.com/2016/08/08/donald-trump-keep-your-hands-off-the-foreign-policy-ideas-i-believe-in-nation-building-united-states/>

Walt, S. (2016b). No, @realDonaldTrump Is Not a Realist. [online]. Διαθέσιμο στο <http://foreignpolicy.com/2016/04/01/no-realdonaldtrump-is-not-a-realist/>

Wickett, X. (2017). America's International Role Under Donald Trump. *The Royal Institute of International Affairs*

Wright, T. (2016). Trump's team of rivals, riven by distrust, [online]. Διαθέσιμο στο <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2016/12/15/trumps-team-of-rivals-riven-by-distrust/>

Zakheim, D. (2017). Is Donald Trump a Realist?. [online]. Διαθέσιμο στο <http://nationalinterest.org/feature/donald-trump-realist-19810>

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

Αρβανιτόπουλος, Κ. (2000). *Η Αμερικανική Εξωτερική Πολιτική μετά τον Ψυχρό Πόλεμο*. Αθήνα: Ποιότητα.

Βοσκόπουλος, Γ. (2005). *Ελληνική Εξωτερική Πολιτική από τον 20ο στον 21ο αιώνα*. Αθήνα: Παπαζήσης.

Ηρακλείδης, Α. (2015). *Διεθνείς Σχέσεις και Διεθνής Πολιτική*. Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών.

Ήφαιστος, Π. (1995). Αμερικανική Εξωτερική Πολιτική: Από την ιδεαλιστική αθωότητα στο πεπρωμένο του έθνους. Αθήνα: Οδυσσέας.

Κουσκουβέλης, Η. (2010). Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις, Αθήνα: Ποιότητα.

Λίτσας, Σ. (2010). Πόλεμος και Ορθολογισμός. Αθήνα: Ποιότητα.

Παπασωτηρίου, Χ. (2002). Αμερικανικό Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική 1945-2002. Αθήνα: Ποιότητα.